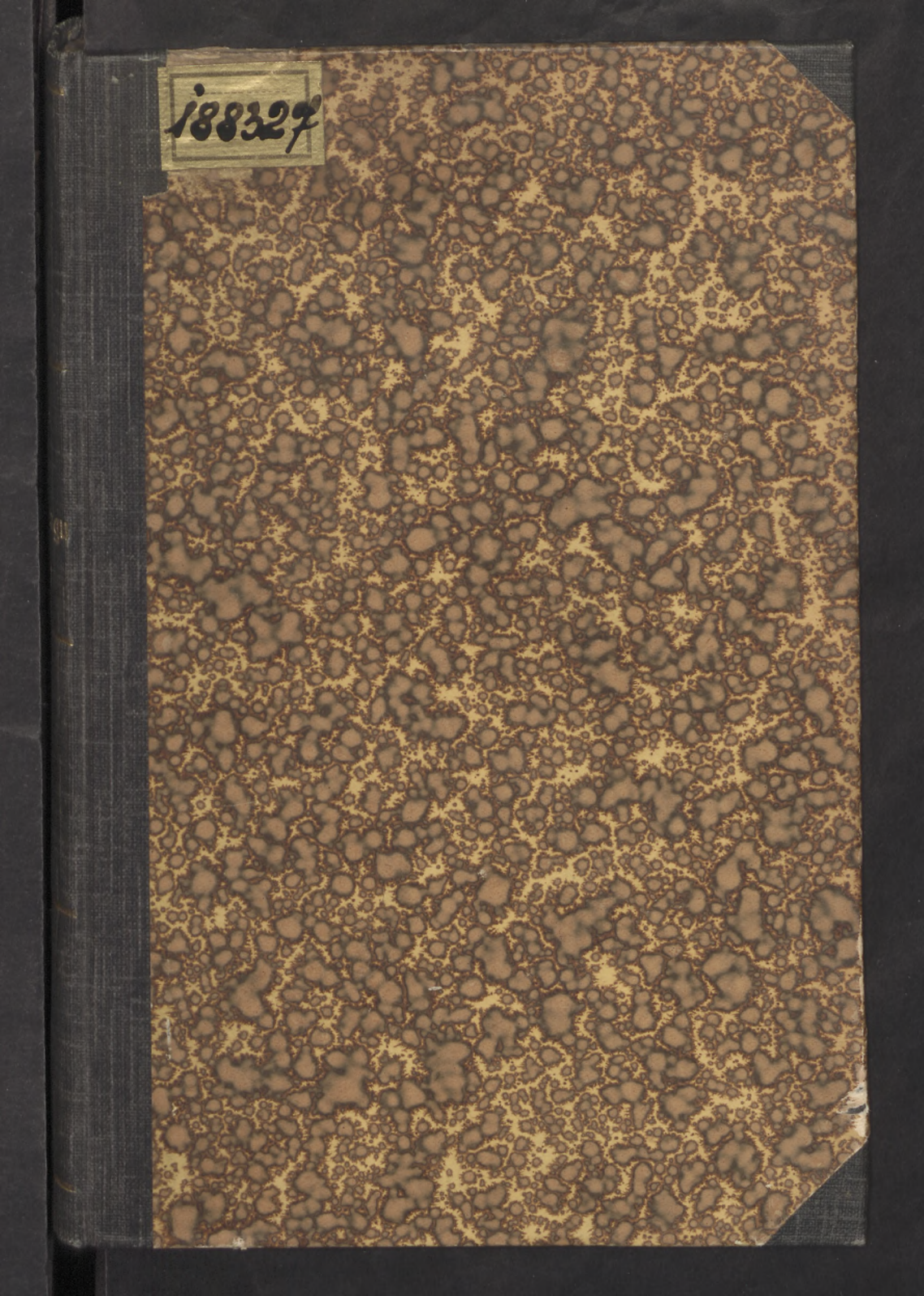
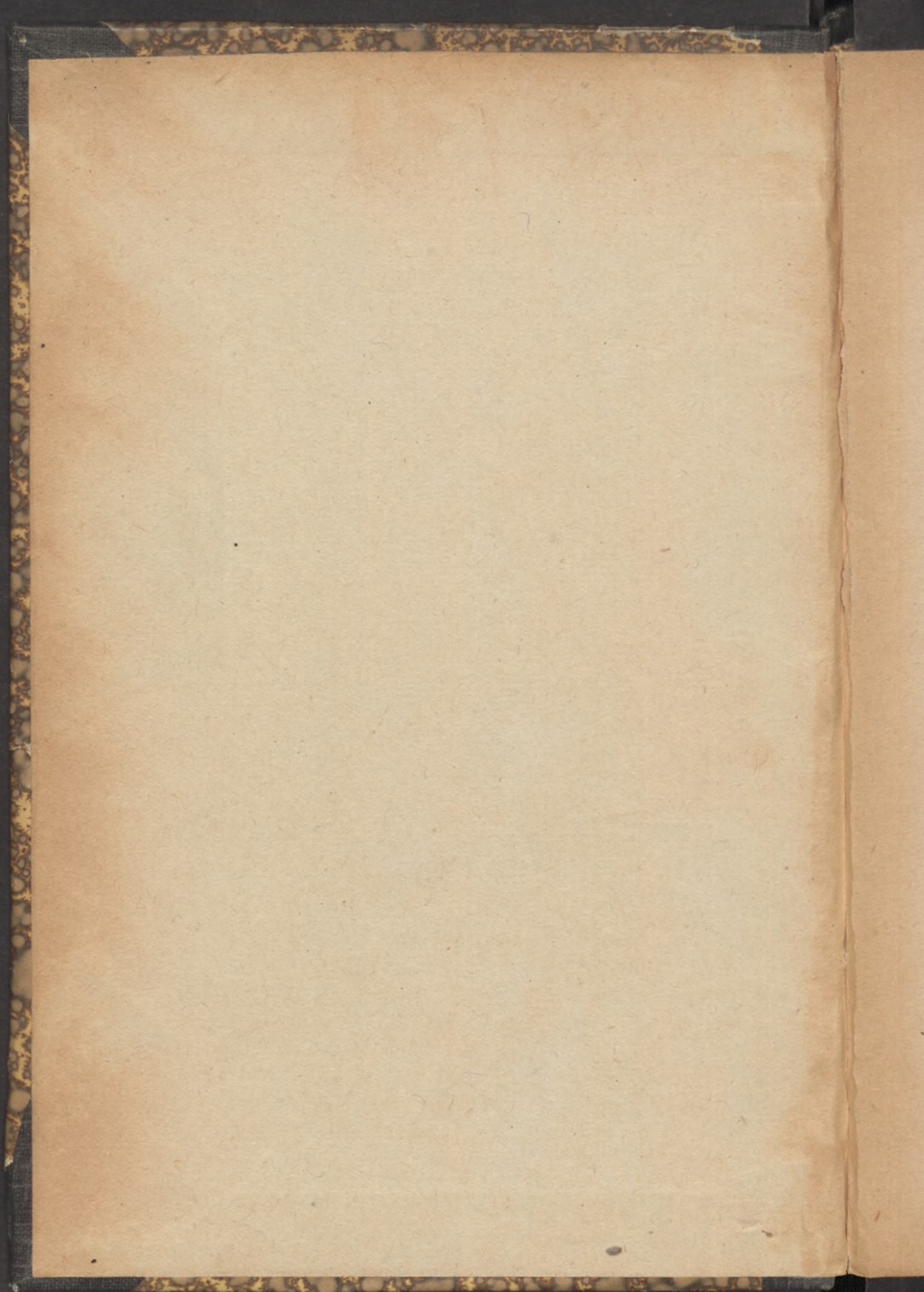

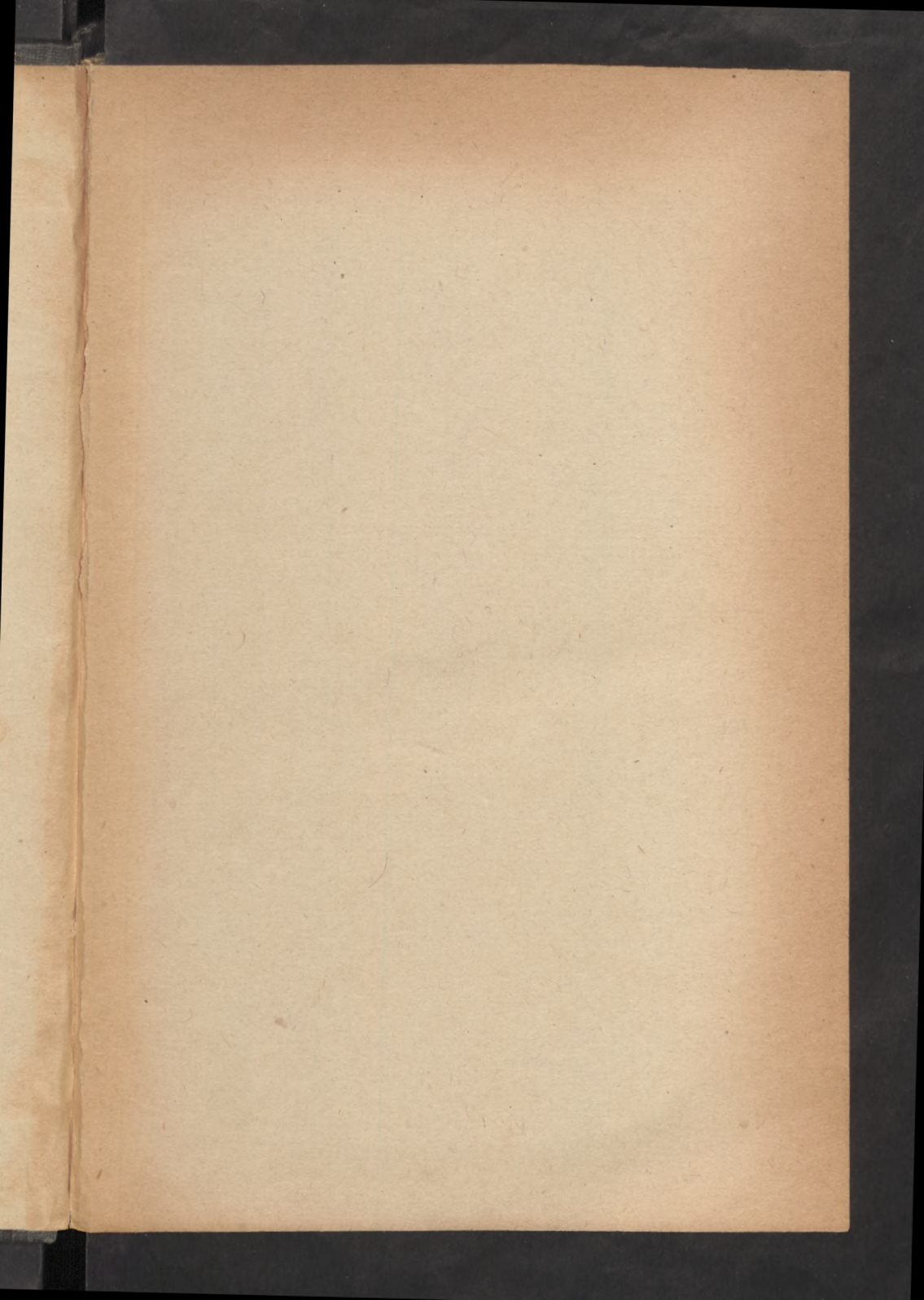
188327

The image shows the front cover of an old book. The cover is decorated with a dense, brown and tan marbled pattern. A dark, textured spine is visible on the left. A small, rectangular, light-colored label is affixed to the top left corner of the cover, containing the handwritten number '188327'. The corners of the book are slightly worn, and the overall appearance is aged.

A

A PÉZSMASZAGUEMBER

IRTA

IFJ. HEGEDŰS SÁNDOR

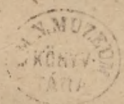

MARANGHY J.

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPEST.

A

163

A PÉZSMASZAGU EMBER

ELBESZÉLÉSEK

IRTA

IFJ. HEGEDŰS SÁNDOR

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA BUDAPEST

P. o. huzs.
830 ^{2h}/_{8.}

A borítékot
Haranghy Jenő rajzolta.

Fenntartunk minden jogot, a fordításét is.

Copyright by Singer & Wolfner, Budapest 1918.

188327

18 345

A pénzmaszagu ember.

Borzasztó eső volt és egy fiakkerben vágattam a városban, hogy lebonyolítsam üzleti ügyeimet. Bár csapdosva be vert az eső a kocsiba, azért mégis kissé előrehajoltam hogy az ujságot olvashassam, mert egy rendkívüli érdekes eset volt abban leírva s a rendőrség a híres Károssy detektívvel az élén, mind az napig, nem tudta kinyomozni a rejtélyes ügyet, úgy, hogy senki se tudta, hogy bűnüggyel állanak-e szemben, vagy pedig csak egy fantasztikus örült csalafinta ügyéről van szó.

A dolog lényege abban állott, hogy lakásokban, néha nyilvános tereken az est homályában összekötözött embereket találtak, akiknek gúzsba volt hátrakötve kezük és pénzmaillattal voltak elbódítva, aztán le voltak szoritva a földre, anélkül azonban, hogy akár kirabolták volna őket, akár egyéb bántódás esett volna rajtuk. Az egyetlen dolog még ami az áldozatokkal történt, az volt, hogy a nyakuk meg volt harapva, mintha valaki szenvedélyes csókkal borította volna el azt. Mindig egy sor írás volt mellettük s a papírlapra állandóan ugyanez a pár szó volt írva: »Ez az én munkám, amelyben nekem örömem telik, a halhatatlanság nevében, Xavér!«

Kocsimmal egy utca sarkához értem, azt hiszem a Bálvány-utca volt az, amikor fiakkerem hirtelen megállott. Egy bozontos haju és rőtszakállu ember integetett kocsisomnak és alig várva a feleletre, felnyitotta a

kocsi bőrtakaróját, beugrott mellém a kocsiba. Kellemtelen, fojtó szag áradt az ismeretlenből, de én nem tudtam mi az. Azonban tolakodásáért dühösen rákiáltottam :

— Uram, mit akar ez jelenteni !

— Azt mindjárt meg fogja ön tudni, — felelt ő.

— De én nem vagyok kíváncsi az ön dolgaira, nekem az urhoz semmi közöm.

— Majd még lesz köze hozzám.

Én csak ekkor vettem észre, hogy a kocsis egész más irányban hajt, mint ahová én parancsoltam. Ekkor kiabálni kezdtem. »Kocsis, kocsis !« De az idegen megfogta a kezem.

— Pszt, ne bántsa a kocsist !

— De kérem, ez nem oda visz ahová kell !

— Sőt ellenkezőleg, most van a helyes uton.

— De bocsánatot kérek, kicsoda ön, hogy így egyszerűen beugrik a kocsimba, rendelkezéseket ad az én emberemnek, anélkül, hogy az én beleegyezésemet megkérdezné, az én beleegyezésemet, aki önt nem ismeri, sőt még a nevét sem tudja.

Az én szavaim azonban nem hozták ki az idegent sodrából, mert nagy csodálkozásomra ő így felelt nekem :

— Csak nem akarja ezzel azt mondani, hogy én vagyok az oka annak, hogy maga nem tudja, hogy én ki vagyok és mi járatban szorgoskodom, mert hiszen épp az ön türelmetlensége volt az, amely engem megakadályozott abban, hogy mindent pontosan elmondjak önnek.

Erre dühösen felkiáltottam :

— Kérem, ez mégis hallatlan !

— Ön csak úgy képzei, hogy ez hallatlan, de amint meghallja, azt fogja mondani, hogy ez nagyon is egyszerű dolog. Nevem Pedler. S mi a rendőrségre megyünk.

— De kérem, mi közöm nekem a rendőrséghez !

— Nem önnek van köze a rendőrséghez — már megint türelmetlenkedik — hanem nekem. Igen, nekem van közöm.

— Egy szóval az ur detektiv.

— Én uram több vagyok, mint egy detektiv, dacára annak, hogy nézze, detektivigazolványom is van, amit meg is mutatok magának, sőt ha akarja, át is adok magának. De mondom, hogy én ennél sokkal, de sokkal több vagyok.

— Ezek után igazán szeretném tudni, hogy ön mi lehet.

— Ugy-e mondtam, hogy ön érdeklődik irántam, pedig még előbb tagadta.

— Hát bocsásson meg uram, de ezen sokat ígérő bevezetés után most már szabad ugy-e megkérdezniem, hogy kihez van szerencsém?

— No lássa, én vártam, hogy ön ide elérkezzen, hogy én megfelelhessenek ezen kérdésére. Mert ha én úgy egyenesen megmondtam volna önnek, hogy én ki vagyok, akkor vagy örültnek nézett volna, vagy kinevetett volna engem. De most, hogy már ennyire összebarkóztunk, őszintén megmondom, én vagyok az összes emberek felügyelője.

Megriadtam erre a kijelentésre és hebegve válaszoltam:

— Bocsásson meg uram, de nem tudtam, hogy ilyen foglalkozás is létezik.

Emberem szigoru hangon szólt most rám:

— Ön még sok mindent nem tud, de most rálépett a helyes utra és sok mindent, még hihetetlennek tetsző dolgokat is meg fog tanulni. De hogy rátérjek a dologra és ön megértse foglalkozásom lényegét, megmondom önnek azt is, hogy állásomból kifolyólag, most milyen ügyben jártam el, miért ugrottam be az ön kocsijába s miért parancsoltam meg az ön kocsisának, hogy a rendőrségre hajtson.

— Uram, — szóltam én, — előttem az egész dolog oly különös, hogy én bevallom, hogy ezek után én már kérdezni nem, csak hallgatni merek.

— No látja, — szólt az idegen, — ha előbb ilyen türelmes lett volna, már mennyivel előbbre volnánk. Egy szóval, hogy folytassam a dolgot, én most hiva-

talos kiküldetésben voltam egy barátomnál. Ez az én barátom, vagy mondjuk alattvalóm, — mert nekem minden ember barátom és alattvalóm egy személyben — nos hát ez az én szegény barátom, egy összeomlott lélek volt, nagy lelki kinok között vergődött, már teljesen érett volt az öngyilkosságra és bár már sokszor kezében volt a fegyver, mégsem volt benne soha annyi energia, hogy megnyomja a ravaszt — és végezzen. Ezért én ma fölkerestem őt.

Én ijedten felkiáltottam:

— Ön elsütötte a fegyvert?

— Természetesen, ezt ugyan nem volt nehéz önnek kitalálnia.

— Gyilkos, gyilkos! — kiáltottam.

— Sőt ellenkezőleg, jó barát, — felelt ő, — mert a gyilkos gonosz dolgot követ el, én pedig jó cselekedetet hajtottam végre. A gyilkos menekül, én pedig, amint látja, sietek a rendőrségre, hogy feljelentsem a dolgot.

Ebben a pillanatban a kocsi begördült a rendőrség kapuján. Emberem leszállt és felkért, hogy kövessem őt. Időközben egy csomó írást nyomott a zsebébe és arra kért, hogy azokat majd ha ő kéri, adjam elő a bírónak. Nem tudtunk mindjárt a bíró elé jutni, mert odabent nagy tanácskozás volt s a kiszivárgott szavakból megtudtuk, hogy az a hír érkezett, hogy egy magándetektív nyomában van a pénzmaszagu embernek, akit a rejtélyes ügyek miatt nyomoznak. Az én emberem izgatottan járt-kelt a szobában és rászólt a bejelentő hivatalnokra, hogy ő detektív, s őt azonnal bocsássák be a vizsgálóbíró elé. Az ajtó felnyílt előttünk s mi ott álltunk a vizsgálóbíró előtt. Az én emberem büszkén, magasra tartott fejjel jelent meg a bíró előtt és fölényes gunnyal így szólt hozzá:

— No tisztelt uram! Önök, akik nagy fizetéssel vannak javadalmazva azért, hogy a rend kinevezett őreinek tarthassák magukat, hosszú hónapok óta üldözik a pénzmaszagu embert, de nemcsak hogy elfogni nem tudták, de még a nevét sem tudták kifürkészni!

Ebben a pillanatban a rendőrtiszt csengetett, két fogházőr lépett a szobába és szó nélkül körülfogtak engem. Az idegen vezényelni kezdte őket, hogy kutas-sák át a zsebeimet, erre szépen megmotoztak engem és mind megtalálták nálam azokat az iratokat, melyeket az idegen adott át nekem.

A vizsgálóbíró szigorú hangon rámkiáltott:

— Eszerint ön Radinov Xavér és azt hiszi, hogy az ön hivatása az emberek közt igazságot tenni.

— Uram, — szóltam én.

Az idegen közbekiáltott:

— Ne hagyják beszélni, mert a szó nagy mes-tere, sima nyelvű és ravasz.

— Tudom, — felelt a vizsgálóbíró, — tudom, sőt mindent tudok, — szólt hozzám, — ön folyton az igazságot hirdeti, annak nevében cselekszik és ezen igazságtételt ön gaztettek elkövetésére használja fel. Bünlajstroma a kezünkben van. Mi méltóképp fogunk itélni ön fölött!

Az idegen ekkor meghajolt: — Azt hiszem, én távozhatom is. — Kétségbeesve láttam, hogy az ismeretlen elmegy és én ott maradok a rendőrség karmai között. A vizsgálóbíró éppen hozzám fordult, mikor megszólalt a telefon. Föléje hajolt és beleszólt: — Halló! ki beszél? Kicsoda? Bálvány-utcai nyilvános telefon-állomás? — Fölvillanyozva kiáltottam föl: — Igen, igen, ott ugrott föl a kocsimba! — Rámmordult a tiszt: — Maga hallgasson! — aztán újra a telefon fölé hajolt: — Halló! Beszélünk, persze, hogy beszélünk. Ki az ott? Maga az Károssy? Hogy mondja? Megszökött. S beleugrott a kocsiba? — Halló! Kisasszony, kérem ne tessék megszakítani, ez hivatalos beszéd! Halló! Hogyan? Magát megköötözte? Nem tudott utána futni? Nem tudott kocsit kapni az esőben? De kisasszony kérem, mondtam már, hogy beszélünk. Rőt-szakállu? . . . Gyilkos? Hogyan . . . örült?

A rendőrtiszt ezzel lecsapta a kagylót és kiabálni kezdett:

— Utána, utána, fogják meg azt a rőt-szakállas embert, aki ebben a pillanatban távozott innét!

Az egész személyzet rohant, hogy elfogják Xavért, az emberek főfelügyelőjét, a különös elméjű bolondot. Kinos percek multak el ezalatt. Én elmondtam a rendőrtisztnek esetemet töviről-hegyire és ő nagyban kérte a kellemetlenségért a bocsánatot, melyet a véletlen okozott. Nyolc-tíz perc mult ott így el, mikor is az épületben nagy zaj támadt s a rendőrök elénk hurcolták a nagy Xavért, az emberek főfelügyelőjét. Csuronvív volt. A víz partján fogták el, mikor egy hajó kazánházába akart besurranni és mikor látta, hogy üldözik, víz alá bukott, de kihalászták onnét. Borzasztóan méltatlankodott az elfogatás ellen, de a rendőrök elcsípték és előállították.

Ezalatt megérkezett Károssy, a detektivvezér is és szembekerült a nagy Xavérrel.

— Na, öreg barátocskám, most megvagy. Hiába bódítottál el pézsmaillattal, hiába kötöttél meg saját lakásodon s hiába haraptad meg nyakeremet, hogy elkábulva elfelejtselek; kimenekültem és megszabadultam kötelékeimtől és most majd mi huzunk rád jó erős zubbonykát, s többet nem menekszel ki az örültek házából, de egész életedet ott fogod eltölteni.

Xavér erre borzasztóan nevetni kezdett és így felelt:

— Rendben van, megfogtatok, hogy elzárjatok engem olyan helyre, ahol ti szerintetek örültek tanyázni. Ez bölcs dolog és a józan ész diktálja ezt nektek, mert ezen a réven megtudjátok nyugtatni lelkiismereteiteket és képesek vagytok elhitetni önmagatokkal, ti az életben élő emberek, hogy nektek nincsenek rögeszméitek, ti nem fantazmagóriákat üldöztök, mert tiétek a józan, az okos élet, ti nem vagytok bolondok, ti nem vagytok elzárva, ti előttetek szabad a világ, mert a bolond és örült az elzáratik, de a józan és a bölcs az szabadon hagyatik. Én pedig mielőtt elmegyek abba a szűk cellába, amelyet a ti jóvoltotokból kapok, azt mondom néktek, várjátok meg a nagy leszámolást, várjátok meg azt a pillanatot, mikor a nagy mérleg ítél majd felettetek, amelynek togyantyuja nem a ti kezetekben

van s amelyet a leszűrő élet osztatlan hibátlansággal kezel s az majd meg fogja mutatni azt, hogy ki volt a bölcs és ki volt az őrült. Ki után mi haszon marad s akkor kitudódik a nagy végleszámolásnál, e kettőnél nem-e minden mindegy? Vajjon a ti nagy munkátok, ama nagy méretekhez képest, amelyről én beszélek s amit talán megérteni sem tudtok, értékesebb munka-e, mint az, amit én csináltam és amelyet ti kinevettek. Most hiába mondanék egy szóval is többet, nem értenétek meg, azért legyen meg a ti akaratotok, — vigyetek!

A szakácsné habverője.

Nagy vállalkozó volt Rédler, aki szerencsés kézzel bonyolította le üzleteit és nem egy sikerült spekuláció hozott neki százezreket, mert minden vállalkozás csak arra volt jó számára, hogy növelje benne a pénzsóvárságot. Most megint nagy pénzhez jutott, ezuttal egy bányavállalatot használt ki ügyes kézzel, még pedig olyképpen, hogy a magnezitbánya részvényeit nagy tömegben összevásárolta és mikor megbizonyosodott afelől, hogy a bánya valóban elsőrendű magnezittartalommal bír, akkor a birtokában lévő részvényeket jegyzésen alul, tetemesen olcsóbb áron kezdte kínálgatni, mire a részvényesek megijedtek, hogy egy új bányaszédelgéssel állnak szemben s hanyat-homlok szabadultak meg részvényeiktől, amelyeket aztán Rédler megbízható emberek útján potom olcsón összevásárolt.

Igaz, hogy emiatt sok ember tönkrement, de Rédler közel egy milliót keresett ezzel az ügyes taktikával. S ekkor feleségével elhatározta, hogy ennek a nagy nyereségnek öröme lakomát rendeznek és megvendégelik barátaikat. Ő és a felesége nyárspolgár emberek voltak, akik nem nagyuri méretekben rendezték estélyeiket, hanem az ő mulatságuk abból állott, hogy összevásároltak mindent, ami jó és drága és aztán nagy tort rendeztek. Volt egy kitűnő szakácsnőjük, aki nagy-szerűen főzött. Ennek a nőnek csak egy gyöngéje volt, a hihetetlen babonásság, de ezt gazdái nevetve nézték el neki.

Rédlerék konyhája a lakomára készülve tele volt hallal, vaddal, karfiolokkal, déli gyümölcscsel és sok mindenféle étellel-itallal, mert a nagy nyereséghez méltó vacsorát akartak ők adni. Rédler felesége leánykorában igen szép leány volt és halálos szerelemmel csüngött

egy Belér nevű fiatalemberen, aki őt azonban nem vehette el feleségül, mert bár zseniális ember volt, de nem volt vagyona, sem olyan keresete, amelyből a szép leányt eltarthatta volna, úgy hogy a szülei ösztönzésére hozzámént a pénzszerző Rédlerhez és magára hagyta Belért.

A múlt idővel a nyárspolgár férfi mellett nyárspolgár asszony lett a szép Ellinből, akit most már nem érdekelt semmi más, csak a nyugodt élet, a jó étkezés, egyszóval a konyha. Most is, hogy a nagy vacsorára készültek, kiment körülnézni, hogy jól készülnek-e az ételek. Őszi nap volt, szép napos idő, a konyha ablakai tárva-nyitva és mikor Rédlerné a konyhába ért, nagyban tolyt ott a munka a szakácsné vezénylete alatt. A kis szolgáló fahéjat tört a mozsárban, a másik vadat spékelt szalonnával, maga a szakácsné pedig a tűzhelynél állt és rántást készített. A háziasszony mindezzel meg volt elégedve, de azért egyre siettetette a szakácsnét, hogy készítse el az indián-fánkhoz való tejszinhabot. Ő maga törte fel hozzá a tojást és aztán odaszólt a szakácsnénak, hogy adja oda a habverőt.

Abban a pillanatban, amikor a szakácsné a habverő felé nyult, egy zizzenés rezgett be a konyha zajába s a habverő leesett a falról.

— Jézusom, — kiáltott a szakácsné és keresztet vett magára — a habverő, a habverő leesett a falról!

— Jó, jó, azért nem kell kiáltani, — szólt rá a háziasszony — semmi az egész!

— Igen, — felelt a szakácsné — de mintha a levegő is felsírt volna egy pillanatra.

És mikor felnézett a falra, csak akkor ijedt meg igazán.

— Ur Jézus, a vakolat is lehullott és ni, egy lyuk támadt a falon!

Mind odafutottak és ijedten látták, hogy az egy golyó nyoma volt. Nagy riadalom lett erre:

— Belőttek az ablakon! Házimester! Rendőrt!

Szaladt a személyzet le a földszintre és pár perc múlva a házmester és a rendőr ott voltak a konyhában, hogy megvizsgálják a dolgot. Tényleg egy golyó volt

az, amely leverte a szakácsné habverőjét. Nézegetni kezdték az irányt, hogy az honnan jöhetett. A konyha az udvarra nézett, amely a szemközi ház udvarával függött össze s csak egy kőfal választotta el a két telket. Így a lövés csak a szemközi házból jöhetett. A háziasszonynak volt egy kitűnő Triaeder-látcsőve, azzal a rendőr átkémlelt a szomszéd ház idenéző ablakaira. Azon a soron az ablakok mind be voltak téve, de amint figyelmesen vizsgálta a látcsővel őket, a rendőr egyszerre csak felkiáltott:

— Megvan, az a szemközi ablak ott át van löve! Világosan látszik, a lövés csak onnan jöhetett!

Ezzel a házmester és a rendőr átmentek a szemközi házba és kutatni kezdték, hogy ki lakik ott a megfelelő lakásban. Egy panzió volt ott. Felmentek oda és becsöngettek. Nagy időbe került, míg a csöngetésre a szomszéd emeletről lejött a cseléd, mert nem lévén otthon senki, ő is látogatóba volt barátnőjénél. A rendőr kérdésére a leány elmondta, hogy kik laknak a panzióban.

— Két vidéki asszony, egy anya a kis leányával, két katonatiszt, három külföldi nő, meg egy magános ur, aki a múlt héten érkezett!

— Mi annak az urnak a foglalkozása? — kérdezte a rendőr.

— Azt nem tudom, — felelte a leány — de a neve be van írva a vendégeknyvbe!

A rendőr megnézte a vendégeknyvet és ott ezt a nevet olvasta: »Belér«.

Vezessen az ajtajához, — szólta a rendőr.

— A 6-os számú szoba, — felelt a leány.

Mind az ajtóhoz siettek és a rendőr bekopogott, de felelet nem volt. Be akartak menni, de az ajtó belülről el volt zárva. Most újra kopogtak, de semmi válasz, erre dörömbölni kezdtek, de felelet nem jött. Ekkor a rendőr parancsot adott, hogy be kell törni az ajtót. Nekifeküdtek s azt nagy robajjal egy-kettőre kipattantották sarkaiból, úgy hogy kis hijja, hogy valamennyien be nem estek a szoba közepére. De alig tárult fel az ajtó, meglepetve álltak meg valamennyien.

A szoba közepén egy férfi feküdt fejjel az ablak felé s kezében egy Mannlicher-revolvert szorongatott. Mind odarohantak hozzá és élesztgetni kezdték.

— Orvost, orvost, — parancsolta a rendőr.

S a szobaleány elfutott, hogy előhívjon egyet. De hiába jött el az orvos is, ő sem tudott segíteni a szerencsétlenül, annak vége volt. A rendőr körül nézett a szobában és először is az ablakot mutatta meg, amely körösztil volt löve s amelyen a golyó kiröpült.

— Ezt láttam meg Rédlerék konyhájából!

S mikor az ablak mellett állott, csak akkor vette észre, hogy az ablakpárkányon egy levél van. Kezébe vette a levelet, melynek borítékára csak ennyi volt írva: »Utolsó üzenet!« A rendőrtiszt felbontotta a levelet és elolvasta a következő sorokat:

— Te ismeretlen, ki utolsó irásomat megtalálod s azt elolvasod, gondolj szeretettel rám és lelkedben jusson hely a szánalomból, mert ezzel a pisztolylövés-sel egy szerencsétlen élet fejeződik be. Ó, mert végtelenül keserves az élet, ha valakire ránehezedik az Ur keze és ha az élet balkezevel üldözi az embert. De rövid leszek. Hisz volt elég időm gondolkozni e pár soron, melyben bucsuzom a világtól. Ugy vegyék ti élők e szavakat, mintha azok már egy messzi, távoli országból szállnának tihozzátok, hogy hirt adjanak nektek egy elköltözött élet szenvedéséről. Nem voltam közönséges ember, volt szívem, volt mély érzésű lelkem és merem mondani: »tudtam«. Tudtam terveket kidolgozni, problémákat megoldani s azokat bekapcsolni az életbe. Voltak találmányaim, voltak nagy terveim, voltak gondolataim! Csak egy dolgom nem volt az élet-hez soha s azt úgy hívják, hogy »szerencse!« Legszebb dolgaim akkor omlottak mindig össze, mikor azt hittem, hogy már megvalósulnak, mintha valaki tudatosan az utolsó pillanatban mindig összetörte volna azokat. Csak kettőt említek meg életemből: az első elindulást és az utolsót, a befejezést. Az első volt az én szerelmem, az én drága Ellinem, akit elvesztettem, mert nem volt akkor elég pénzem, hogy magamévá tehettem volna és aztán egy életen át neki élve, érte küzdhettem volna.

S a második, ez az életem végén, ez az én nagy bukásom, ezzel a magnezitbányával, amellyel minden vagyonom elvesztettem. Én tudom, hogy a bánya jó és tudom, hogy szerencsés is lesz valaki majd, de én megbuktam, én nem bírtam ki ezt a nagy árfolyamvesztést, amelyet valamely ismeretlen okozott annak a jó papirnak, mikor a legjobb reményekkel álltunk, hogy egy virágzó vállalatot alapítunk és nagy vagyont fogunk keresni. Nem így lett, én tönkrementem és elvesztettem mindent. Nemcsak a vagyonomat vesztettem el, de a hitemet és az élethez való bizodalmamat is. Mit keresek a földön? Miért éljek tovább? Nincs senki, akinek örömet tudnék szerezni és most már nincs több gondolatom sem, amelynek megvalósítása érdekelne. Szeretet nélkül még csak meg lehet élni, de akinek nincs gondolata, az menjen, menjen és adjon helyet azoknak, akik új ideákat hoznak. Ezért távozom az élők világából. És most az utolsó pillanatban lelkem visszaszáll Ellinhez és őt keresi. Menj, haldokló lelkem, keresd fel őt egy pillanatra és sugd meg neki, hogy boldog sohasem voltam, de mindig őt szerettem. Ennyi az egész! Aláírva »Belér«.

Néma csend volt a szobában, mind a halottra néztek, aki összeszorított ajakkal feküdt ott a földön, mint aki most egy új világba ér, ahol új akarat kell, hogy megpróbálkozhassék egy új élettel, amely talán boldogabb lesz az ő számára, mint ez volt itt a földön. Az orvos törte meg a csendet:

— Szegény ember, de legalább egy pillanatig sem szenvedett, mert amint elsütötte a fegyvert, azonnal meghalt!

És felelt rá a házmester:

— Igen, meghalt, meghalt abban a pillanatban, mikor ott tul, abban a másik házban a szakácsné habverője leesett a falról!

A mécses és a fabuzogány.

A lemenő nap aranszemével megint látta a gazdag diszitésű nászhintót, amint négy fehér ló vitte az uton a várkastély felé. A hintó előtt fullajtár ügetett, a kocsi mellett két apród lovagolt, hátrább diszes ruhájú lovasok következtek, a várur lóra kapott népe. A kocsiban ott ült az ifju pár s a várur boldogan nézte fiatal nejét s az ifju grófnő a távoli róna vidékén merengett. Lelke tele volt rejtéllyel, titokszerű vággyal: vajjon az ő lovagja, ifjukori hőse, eljön-e hozzá úgy, ahogy ígérte?

— Három bagolyhuhogáskor eljövök érted s megzörgetem nászablakod.

Akkor ő, — emlékszik most is — a fenyves alján azt felelte neki: »Ha igazán eljössz, veled megyek!«

A hegy kanyarulatánál előtűnt az ősi kastély, amely méltóságteljesen ült egy magános hegy hátán. Mikor a menet elérte a várhegy alját, a csatlósok sorából egy lovas előrevágtatott és kürtjellel hívta föl a vár lakóinak népét. A hármass rivalgásra megjelent a vár fokán az őrszem s hangos szóval kérdezte:

— Ki népei vagytok?

Felelt a kürtös parancsoló hangon:

— Anday gróf az én gazdám s egyben a ti uratok is, ki általam küldi parancsát a várnagynak, hogy készüljön a nagy fogadásra, bocsáttassa le a felvonóhidat, nyitassa ki a nagykaput, állítsa ünnepélyes rendbe a vár népét s tegyen meg mindent, hogy méltó dísszel fogadja régi urát és ifju urnőjét, a grófnőt, ki ma először lépi át hites urának küszöbét.

S a várban lázas sürgés-forgás támadt, a felvonóhid csörömpölve hullott alá és nehéz fordulattal tárult ki a vár nagykapuja, hogy mire odaért a menet, a diszhintó és a kíséret akadálytalanul haladhatott a várudvarra, hol a csatlósok és egybegyűlt népek nagy üdvívalgással fogadták az érkezőket. A nap is csak ennyit várt meg, aztán mosolyogva hunyta le szemét a távoli róna kalásztengerébe, mintha azt mondaná: »Jól sikerült mai napom, nem hiába jártam utamat!«

Ezalatt a várban az ünnepségek tovább folytak s megint előjöttek üdvözölni az ifju párt a várnagy, a szolgák és a pór nép. S mire az ifju pár felment a diszlepcsőn a fejedelmi termekbe, már fáklyások mentek előttük, hogy bevilágítsák a rejtélyes homályt. S az ifju pár megint kéz a kézben vonult végig a termeken, a várnagy vezette őket lakosztályuk felé. A nagy ebédlőben már ott állt a diszasztal, mellette trónusszerű karosszék mindenik részére ezüsttálak, arany serlegek, kristály billi-
komok diszitették az asztalt, mely gazdag volt ételekben és most megint odavezette a gróf ifju nejét háza dus asztalához, aztán kezébe vett egy darab kenyeret és megtörte, mondván:

— Áldozzál meg előttem itt, ki áldozatot hozol, mikor enyém lesz. Izleld meg házam kenyerét, melyet az én földem termett neked. Majd fölemelte a serleget, mondván:

— És igyál ez életadó borból, mikor életedet nekem szenteled. És a fiatal asszony megcselekedte ezt. Ekkor maga mellé ültette asztalához, a trónusszerű székre és gyümölcsöt szelt neki.

— Izleld e gyümölcsöt, mely a nap arany hevé-
től érik és lelked érezze azt a melegséget, melyet az én lelkem most érez, mikor kertembe viszlek és gazdagságom részesévé teszlek.

Ezután megadta a várnagy a jelt és a szolgák seregei ragyogó tálakon felhordták a fogásokat, hal és szárnyas, vad és egyéb sült, tészták és édességek egész sora volt az, s mikor kérdezte az ifju asszony: »Miért e sokadalma az ételeknek s miért e gazdag tálakban a pazar fogás?« — megint hangzott a felelet:

— Hogy megtanuld és megértsd, hogy mily gazdag s mily nagy ur hitestársa lettél. Majd jelt adott az ur az asztalbontásra s ekkor az ifju pár megint ment lakosztálya felé. Az ősök fegyvertermén vezetett oda az ut, mely a toronyszobához vivő nagy folyosó mellett volt és gazdag fegyverzettel, ősök arcképével, cinktányérokkal és hatalmas szarvas-trofeákkal volt felékesítve. Ennek ajtajánál a várur elbocsájtotta személyzetét, ennek a szobának a küszöbét már csak kettőjüknek volt szabad átlépni, a fáklyát is maga vitte a gróf, hogy lakosztályába vezesse ifju nejét; s a fáklya fényénél amint ment az ifju pár, megint megállt minden hirneves ős arcképe előtt s a régi falak megint hallották az ismerős szavakat.

— Ez itt Kázmér ősöm, kit fogságba vitt a török s a Jedikulé tömlöcében halálra gyötört. — Aztán jött a többi ős sorra, köztük a nagy Szaniszló, ki uj cimert nyert a család részére vezéri fejedelmétől s ez az uj cimer melyet a véres kard és félhold helyett mai nap is hordoz családunk. Nézd, ott van a kezében a mécses és a fabuzogány. Halkan kérdezte az asszony:

— Mi a története ennek? — S a gróf magasan tartotta a fáklyát, hogy bevilágított a zord nézésű ősnek arcába s aztán így szólt:

— Ha nem is kérdezted volna, megmondtam volna neked, mint ahogy minden Anday gróf elmondta itt a nászslakoma után ifju nejének. Szaniszló ősünk a Werder gróf leányát hozta kastélyunkba s e selmalelkű asszony násza alkalmával hitvány módon csalta meg régi lovagjával. Szaniszló arra eszmélt félálomban ágyán, hogy sugdosást hall neje szobájából. Talpra ugrott, fegyverét kereste, de álnokmód el volt előle minden rejtve, csak e sulyos fabuzogány volt szobája falán. Meggyújtotta a mécses, felkapta a buzogányt s ment neje szobája felé. Lépteire kisurrantak az árnyak s mire odaért, csak a folyosón a torony felé látta menekülni őket. Utánuk sietett, a toronyablaknál elérte ifju nejét, magasra tartotta a mécses s így kiáltott rájuk:

— Te hűtelen asszony, mondd, ki az a gyáva

csaló, aki most a menekülő párod? s azok visszafordultak s szembenéztek vele:

— Sem gyávák, sem csalók nem vagyunk, de valóra váltjuk fogadalmunkat!

— Mi volt a ti fogadalmatok?

— És felelt a férfi:

— Megígértem néki, hogy három bagolyhuhogáskor eljövök majd érte s magammal viszem.

— S hová viszed?

— A boldogságba!

Erre az ősem felemelte a buzogányát s egy csapással lesujtotta az asszonyablót, hogy az holtan esett végig a padlaton; majd kinyitotta a torony ajtaját s így szólt:

— »Te pedig céda asszony, menj a világba, Anday grófok tűzhelyénél nem találhatsz soha meleget. Ez a címer a mi családunk jelképe!«

A fiatal asszony nem szólt semmit, csak lehajtottotta fejét és szóltalanul követte urát.

És csend lett a várban, eljött az éj. A félsarlós hold ott bujkált a felhők között s halaványan rajzolta le a kastély árnyékát a hegyoldal lankájára.

Néma csendben hallgatott a vár, mint ahogy a titok hallgat a zárt pecsét alatt. Lassu percmulással eljött az éjfél és suhant a bagoly a vártorony körül, aztán ráült a lovagterem réztetejére és mint a titokzatos sóhaj, úgy szállt ki belőle háromszoros huhogása s a néma csendbe, a titokzatos hallgatagságba lódobogás vegyült. Majd elhalt az is s egy árnyék suhanva kuszott a vártorony felé. Háromszor zörrent halk koppánással az ifju asszony ablaka.

— Eljöttem érted a jeladásra! — Erre felnyilt lassan az ablak és susogta a válasz: »Eljöttél, veled megyek!«

A várur feleszmélt a neszre. Mi ez? vagy árnyak beszélnek csak? De csitt, hallga a szóra, hallom: »Veled megyek.«

Talpraugrott, neje szobájához futott és azt zárva találta. Felkiáltott:

— Andayak átka! megismétlő élet, sorsdöntő perc, add kezembe a buzogányt!

Meggyújtotta a mécsest, felragadta a buzogányt s futott ki a folyosóra s a folyosó végén, a torony ablakánál megint ott állt a riasztó pár s a fölvert lelki gróf megint kiáltotta feléjük:

— Hűtlen asszony, mondd, ki a csaló lovag, menekülő párod?

S az asszony büszkén felelte: »Nem vagyunk mi csalók, de valóra váltjuk, mit egymásnak fogadtunk.«

— S mi volt fogadástok?

Most felelt a lovag: »Három bagolyhuhogáskor eljövök majd érte s magammal viszem a boldogságba.«

S újra suhogott a fabuzogány, háromszor fordult meg ura kezében s aztán lecsapott a lovag fejére.

— Mogmondottam asszony, az Andayak vére így fizet meg érte, ha valaki feldulja, megcsalja életét. A gaz bitorló, az éji rabló megint itt fekszik a padlaton s most jer te, hogy teljen be a végzet s félmunka ne légyen, jer a torony aljához s onnan majd utat találhatsz!

Ezzel kézenfogta ifju nejét, levezette a lépcsőkön, kinyitotta előtte a torony kis ajtaját, aztán kitaszította az éj hűsébe, mondván:

— Céda asszony, menj a világba, az Anday grófok tüzhelyénél meleget nem találhatsz soha! — Aztán bezárta az asszony mögött az ajtót s megint csönd lett a várban, kialudt a mécses s a nagy kép alatt a fal oldalán megint ott nyugodott a fabuzogány.

A fekete fecske.

Szép zöld volt a fű, olyan színű zöld, amilyen árnyalatot csak május első napjai tudnak keverni a fűszálakba és szép melegen sütött a nap, mintha cirogató sugaraival csalogatná a növényeket: gyertek, duzzasszatok meg rügyeiteket, bontsátok ki levéldiszeiteket, öltözzetek ünnepi pompába, mert én, a Napkirály sugárkévékben fogom rátok hordani a fényt és a meleget, hogy ti biztos fejlődésben erősödjetek! De nemcsak a természetet biztatta a májusi nap csalogató hévvel, hanem meleg sugaraival rátapadt az emberlakta kőkaputárokra is, bevilágította ablakaikat és előszólogatta a tél menekültjeit.

— Jertek, jertek ki a szabadba, ameddig hatalmam ér, mindenütt napfény és meleg köszönt benneteket! És az emberek eljöttek, hogy a zöldülő fák között hálával köszöntsék a tavasz üdvözlését.

A sziget fái alatt már kint jártak az emberek és elnézték, mily szépen ébred a fű, fa, virág, bokor. A padokon ott ültek a sápadt arcú emberek s a nap felé fordították arcukat, mintha titokban kérnék a Napkirályt: »Csak simogass, csak füröszs arany sugaraiddal és ne sajnálj tőlem egy kis meleget, mert látod a tél mily halovánnyá betegítette képemet!«

Igy ült a hársfa alatt Malvin is és boldog volt, hogy újra napfényen lehetett és boldog volt, hogy újra ebben a csodálatos parkban lehetett, amelyben oly jóleső érzés fel s alá járni és várni, várni valakit, aki tudjuk, hogy eljön, mert el kell jönnie, mert nem tudna elmaradni, mert tudja, hogy várják. És Malvin újra várt, de nem sokáig várt, mert az ut hajlásánál feltűnt

Gogel és jött felé. Eléje ment, pár pillanat és kéz a kézben voltak.

— Vártál?

— Mindig várlak!

— Sokat késtem?

— Tudtam, hogy jössz! — És mentek, a vízpartra kerültek és a magános padon egymáshoz simultak.

— Megint köszönt a tavasz virágaival s én köszöntelek hű szerelemmel.

— A virágok mind nekünk nyílnak s a percek, azok minket szolgálnak.

— Emlékszel, mikor először láttalak, vizimadarak keringtek a fejünk felett, aztán megnyugodva rövid röptű ívvel szálltak elénk a tó partjára, akkor azt mondtad nékem: nem lehet rossz a mi lelkünk vágya, mert a lég vándorai, látod, bizalommal jönnek mifelénk. És igaz volt, amit mondtál.

— Hítted neked s nem bántam meg soha. S ha nem látlak is téged, ott van velem hasonképed, oly édes, mint egy testet öltött szerelem.

S megsimogatta a férfi a nőt: — Látod, a gyermek! Fáj, hogy nem hoztad el.

— Nem lehetett, tudod, vigyáznom kell s férjem nem engedte.

— Mindent belátok s kapzsi módon igazságtalan vagyok veled szemben, mint a nagyravágyó, ki az egész világot egy öleléssel birni akarja, de te vagy az én világom és a gyermek a nagyravágyásom.

— Látod, — szólt az asszony, — mikor így melletted ülök, azt hiszem, megállt az idő és örök a perc, pedig minden rebbenéssel távolabb visz tőled.

— Miért gondolod ezt?

— Mert félig bucsuzni jöttem el ma hozzád!

— Bucsuzni? Miért?

— Elvisznek. Hónapokra távol leszek, hogy téged ne láthassalak.

— De hát ki parancsolhatta ezt neked?

— Orvosunk mondta s férjem akarja.

— Ugy? De aztán, — aztán visszajössz?

— De nézd, én félek, nem tudom mitől, de félek.

— Mert erőtlen vagy s a nap még nem adta vissza életkedvedet.

— Nem a naptól félek, a messzeségtől félek, amely először közelnek látszik, de aztán mindjobban megnő távlat.

— Ne törődj vele.

— S aztán a távoli ut végén nem látlak tégedet.

— Ne félj, ne légy gyerek, simulj hozzám; érezd, hogy erős vagyok s ez az erő elkísér utadon s majd visszahoz nekem. Nézd inkább a napot, mennyi reménnyel süt felénk s nézd a levegőöveget, mely tisztán kéklík eléd.

Az asszony mosolygott, felnézett az ég felé.

— Igen! Nézd! Madarak szállnak a végtelen űrben, itt keringnek, fölverődnek, levágódnak s úgy suhannak a víz partján.

— Fecskék, — szólt a férfi.

— Kedvenc madaraim, — mondá a nő. — Bizalommal szeretem én őket. E pillanatban meghuzta az asszony a férfi kabátját és ijedten mutatott a levegőben szálló madárkára:

— Nézd, nézd, ballfelől jött egy sötét madár, mi lehet az?

— Fecske az is.

— Istenem, egy fekete fecske!

Az asszonyka erre sirni kezdett.

— Mi bánt? — kérdé a férfi.

— Ez baljóslatu madár!

— Ne törődj vele!

— Oh nem, nem, én ma is hiszem a régi idők jósjeleit, kik madarak röptéből, madarak színéből olvasták ki az emberek végzeteit. Ez a madár az én hirnököm.

— Dajkamese, amit beszélsz.

— Most annak tűnik néked, de ha újra eljön, felismered akkor s ráeszmélsz a képre. Egy hajókürtölés hangzott a sziget orrán. — Bucsuznom kell. Kisérj a hajóra. — Elindultak, fölmentek a hajóhidra, kezét fogtak, az asszony bucsuja pár szava volt: — Várj a hirre s addig ne keress s ne várj reám. — Elváltak, elmúlt a perc, majd az idő sodorta az órákat tovább,

vitte az életet szokott folyásával. Malvin egy szanatóriumba került, szervezete megtört s a korai ősz egyik estéjén örökre elaludt.

Gogel ezalatt élte magános életét a nagy város unott falai közt és várt. Várt a jelre, amely késett, egyre késett.

Egy őszi napon, mikor átment a körut egy hajlatán, messziről feltűnt neki, hogy a fecskék csoportokban szálltak a magastetős házak körül és felferődtek az ég felé. Mig a fecskékre figyelt, egy gyermek surrant el mellette, nevelőnő vezette. A gyermek gyászruhában volt, utána nézett s akkor megismerte, — a gyermek volt! Nem birt megmozdulni csak nézte, nézte, amint apró lábaival eltűnik az emberek között s valami nagy, mély fájdalmat érzett lelkében s úgy érezte, valaki azt mondja neki belül: ez a fekete fecske! — Szédült, nem tudta mi érte, nyomasztó érzés fogta el és nem tudta mit tegyen. Ment a ház felé, hol ő lakott, de a ház külsején nem látott semmi különöset, nem is tudta jóformán, hogy mit akar, csak azt érezte, hogy valami baj van, mert a gyermek feketében volt. Meg kellene kérdezni, hogy kit gyászol a gyermek. Belépett a kapun, de félt, félt, úgy ahogy még soha életében. Föl akart menni, hogy becsönget és megkérdezi, hogy mi történt? Kér-három lépcsőt ment, aztán visszafordult és kifutott az utcára.

— Nem merem? — sebesen ment, magát vigasztalta, — »várok a jelre« — de valami mindig kinozta s azt mondta, »hiszen ez volt a jel, ez a fekete fecske«. Nyugtalansága napról-napra fokozódott, azzal vigasztalta magát, hogy talán egy uj jelt kap még s az lesz az igazi. Ez is megjött. A hid előtt ment el, mikor látta, hogy a hidról jön le egy fekete ruhás ember és egy gyermeket vezet a kezén. Figyelt, ő volt az, a férj s ő volt a másik, — a gyermek. Zokogni kezdett benesejében, — nos most megkaptad a jelt. Szaladt a házhoz, szaladt a házmesterhez: mi történt az urnóval? »Meghalt!«

— Meghalt?

— Még a hó elejével, — de ekkor Gogel már fordult és ment-ment, futva a hegyek közé. Csak egy

vágyat érzett, futni, futni, hogy aztán kimerülten össze-
rogyjon s ne érezze azt a fájdalmat, amely egész ben-
sőjét feldulta s amelynek kinja üzi, hajtja, földönfutóvá
téve, mint akinek nincs akarata, csak menekülése. Kiért
a hegyek közé, ment a fák között, egyik utról a má-
sikra, de amit belől cipelt kint, azt csökkenteni nem
tudta. Voltak hegygerincek, melyeket kétszer-háromszor
is megkerült; meglepte az éj, de azért ott keringett a
hegyek lejtőjén, míg végre a gloriétte alján fáradtan
összeesett és elszenderült. Sötét hajnallal föleszmélt,
zürzavaros hangok riasztották föl, melyek az ég boru-
jából, az éj sötétjéből szóltak lefelé: madárhangok vol-
tak! A most vonuló madarak titokszerű bucsuhangjai.

Gogel föleszmélt, nekitámaszkodott egy fának s
könnyes szemekkel nézett föl az égre, — a madarakra,
a kedves nő kis barátaira, aztán panaszos hangon,
amelyben benne volt keserű lelke minden zokogása,
igy kiáltott fel az égre, a vonulók felé:

— Lég vándorai, égi madarak! Amerre mentek s
lagnak emberek, jós lelkekkel hirdessétek nekik, hogy
igazi öröm csak a szerelemben lehet, de akit ily alak-
ban ér a bánat el, az átszenvedi mindazt a kint és
gyötrelmet, mennél nagyobb fájdalma érző embernek e
földön nem lehet.

Mantua hercege.

Zunel tenorista volt és nagy népszerűség kísérte pályafutását, meg volt ehhez minden kvalitása. Nagyszerű hang, kitűnő iskolázottság, biztos hangvétel, kitűnő hangképzés, csakugy fujta magából a hangot, mint az üvegghutás a legszebb üveget. Hozzá gyönyörű férfias megjelenés. Szép, értelmes szemek, férfias áll, római orr és nyílt homlok. Tartása egyenes, fellépése nyílt, úgy hogy egy tökéletes férfi benyomását tette mindjárt első látásra. Amellett egy világfi volt, aki egyenlően tudott bánni a legkényesebb mágnásasszonnyal csak úgy, mint az utolsó kóristalánnyal. Volt is sikere nemcsak a színpadon, de a színpadon kívül is az asszonyok között. Talán ott még több babért szedett, mint amennyit a színpadra felhoztak neki tisztelői.

Zunel lelkében költő volt és innét fakadtak az ő páratlan sikerei, költő volt, aki lelkének egész poézisét belevitte énekébe és így ezáltal ragadta magával a közönséget. Lelke érzékeny volt és lobbanékony és nem egyszer ébredt fel benne a szerelem, ilyenkor mélyen szenvedett vagy pedig a boldogság rózsaszínű birodalmában lebegett valahol fenn, magasan az emberek felett.

Családos ember volt és attól a kis varróleánytól, akit fiatal korában elvett, hat élő gyermeke született. De már tul volt az ifju koron és a gyermekek és az asszony nem érdekelte őt. Különválva is élt családjától és azoknak a várostól egy órányira vett lakást egy kis faluban és az asszony a hat gyermekkel ott táborzott és nyomorgott

abból a kis pénzből, melyet Zunel juttatott nekik. Megélhetésre ez ugyan elég nem volt, de az éhhaláltól megóvta őket.

Ezalatt Zunel bent élt a nagyváros forgatagában, mint ünnepelt művész és mint körülrajongott amorózó. Volt a színháznak egy nagyon szép táncosnője, egy bécsi származású leány, akinek kék szeme és szőke haja nagy varázsszal voltak a feketeszemű és fekete-haju tenoristára. Nelly volt a neve és alig érte el még a tizenhét évesét, mikor az operához került.

Zunel sokáig nézte, figyelte a fiatal leányt, de személyesen nem ismerte őt. Egyszer egy előadáson, mikor az opera balettszámát lejtették, Zunel ott várakozott a színpalak között és várta a jelenését. Már nagy meleg volt — az utolsó előadások egyike — és a színpadon valóságos forróság áradt szét, mint valami tropikus vidéken. Tikkadt és lassu volt mindenki. A balett éppen befejezte a táncát, a ballerínák lejöttek a színpadról és az egyik, mint egy sebzett madár, támoilyogva közelgett Zunel felé és ott közelében a hőségtől elszédült. Zunel odalépett hozzá, felemelte, a karjaiba zárta. Ez volt Nelly, a kis szőke leány.

Egyik szerelő hamar vizet hozott és locsolni kezdték Nelly fejét és az lassan felnyitotta szemeit és mint aki egy mély álomból ébredt új életre, kutató tekintettel nézett Zunelre. Hangja halkán szólt:

— Ujra ébredek!

Zunel meghatottan válaszolt az ébredőnek:

— Uj életre éledsz!

Az ügyelő ekkor szólította a tenoristát és az besietett a színpadra és elénekelt a nagy áriáját. Soha szebben, soha bensőségebben nem énekelt még. Mintha ezer és ezer kis pacsirta rejtelkedett volna torakában és azok most egy jeladásra egyszerre szólaltak volna meg, hogy egy nagy, egységes hangot hozzanak létre, amelyben benne van a tavasz minden üdesége, a dal minden rejtélye és az érzések minden gazdagsága. Az egész színház, mint egy ember ünnepelte a tenoristát és az mély bókók között köszönte meg az ünneplést és boldog volt nemcsak felszínesen, de lelke

mélyén, igaz, hogy ezt a boldogságot benne nem a tapsvihar lobbantotta fel, de az az érzés, mely benne éledezni kezdett.

Jelenése után öltözőjébe ment. Ott egy szál virág várta, mely oda volt téve a tükör elé, a pipereszerek és festékdobozok közé.

Előadás után megjelent a kis Nelly és hálásan köszönte meg Zunelnek, hogy gyengéd volt hozzá. Zunel megfogta a leány kezét:

— Nem jár ezért köszönet, a fő az, hogy jobban van! De most szépen haza kell mennie!

— Ugy is azt teszem, — felelte a leány.

És ezzel megindultak és elhagyták a színházat. Kint gyönyörű este volt, bűbajos nyár-tavaszi éjszaka, amelynek poézisa nálunk oly balzsamosan bűbajos. A leány a liget felé lakott és Zunel szépen házáig kísérte őt. Jól érezték magukat egymás mellett, mintha már régen, nagyon régen barátok lettek volna és most végre odáig jutottak, hogy együtt járhattak.

A barátság vége szerelmi viszony lett. És Zunel elhanyagolva családját, csak a kis Nellynek élt. Lakást rendezett be számára és minden pénzét ráköltötte, míg családja a legnagyobb nélkülözésekkel küzdött. Nellyből a világi Zunel mellett szép nő lett. Nem egy ember vágyódva nézett utána és nem egy ember próbált közeledni a szép szőke leányhoz. A tenorista azonban egy ragadozó erőszakosságával és féltékeny vadságával őrizte a leányt. Nellynek ez eleinte roppant imponált és hízelt a hiuságának, mert a féltékenységekben Zunel szerelmét látta, de később terhesnek és kellemetlennek találta. Ugy érezte, hogy valami feszélyezi őt szabadságában és az nem volt semmi más, mint Zunel tulhajtott féltékenysége. Apró kis csetepaték is voltak emiatt közöttük, amelyekből azonban győztesen mindig a tenorista került ki.

Ekkor történt, hogy a színház vezetésében nagy változás állott be. Kineveztek rendezőnek egy nagyon elegáns, fiatal uriembert, aki rendkívül képzett, szellemes ember volt és egyuttal ur a szó legigazibb értelmében. Ennek a rendezőnek, akinek rövid idő alatt

nagy tekintélye lett a színháznál, megtetszett Nelly, a színház szőke szépsége. És Nellynek a fiatal és uri megjelenésű rendező roppant szimpatikus volt.

Az egyik próbán Mozart egy kis balettjét tanulták, a rendező átölelte Nellyt és úgy mutatta neki a tánclépést. A leány hozzásimult és jól esett neki, hogy a rendező karjaira támaszkodva táncolhatott. Eljött a premier napja és Nelly öltözőjében egy szép virágcsokor volt, küldője ismeretlen. Zunel meglátta a virágot és ki akarta dobni az egész bokrétát. De Nelly makacsul ellenszegült:

— Az én virágaim és senkinek semmi köze ahhoz, hogy mit kapok, annál is inkább, mert a küldőjét sem tudom!

— Majd kikutatom én, — felelt a tenorista.

— Ahhoz nincs joga, hogy leskelődjön utánam!

— De én nem tűröm...

— Ezt meg én nem tűröm! — felelte a leány.

— De Nelly, — esdekelt Zunel, — szerencsétlenné akar tenni!

— Sőt ellenkezőleg, ki akarom gyógyítani a féltékenységből, azt akarom, hogy legyen egész férfi.

Zunel nem szólt semmit, de nagyon ellágyadva és simulékony hangon szólt a leányhoz:

— Nellykém, édesem, nem is hiszed, mennyire szeretlek!

— Jól van, jól van, — felelte a leány. Tudom és hiszem is, csak nem szabad ennyire gyermeknek lenni!

A tenorista csókjaival árasztotta el a leány kezét, aztán pedig átment öltözőjébe, mert a csengő megszólalt és készülni kellett az előadásra.

Nelly magára maradt, kezébe vette a virágokat, elnézegette őket, úgy hogy az öltöztetőnőnek kellett figyelmeztetni, hogy siessen, mert elkésik. Gyorsan átöltözködött és mikor a jeladó megadta a hangot a jelenéséhez, hirtelen letépett egy virágot a bokrétából és azt a keblére tűzte. Mikor kilépett öltözőjéből, a rendezővel találkozott, aki véletlenül erre ment éppen. Üdvözölték egymást, a rendező bókolva meg is jegyezte:

— Szép virágja van, Nellyke,

Az tréfásan felelt :

— Valaki olyan küldte, akit nem is ismerek !

A rendező hamar kész volt a felelettel :

— Biztosan valaki olyan küldte, aki magát nagyon szereti.

— Gondolja ? — mosolygott Nelly.

— Ugy sejtem, — hangzott a válasz, — csak az a kérdés, hogy maga szereti-e az illetőt ?

— Az ismeretlen, ha jelentkezik, olyan választ fog erre kapni, amelyet személye szerint megérdemel !

Ezzel besietett a szinpadra és nagy kedvvel táncolt. A szinfalak mögül ketten nézték táncát : Zunel, a tenorista sirásra hajló keserűséggel és a fiatal rendező csillogó szemekkel, melyek boldogságot sugároztak. Vége volt a balettnak, aztán jött egy kis opera, melyben a tenorista énekelt, de nem volt diszponálva és lelkét nem tudta belevinni énekébe minden igyekeve mellett sem. Ő, aki úgy imádta a rivaldát, most örült, mikor vége volt az előadásnak és haza mehetett. Ugy érezte, hogy rosszul áll ügye, kedvtelen volt és két-három napig a színházhoz sem ment, nem érdekelte semmi. A fiatal rendező ezalatt hevesen ostromolta Nellyt.

Egy csütörtöki nap volt, mikor Verdi bűbajos Rigolettoja volt műsoron, amelyben Zunel Mantua herceget énekelt. Már reggel rossz kedvvel ébredt, de elhatározta, hogy aznap délutánján felkeresi Nellyt. Korán ebédelt, aztán elszivott egy szivart és várt, míg három óra elérkezik. Ekkor elindult Nelly lakására, amelyet ő fizetett és ő rendezett be.

Fölment az ismert lépcsőnkön. Becsöngetett. Nem jött a szobaleány ajtót nyitni. Erre újra csengetett. Végre megjelent a cseléd, kinyitotta az ajtót, de nem eresztette be Zunelt a lakásba, hanem utját állta és csak ennyit mondott neki :

— A nagysága beteg, roppant főfájása van és így sajnálatára nem fogadhatja Zunel urat.

A tenorista majdnem összerogyott, mert a fogason megismerte a rendező kabátját és kalapját. De mire magához térhetett volna, az ajtó már becsapódott előtte.

És ő letámolygott a lépcsőn. Egy darabig kószált az utcákon, de már hat órakor a színháznál volt, ott bezárkózott öltözőjébe és keservesen zokogott, átérezve a megcsalt ember minden kinszenvedését. Aztán eljött az öltözködés ideje, majd megszólalt a csengő és fellebent a függöny. És a jókedvű Mantua hercege helyett egy szomoru, keserű ur állott a közönség előtt, aki mig énekelte Verdi pajzán áriáját: »Az asszony ingatag, hamis és csalfa lény«, a derüs jókedv helyett patokban hullott szeméből a könny.

Másnap a lapok egyértelműen jelentették, hogy Zunel új felfogással énekelte Mantua hercege szerepét és a léha fickóból egy szomoru és keserülelkű legényt formált, aki könyek között siratja azt a fájdalmat, amely Rigolettot fogja érni, mikor megtudja, hogy egyetlen leányát elcsábították.

Az én barátom.

Nagy szerencsétlenség ért; az, akit legjobban szerettem, megcsalt, feldulta az életemet. Elkieseredésemben elhatároztam, hogy végzek az élettél s elemésztetem magam. Csunya esős novemberi nap volt, bezárkóztam szobámba, inasomnak szabadságot adtam s így egyedül maradtam. Elégettem leveleimet, aztán elővettem a revolvert, meggyújtottam a kis villanylámpát a kanapé mellett, aztán még egyszer rádőltem a diványra és zokogtam, feldult lelkem keserűségét sirattam, de csodálatosan, ez a sirás egészen elgyöngített, úgy, hogy akaratlanul egy kissé elaludtam, de a rövid álomból az az érzés riasztott fel, hogy valaki a szobámba lépett. Egy ideig önmagamát áltattam, hogy csak álmodom, de aztán határozottan úgy rémlett nekem, hogy egy emberalak áll mellettem. Felnyitottam a szememet és nagy csodálkozásomra tényleg egy idegen állott ott mellettem. Erre felültem és be kellett látnom, hogy valóság az, amit látok és nem álom többé.

Rászóltam az idegenre: — Kérem, kit keres itt?

— Önt, uram! — szólt a tompa válasz.

— Jó, jó, de hogy jött ide?

— A házmester nyitott ajtót, mert megmondtam neki, hogy én önnek régi barátja vagyok.

— De kérem, — tiltakoztam, — hisz most látom először életemben.

Az idegen mosolygott.

— Azért mi mégis barátok vagyunk, mert hisz a barátságot lelki kapocs alkotja és én nyugodtan ál-

lithatom, ismerem az ön lelkét, és így az ön barátja vagyok.

Nem tudtam nagy hirtelen, mit válaszoljak.

— Én nem értem ezt a dolgot egészen.

Az idegen intett: — Mindjárt meg fogja érteni.

Hirtelen rászóltam: — Mondja, kérem, őszintén, kéregetni jött?

Az idegen nevetett.

— Sőt ellenkezőleg, ajándékot hoztam önnek.

— Ajándékot nekem?

— Ugy van!

— És miben áll ez az ajándék?

— Azonnal átadom.

Ezzel kivett a zsebéből egy finom metszésű opál-szinű üvegpoharat s a kezembe adta.

— Ime, ez az öné!

Csodálkozva néztem az idegenre.

— Hát kérem, ez szép, szép, nagyon köszönöm is, de hát mit kezdjek én ezzel?

Az idegen közelebb lépett hozzám.

— Azt is meg fogja tudni, csak legyen türelemmel.

Most vettem csak jobban szemügyre az én barátomat. Különös fejű lény volt, olyan, mintha egy dzsin emberalakot öltött volna. Hosszu haja, hegyes szakáll és szurós szemei voltak. Ruházata pedig meglehetősen fantasztikus. Vaternörder gallér, Garibaldi köpönyeg és egy bő sárga nadrág. De ami legjobban feltűnt nekem, az a nyakkendőjében lévő hatalmas mellű volt, amely csodálatos fénnel csillogott. Ismeretlen drágakő lehetett, mert olyan különös tűzben égett, mintha gyémánt lett volna, smaragd bőrbe bujtatva.

Egy pillanatnyi szünet után az én emberem megszólalt:

— Sokáig gondolkodtam azon, hogy megajándékozzam-e önt ezzel az üvegpohárral. Ezért először pontosan megvizsgáltam az ön lelkét és mondhatom a mérleg az ön javára billent, megmázsáztatott és a ki-tüntetésre méltónak találtatott és így aztán ma elhoztam önnek ezt az ajándékot.

Most megijedtem, mert azt hittem, hogy egy eszelőssel van dolgom és hirtelen, kapkodva azt kérdeztem tőle:

— Ugy-e, uram, ön a római pápa? Most már emlékszem önre, persze, hogy mi barátok vagyunk.

De az idegen erre roppant szigorúan nézett rám és keményen válaszolt:

— Ha azt hiszi, hogy barátságom feljogosítja arra, hogy velem gorombáskodjék, akkor nagyon téved. Erre nem volt mit mondanom.

— Kérem, uram, én nem tudom, mit higgyek ön felől, ön megjelenik váratlanul a szobámban, elélem tesz egy üveg poharat s azt mondja nekem, hogy egy nagy ajándékot, egy kitüntetést hozott a számomra. Én ebből nem értek egy szót se.

Az idegen erre vaskézzel megfogta a karomat.

— Saját türelmetlensége akadályozza meg abban, hogy mindent megtudjon és megértsen.

— De miért kell ezt nekem mind megértenem?

— Mert csak így alapozhatja meg szerencséjét.

— Bocsásson meg, uram, üveg pohárral nem hiszem, hogy a szerencsét meg lehetne alapozni.

Az idegen erre dühbe jött.

— Most úgy beszél, mint egy deák, türelmetlen, hitetlen és udvariatlan. Ez a pohár az ön legjobb barátját adja önnek kezébe.

— Az én legjobb barátomat? És ha szabad kérdezni, az még önnél is jobb barátom lesz nekem?

— Legalább is jótékonyabb.

Elnéztem az idegent és a poharat és belenyugodtam sorsomba s vártam, hogy mi fog ezek után történni. Az én rejtélyes barátom pedig így folytatta:

— Mondom, megvizsgáltam az ön lelkét s arra jöttem rá, hogy annak tulajdonképpen csak egy hibája van: rosszul van egyensúlyozva, azért gyakran kibillenik s elveszti egyensúlyát s innét vannak önnek a melancholikus hangulatai, amelyek gyakorta meglepik. Ezért azt gondoltam, hogy átadom önnek ezt a poharat s ha egyszer nagyon, de nagyon nagy bánatban lesz s azt hiszi, hogy nem bírja tovább az életét, akkor

használja fel ennek az erejét és kapjon új erőre tőle ; azért tartottam helyesnek ma jönni el ide, mert féltettem magát.

Félve szóltam hozzá :

— Ugyan kérem, mondja meg, gondolatolvasó ön, vagy szellemidéző?

— Sem az egyik, sem a másik, csupán az ön jóbarátja vagyok.

— De kérem, idegen létére miért avatkozik az ön életembe?

— Hiszen, lássa, ez az, — felelte az idegen — mindig idegen erők avatkoznak a mi életünkbe, az enyémbe éppugy, mint az önébe, amint azt keservesen tapasztalhatta is, és ezek az idegen erők okozzák aztán a mi lelkünk kilengéseit egy vagy más irányban.

— Ebben önnek igaza van, — feleltem s elgondolkodtam a mondottakon. Az idegen szeme erre diadalmasan felcsillant.

— Na lássa, most már megértett és így mindjárt végezek. Azért, ha én elmentem, öntsön ebbe az opálpohárba ebből a folyadékból tíz cseppet.

Ezzel egy kis patikaüveget tett elé, amely olyan vékonyhéjú parányi üvegcsé volt, hogy éppen csak tíz csepp folyadék férhetett el benne.

— De mi fog akkor történni?

— Kis türelmetlen, — szólt az idegen — majd meglátja!

Eközben körülnézett a szobámban.

— Nem csalódtam, látom, szereti az emberlelkeket.

— Emberlelkeket?

— Na igen, szép könyvtára van, hiszen azt tudja, hogy azok az emberlelkek modern börtönei, a régmúltban másfélék voltak azok. Majd megismeri azt is!

Félénken szóltam :

— Uram, kérem, szabad kérdezni, varázsló ön? Az idegen nevetni kezdett.

— Dehogy. Miért gondolja? Mert hiszek a szellemekben? Hisz a szellem nem hal el, a szellem energia és így, ha egyszer megszületett, többé el nem

enyészhetik sohasem. Annak meg kell jelennie az emberek előtt egy vagy más alakban s ha néha rejtélyes, hihetetlennek látszó módon jelenik meg, akkor a naiv, tudatlan lelkek nem ismerik fel annak igaz erejét és csodákról beszélnek, pedig, barátom, csoda az nincsen, csak örökéletű szellem van. És most Isten önnel!

Ezzel egy fordulattal kint volt a szobámból s eltűnt előlem; még hallottam az előszoba ajtajának csapódását, aztán teljesen magamra maradtam. Eszmélni kezdtem. Keresgéltni kezdtem a revolveremet, azt azonban nem találtam meg sehol. De az opálpohár az üvegcsével együtt ott volt előttem. Tehát még sem álmodom, csak az élet az, mely velem ezt a különös játékot űzi. Elgondolkodtam az eseten s elhatároztam, hogy végigjátszom a játékot.

Kinyitottam az üvegcsét, különös fojtó szag áradt belőle. Kezem remegett, de aztán egy hirtelen mozdulattal beleöntöttem a folyadékot az opálpohárba. Nagy füst szállt fel a pohárból. Majd egy láng csapott fel s egyszerre csak a sistergő füst között ott lebegett előttem egy emberpára alakja. Szent ámulattal néztem a jelenséget. Egy szellem füstszerű alakja állott előttem. A ködszerű alak feje hasonlatos volt előbbi vendégeméhez. Haját éppen úgy viselte, mint amaz és a szakáll épp úgy lengett az állán. Néma csend volt a szobában, az érverésem elállt s a szívem is mintha rémületében összezsugorodott volna.

Majd erőt vettem magamon s megszólítottam a jelenséget:

- Ki vagy te, emberalak ködmása, te?
- És csodálatos, a páratűnemény válaszolt.
- A te embered, aki hívásodra megjelent.
- Én nem hiszek a varázslatokban.
- Nem is varázslat az, hogy előtted állok, csak az ember-szellem alakja. Én élek, én gondolkodom, én öröködöm feletted, és vigyázok rád.
- Mi jögon teszed ezt?
- Az erősebb jogán.
- Hogy jutottál el hozzám?

— A lelkiismereted révén és barátod segélyével támadtam fel előtted.

— Mi mondani valód van a számomra?

— Csak az, hogy tied az élet, ha...

— Mit rejt a »ha«?

És felelt a szellem:

— Ha uralkodni tudsz magadon. Légy erős és bizz önmagadban és bizz azokban a titkos erőkben, melyek körülötted szállnak és koronként megjelennek előtted.

— A véletleneket nevezed így?

— Nincs véletlen, — szólt a felelet, — mindennek oka van, csak nem értitek a jelenségek okát.

— Magyarázd hát meg.

A ködalak megrezdült, de még válaszolt:

— Szívesen tenném, de idegen erők közelednek. Ujra mondom, tenmagad kezébe van sorsod letéve.

A ködalak erre szétfoszlott és megsemmisült.

Ebben a percben kopogtak ajtómon. A házmester volt.

— Nagyságos ur kérem, nagyságos ur, kérem!

Boszusan feleltem:

— Mi az? — Nem ég kérem a lakás? Előbb az utcán jártam s egy lángot láttam a szoba ablakán felcsapódni, most meg füst tódul ki a szobából.

Ezzel nyílt az ajtó s belépett a szobámba.

— Kérem, itt nagyon nagy füst van.

— Elégettem egy pár leveletem, ennyi az egész! Jobb lesz, keresse meg a revolveremet, leesett a kanapé mögé!

A házmester buzgón kereste a fegyvert, de biz annak nyomára nem tudott akadni sehol.

Nincsen kérem sehol!

Megdöbbsentem erre, aztán, hogy megnyugtassam magamat, azt kérdeztem a házmestertől:

— Mondja csak, maga eresztett be egy különös alakú embert ma délután hozzám?

— Nem, uram, én senkit.

Ugy, gondoltam és már kezdtem megnyugodni, hogy álmodtam az egész dolgot, mikor megszólal a házmester:

— De kijönni láttam a lakásból, még nekem is feltűnt, furcsa köpönyeg volt rajta és sárga nadrág.

Erre megijedtem.

— Maga látta elmenni tőlem ezt az embert?

— Láttam, uram.

— Meg mer maga erre esküdni?

— Meg, uram, de mennyire meg, sőt be kell vallanom, hogy nagy kellemetlenségem is volt emiatt az ember miatt.

— Micsoda kellemetlensége?

— Hát kérem, én bezártam a kaput kulccsal, mert az utcán nagy tüntetések voltak és nem akartam, hogy a rendbontók, ha a rendőrség üldözi őket, a mi házunkba meneküljenek. Éppen nagy láрма volt a házunk előtt s én ott állottam a kapualjában a vicével a bezárt kapu mögött, mikor látom, hogy ez a furcsa alak ur jön ki a nagyságos ur lakásából, sietve közeledik hozzánk és ki akar menni a kapun. Erre én rászólok:

— Kérem, a kapu be van zárva.

De az se kér, se nem hall, csak megy tovább. Erre én újra szólok:

— Nem lehet kérem kimenni, a kapu be van zárva.

Az idegen erre sem állt meg, hanem egyenesen ment a kapuhoz, a kapu felpattant előtte, ő kilépett az utcára s a kapu megint becsukódott. Odasiettem és megnéztem, az ajtó be volt kulccsal zárva. Majdnem leszédültem a lábamról, mondtam is a vicének, hogy mit szól ehhez.

Erre az, kérem, nagy bután azt kérdi tőlem:

— Mihez?

— Hát, — mondom, — hogy az az idegen hogy átkerült a bezárt kapun.

Erre a vice meg azt kérdezte, hogy micsoda idegenről beszélek.

— Hát, — mondom neki — aki előbb elment mellettünk abban a nagy köpönyegben. Kérem, ő erre elkezdett velem vitatkozni, hogy ott nem járt senki, még össze is vezett velem, hogy én vagy részeg vagyok, vagy álmodom. Ezt mondja ő nekem, mikor a tulajdon szememmel láttam.

Végighallgattam emberem előadását, aztán becsomagoltam egy kis kézipoagyaszt s azt mondtam neki, hogy egy pár napra elutazom. Mikor el akartam menni, a házmester újra kérni kezdett arra, hogy legyek tanu a vicével szemben, hogy az az idegen tényleg itt járt és innét ment el és hogy ő nem álmodik.

Kis gondolkodás után így feleltem emberemnek:

— Nem kell ide semmiféle perlekedés, aki látja a dolgokat, az látja, aki meg nem látja, az csak hadd higgye azt, hogy a másik álmodik, ugyis oly nehéz azt megmondani ebben az álomszerű életben, hogy hol kezdődik itt a valóság és nem álom-e csak az egész!

Ezzel elutaztam.

A visszatérő mult.

Kint csapdosott az eső s a kis család bent ült a szobában a nagy asztal körül és hallgatta a nagyanya meséjét, melyet az régmult időkől beszélt. De a mult idő tovatünő napjai nagyban hasonlatosak voltak a jelenhez, mert akkor is háboru volt a világban, háboru, de egy szerényebb kiadásban, csak két ország között. De akinek testvére, fia, férje, vagy rokona bent volt a csatában, arra nézve mindegy volt az, hogy mily terjedelmű a háboru mérete, mert hisz az ő fájdalmuk épp oly nagy volt, akár ha csak egy pár ezred csatája lett volna is, ha egyszer abban ott volt az, akit ő szeretett, akiért ő élt, s az, aki az ő számára élt.

És kint csapdosott az eső és a gyermekek figyeltek a nagyanya szavára. Az pedig így szólt hozzájuk:

— Akkor én tizenkét éves lehettem és az én apám is katona volt.

A kisebbik gyermek közbeszól:

— A papa is az!

És folytatta az öreg asszony:

— Egyszer hazajött egy kora délután és ölébe vett mindnyájunkat és megcsókolta homlokunkat és megcsókolta a szemünket és magához ölelt bennünket és azt mondta, hogy jók legyünk.

És most szólt a kis leány:

— Igen, így volt, így tett velünk apánk!

És újra hangzott a nagyanya szava:

— És akkor mi láttuk, hogy készülődik, hogy csomagol, hogy szedi elő kardját, pisztolyait, és láttuk, hogy a mama sir, egyre sir, de nem tudtuk, hogy mi az, mit jelent mindaz, csak azt hallottuk, hogy kitört a háboru.

És most kérdezte a kis leány:

— Nagymama, miért sir minden anya, ha azt mondják neki: »háboru!«.

A nagyanya megsimogatta a kis gyermek fejét és így felelt:

— Mert, gyermekem, az anyák fájdalma a háboru, azért sirt az én anyám, mikor ezt hallotta, és azért sirt a te anyád, és mindig, amig csak emberek lesznek, ha az anyák meghallják ezt a szót, hogy »háboru«, sirni fognak, mert az nekik kimondhatatlan fájdalmat és szenvedést jelent.

A kis fiu csodálkozva kérdezte:

— De nagyanyó, a papa olyan örömmel ment el a háboruba, a szeme könnyes volt, de azért fénylett, és úgy ment büszkén, mintha esküvőre menne!

— Igen, kis fiam, így mennek ők, a hogy a te apád ment, s úgy ment az enyém is, és ha majd nagy leszel, te is úgy fogsz menni. De mink, akik itthon maradunk, azok a szegény kis anyák, azok sirnak, mert mindenki számára lehet öröm és dicsőség a háboru, de nekünk, anyáknak, az mindenkoron gyász és fájdalom marad. Mert a mi szép és nemes, és ami jó van az életben, azt mind összetöri ez, és amiért a világon vagyunk, ami nekünk az életcélunk, azt a háboru mind elveszi tőlünk, s így nem marad a számunkra más hátra, mint sirni, sirni, sirni.

És szólt a kis leány:

— Ugye, azért sirt a mi anyánk is?

— És sir minden este, — szólt a fiucska — és ha kérjük, hogy miért sir, csak azt mondogatja: Félek! Félek!

És a nagyanya folytatta:

— Így sirt minden este az én jó anyám is, és ha kérdeztem tőle, hogy miért sirsz, csak azt mondogatta, hogy valamitől félek, ami jön, ami rám zudul, ami az ő életét tönkreteszi. És mikor vigasztalgattam, magához ölelt, megcsókolt és kis gyermekfülembé suttogetta: Félek, félek!

— Mint a mi anyánk, — szóltak a gyermekek — és nagyanyó, mondd csak, minden házban, ahol kis

gyermeknek vannak, így van ez? Aztán mindig így lesz ez?!

A nagyanya lehajtotta a fejét:

— Mindig így lesz. Az élet megismétli magát, ha száz év múlva fölébrednék és sorra benéznék a kis lakásokba, ott megint összebujva találnám a gyermekeket, az anyjuk meg sirdogálva ülne a szoba mélyén, és ha akkor azt kérdezném a gyermekektől, miért vagytok szomorúak, azok azt válaszolnák megint: Elment apuka! És ha megkérdezném a szoba mélyén siró anyát, az újra csak azt felelné nekem: Háboru van, félek, félek!

— Milyen furcsa ez, — szólt a kis leány — mindig ugyanaz. Hát nem lehetne már egyszer mást is játszani?

S a nagyanya csak bólogatott:

— Bizony nem lehet, nincs hatalom, nincs földöntúli erő, amely a ragadozó állatból bárányt formáljon, a farkas nem szelidül meg sohasem, az ember pedig farkas!

A kis leány ekkor kérlelni kezdte nagyszülőjét, hogy mondjon neki egy új mesét.

— Tudod, egy olyat, nagyanyó, a melyben a te jó apád is benne van.

S a kis fiu megtoldotta a kérést azzal:

— Aztán meg a háboru is benne van!

Nagyanyó elhallgatott, lehorgasztotta fejét, s mikor a gyermekekre nézett újra, azok látták, hogy könny rezeg a nagyanyó szemében. S az öreg asszony fátyolozott hangon így kezdte meséjét:

— Mese a jó apáról, aki gyermekeit szerette, mese a jó emberről, aki családját, hitvesét, kis fészket imádta. Én meg a testvérem, mi voltunk az ő kis csirkéi, jó anyánk az ő élettársa, a mi házunk, a mi kastélyunk, és miénk volt az élet, mert egymásnak éltünk. Aztán jött a zivatar, a földrengés, mely rombadöntötte a mi kis házunkat, jött az emberek sorscsapása, a vérözön. Jött a háboru. És ez a vérözön azt a pár cseppet is magával vitte, amely a jó apáink ereiben folyt. Magához szivta, hogy beigya a föld és hogy a vérfolyam kiegyenlítse az emberek közt beállt nagy

gyüölködést. Hogy aztán a többiek, akik túléltek a vér-
özönt, tovább élhessenek, de fájdalomban, gyászban,
szomorúságban. És az életükbe ne süssön tovább szá-
mukra ragyogóan a nap, és ne legyen többé örömük,
de mindig az legyen előttük, hogy mi, akik élvezzük
a napfényt, mi, akik a karosszékekben ülünk és magunkba
szívjuk a levegőt, mi ezt csak úgy érhattuk el, hogy
mások, sok ezren lementek a föld alá és keskeny sirba
szálltak, mert lefizették helyettünk a véradót a nagy
molochnak, mely vérrel él, emberhust fal és háboru
a neve.

A kis leány sirni kezdett:

— Ne ilyen csunyát mesélj, nagymama, de valami
szép történetet.

— Igen, igen, — erősítette a kis fiu — olyat,
amelyben szól az ágyu és a huszárok vágatnak és
riad a trombita, a kard csörög, a lovak táncolnak és
nagy távolból szól a zene.

— Ugy volt, a hogy te mondd, — szólta a nagy-
anya, — később apróra megtudtuk az egészet, ő lován
ült és parancsot osztogatott, ki a kard, a trombitás
fujjon riadót, aztán előre! És megszólaltak az ágyuk és
zugott a golyózávatar és nyugtalanul táncoltak a lovak,
mikor megjött részükre a parancs, hogy vágassanak
a menekülő ellenség nyomába s verjék szét a hátvédet.
Ők vágatni kezdtek, üzték az ellent, ő, az édes, ő, a
dicső, ő, a hős, kettőt is levágott a menekülő hadból,
de egyszerre lezuhant a lóról és vége volt. Legénye
föléje hajolt, leste a lélekzetét, de hiába leste. Bajtársai
eltemették egy nagy fa alatt, cserkoszorút tettek sirjára
és mezei virágokból fontak keresztjére győzelmi füzért.

A kis leány tapsolni kezdett kezeivel.

— Jaj de szép lehetett.

S a kis fiu nagy örömmel mondta:

— Látod, nagymama, ez szép mese.

És a nagyanya arcán lefutott a könny és így
válaszolt:

— Ez az élet. Mi a szobában ültünk akkor és
vártuk, vártuk, hogy jön-e róla hír. Ugy mint ti várjá-
tok, hogy mit hallani jó apátookról. Épp így lestük mi

is a percet, így lestük a levélhozót és mindig szorongva vártuk, hogy mi lesz. És egy napon, egy borus napon, mikor kint zuhogott az eső . . .

— Ni, hogy zuhog kint — kiáltotta a kis leány.

— . . . És már erősen alkonyodott . . .

— Jaj, de sötét van odakint — szólt a fiu.

— Egy ilyen napon — folytatta a nagyanya — egyszerre csak megszólalt a csengő, mi azt hittük, levél apától. De nem az volt. Táviratot hoztak. Mind egybegyültünk a szobában, a nagy asztal körül, anyánk remegve bontotta fel a sürgönyt, bepillantott, aztán sikoltva reánk borult:

— Elesett. Ó ti szegény gyermekek, ti apátlan árvák!

Kint csöngettek, a nagyanya elnémult. A gyermekek anyja lépett a szobába.

— Csöngetést hallottam.

A kis fiu kiszaladt.

— Talán levél.

A cseléd beszólt:

— Távirat!

Hamar meggyújtották a lámpát, a cseléd behozta a sürgönyt, mind körülállták az asztalt, a gyermekek, az édesanyjuk, meg a jó nagyanyjuk, az anya felbontotta a sürgönyt, beletekintett, aztán hangos zokogással leborult a földre, magához szoritotta gyermekeit, csókolta, ölelte őket, aztán úgy zokogta fuldokló hangon:

— Elesett. Ó ti szegény gyermekek, ti apátlan árvák.

A nagyanya csak nézett maga elé, de nem szólt semmit, ő már ismerte ezt a percet, átélte egyszer már az életnek ezt a fordulatát, csak simogatta leánya fejét, meg a kis unokák könnyes arcát és úgy félhangon mondogatta, inkább önmagának, mint a többieknek:

— Az élet megismétli magát és visszatér a múlt.

Hajó az éjszakában.

Jennel magányos ember volt. Életének javarészt visszavonultságban töltötte; nem járt sem társaságba, sem kaszinókba, hanem garcon lakásában olvasásnak szentelte idejét. Ugy mondták: sokat tudott és különösen a nehéz lélektani kérdéseket és a kifürkészhetetlennek látszó transcendentális dolgokat ismerte alaposan. Nagy hive volt a telepátiának és annak nem egy változatát maga is átélte visszavonult életében. Elvonultságáról különböző magyarázatokat adtak az emberek, némelyek szerint egy nagy szerelmi regény előzte meg az ő társaságból való kiválását, mások szerint egy jóslat lenne oka, hogy ő a magányt keresi. Ugyanis azt beszélték, hogy valami kóbor varázslónő, akit ő lakásából durván kiutasított, a mágikus tudományok hatalmával arra ítélte volna, hogy boldog addig nem lehet, míg a víz alól fel nem hoz magának egy angyalt, aki rövid földi létre azért jött le az emberek közé, hogy aztán azt, aki vele jót tesz, boldoggá tegye. De a mágikus jóslat szerint addig nem volt szabad szólania ehhez a nőhöz, míg az karjai közé borulva ki nem ejti a boldogító szavakat, melyek a varázslatot megtörik.

Jennel mindig egyedül járt az utcákon. Bebarangolta a környéket és felkereste annak virágos partjait. Boldogan állt meg a virágzó fák előtt és szeretettel simogatta meg az illatozó bokrokat. Imádta a virágokat és szerette a természetet. Órákig elidőzött a diszparkokban és elgyönyörködött a természet remek alkotásaiban. Mikor így el-elnézett egy virágborította fát, lelkében mindazok az érzések törtek elő, hogy vajjon lehet-e Istennek annál remekebb teremtmése, vagy lehet-e

a földön valamit jobban szeretni, mint egy teljes virágzásban álló növényt?

Egy májusi nap a magányos parkban egy nagy orgona-alléhoz ért; fehér virágban pompázott az egész uthossza, édes illat szállongott a levegőben s a nap fényesen sütött s a közelben nem volt senki; Jennel magányosan állt az uton és nézte a nagy fehérvirágu orgonát, amely olybá tetszett előtte, mint egy fiatal, üde, ragyogó szép leány. Ebben a pillanatban lépteket hallott, az allée végére nézett és ime, könnyű léptekkel, mint egy szelidszemű öz, közeledett egy fehér ruhás leány. Nem, nem leány volt az, hanem egy jelenség, olyan, aminő csak az álmok világában él s aztán koronként elhagyja az angyalok táborát, hogy leszálljon a földre és megigézza a hitetlen embereket.

A leány mindegyre közelebb jött, szőke fejét magasra tartotta, gyémántfényű szeme csillogóan ragyogott. Jennel egész lényében remegett, érezte, hogy ez a leány valaki, egy nem közönséges teremtés rá nézve, de valaki, akinek az ő lelkéhez köze van. A leány is megdöbrent, mikor az érdekes fejű embert meglátta, arcán halvány pir futott át, szemével kereste Jennel tekintetét, összenéztek, a leány tovább ment és eltűnt. Az egész alig volt egy pár pillanat, de elég volt arra, hogy Jennelt fölrázza magányos zárkózottságából. Ki volt az a leány? Látja-e még? Miért hozta elé a sors? Minő játékot sző elé az élet?

Napokig izgatott volt, nem tudott mással foglalkozni, csak azzal a leánnyal, folyton ott állt előtte a nyiló virágkoszorúval, egy fehér álm volt az egész kép, amelyből arany sugárként sütött felé a jelenség alakja. Jennel szerelmes lett, betelt sorsa, szeretett valakit, akiről nem tudta, hogy az ki? Nem tudta merre van? És nem tudta, hogy mint nyerheti meg.

De a leányt sem hagyta hidegen a véletlen találkozás, ugyanazzal az érzéssel nyugtalanította őt az érdekes férfi alakja, mint Jennelt a leány szépséges megjelenése. Távol voltak egymástól és lelkeikkel keresték egymást. Nem beszéltek egymással, de egymásról álmodtak, nem találkoztak, de idézték egymást.

Eközben napok multak el. Jennel alig hagyta el szobáját, a kanapén hevert és álmodozott, de egyszer egy délután ellenállhatatlan erő fogta el, hogy kimenjen a viz partjára. Érezte, tudta, hogy ott lesz ő, — s a leány tényleg ott volt, — újra találkoztak, szívéük sebesen dobogott, de nem szóltak egymáshoz, csak vágyó és megértő tekintettel nézték egymást. Ily módon találkoztak egy párszor. Egy reggel Jennel roppant nyugtalanul ébredt fel; az az érzése volt, hogy a leányt valami baj érte s neki segítségére kell sietni s meg kell őt menteni. Egyenest a pályaudvarhoz sietett s ime a leányt látta fölszállani az expresszvonatra, visszasietett a pénztárhoz, jegyet váltott, de mire kiért a perronra, a vonat elindult s ő lemaradt. Aztán megtudta, hogy a leány hova utazott, érdeklődni kezdett, hogy juthatna ő leggyorsabban abba a városba, figyelmeztették, ha kocsiba ül, még elérheti a gyorshajót, mely pár perc múlva oda indul. Jennel kocsiba vágta magát és nagyhamar a hajó födélzetén volt. A hajó utra kelt és vitte a türelmetlen Jennelt, aki a hajó ormán állva nyugtalanul kémlelte a folyam partját, azt, amelyiken a vasut töltése futott. Ő tudta, hogy baj van, szeretett volna odakiáltani a kapitánynak, hogy teljes gőzzel siessen előre, de nem merte titkába beavatni a közönyös embereket, mert félt, hogy azok félreértik azt, azért csak várt s merően nézett maga elé.

A hajó egy hegyszoroshoz ért, ahol a keskeny parton a vasuti pálya meredek töltésen kigyózik, hogy kijuthasson a szorosból, mert a folyam medre a hegyláncolat miatt a sziklapartba ágyazódik itten. A folyam merész kanyarulatot ír le, hármat, négyet, úgy, hogy a viz tükre alig látszik messzebbre pár száz méternél, mert a kanyarulat éle elvágja annak szabad terjengését. Mikor a hajó a második kanyarulatot megkerülte, Jennel karját kinyújtva, a part oldalára mutatott és kétségbeesve kiabálni kezdett. Segítség, emberek! A vonat a folyóba zuhant, s maga alá temette utasait! Nagy izgalom támadt a hajón. A kapitány vészjelt adott, a hajó megállt a szerencsétlenség helyén, — leoldották a csolnakokat s a szerencsétlenek mentésére siettek.

Rettenetes látvány volt az; a kisiklott vonat mozgonyája magával rántotta egész terhét a folyamvizbe s a hullámsírba temette azt. Némely kocsinak csak a kezeke látszott ki, másik fenn lebegett a víz színén, egykettő az iszapba szorult, csak üvegablakai látszottak ki a napfénybe. Nagyméretű szerencsétlenség volt az, mely méreteivel beleillett a hatalmas környezetbe. Jennel egy csolnakkal elsőnek ért a romokhoz, vizsla módjára kutatta a kocsikat, de őt nem találta sehhol. Végre az iszapba merült kocsi ablakán át bekémlelve felismerte a leányt, aki élettelenül feküdt szűk cellájában. Az evezővel bezúzta az ablakot és bekuszott a szakaszba. Magához ölelte a leányt és hihetetlen erőfeszítéssel kimentette őt a romhalmazból. Ekkor már alkonyodni kezdett. A leány egy pillanatra felnyitotta szemét s gyengéden megmentőjéhez simulva, susogta: »Vártalak és tudtam, hogy te eljössz értem!« Ezzel elvesztette eszméletét és a férfi karjai közé hanyatlott.

Jennel édes terhével visszavezett a hajóra s ott felvitte a leányt a földélzetre s elöl, a hajó orránál lefektette a fapadra, ruháival betakarta, fejét ölébe tette és homlokát üdítő vízzel locsolta. A leány szépen eszméletre tért, majd bágyadt álomba merült. A szerencsétlenség színhelyére ezalatt megérkezett a mentővonat s így a hajó folytathatta útját.

Az éj beállt és komor csend borult a folyóra. A hajó pedig ment előre az éjszakába s vitte magával Jennelt s a leányt. Órák multak így el, míg végre halvány pír jelezte a hajnal ébredését s a nappal érkezével a leány is ébredezni kezdett. Fölnyitotta nagy szemét s teljes melegséggel nézett az ő hős emberére, aki leszállt érte a víz mélyére, hogy onnét felhozva őt és magáévá tegye. Karját gyöngéden a férfi vállára simulva melléje ült s így szólt: »Tudom, hogy ki vagy, tudom, hogy értem jöttél, érzem, hogy te vagy az igazi!«

És a férfi válaszolt: »Mind igaz, amit mondasz, szerettelek, mikor nem ismertelek, imádtalak, mikor megláttalak és szolgálóddá lettem, mikor szavadat meghallottam!«

A nap első sugara biborfénnyel vonta be a hajót s a rajta ülő alakokat és a leány csillogó szemekkel nézte az ő megmentőjét. »Hiszek a szerelmedben, mert igazság cseng a szavadból, megnyerted Zórát, mert a legjobbat adtad neki, amire a lelked képes. A te lelked pedig szép, nemes és jó. Szép, mert arra ösztönöz, hogy feláldozd magadat másokért; nemes, mert megtanított arra, hogy keresd az ideálokat és jó, mert azt sugja neked, hogy higgy a szerelem igaz, egyedül üdvözítő, életadó melegében.«

Jennel könnyek között nézett a leányra és mielőtt csak egyet is szólhatott volna, csókjaival borította el annak puha kezét, majd feltört belőle az érzés: »Biborpaláستtal övez a felkelő nap téged és gyöngye harmatban fürdet az érkező hajnal, madárdallal köszönt a megszülető reggel s virágillattal hódol a gazdag termésnek. Az én szegény lelkem koldus ajándékát te mégis elfogadtad, ki kárpótol majdan a veszteségedért?«

A leány közbevágott: »Nem, ne mond ezt nékem és ne kicsinyítsd magad, — mert én mondom néked, hogy több vagy te nékem a trón biborpalástjánál, drágább a te szavad a kincsek hideg gyöngyeinél és bódítóbb a lelked a föld minden pompájánál!«

Jennel nem szólt többet, csak nézte a leányt, míg egymás karjaiba hullva, egy hosszú, mély, igaz, egész lelket betöltő csókba nem forrtak egybe.

A partoldalon a bokrok mélyén egy fülemüle kezdte el párját hívó szerelmi énekét. A másik nagyhamar felelt rá és csattogó daluk betöltötte a levegőt. Jennel és a leány rájuk figyeltek, egymást nézve s egy szót sem szóltak, hadd énekeljék helyettük el a természet örök énekesei azt a dalt, amely az ő lelkükben született meg.

A hü kutya.

Késő este volt, mire a városba értem és egyenesen a szállóba hajtattam, hogy kinyugodjam magamat. Mig a kocsi a a pályaháztól a fogadóba vitt, azon gondolkodtam, hogy még sohasem voltam ilyen furcsa járatban, mint mostan.

Az előzménye az én városi kirándulásomnak az volt, hogy egy régi barátom, akivel együtt éltük át garçon-életünk viharos éveit, együtt mulatva, együtt hódolva a nőknek, most egyszerre arról értesített engem, hogy megnősült s egyben meghívott baráti háztűznézőbe. Mosolyogva gondoltam szegény barátomra. A nők nagy barátját utolérte az öregség. Bemenekült a biztos révbe. Nem szövünk többé együtt kalandokat, mert ime ő már nincs bizalommal irányomban, mert mig eddig sohasem hagyott ki egy kalandjából sem, most ebből az utolsóból teljesen kihagyott, annyira, hogy csak a házasságkötés után a már megváltozhatatlan tényről értesített.

Levele, melyben leírja esetét, kedves volt és nem érdektelen. Sőt az asszonyt, akit feleségül vett, nem minden kalandos epizód nélkül fogadta társul. Sorai-ban részletesen elmondta, hogy miként ismerkedett meg mostani feleségével.

»Egy fürdőhelyen voltam, — így szól a levele — a kanapémon hevertem a szobában úgy este fél tíz körül, mikor egyszerre csak felpattant az ajtó és besurrant rajta egy gyönyörű nő. Én félhomályban voltam

és ő nem vett engem észre. A nő magas volt, termete tőkéletes, szeme csillogó. Egy hirtelen mozdulattal bezárta maga mögött az ajtót, odahajolt az ajtóhoz és hallgatózott. A folyosón lépteket hallottam. Én fölemelkedtem helyemről, az asszony megdöbbenve nézett rám, de intett, hogy legyek csöndben. Ezután visszafojtott lélekzettel hallgattuk az elhangzó lépteket. Mikor a veszély elmúlt, megkérdeztem őt:

— A férje volt?

— Dehogy, hisz nem vagyok férjnél.

— Hát akkor ki elől menekült ide?

— Egy ember elől, aki üldöz, lépésről-lépésre üldöz és nem tudok előle elmenekülni!

Én erre felajánlottam az idegennek védelmemet. Kevéssel aztán, mikor biztosnak véltük a folyosót, lementünk az étterembe, aztán együtt megvacsoráztunk. Étkezés alatt összebarátkoztunk, én hazakisértem, ő hála-lasan megköszönte jószágomat. Pár nap múlva újra találkoztam vele a korzón, aztán a cukrászdában és a dolog vége az lett, hogy elvettem feleségül. Most már, kedves, hű kutyám, kalandszövő társam, ki mindig tudtál odaadód és hű lenni és hallgatni, mint a sir, a nehéz helyzetekben, gyere el vasárnap ebédre, hadd mutassam meg házunk táját. Én ugyan szombat éjjel jövőnk haza Bécsből, de a másnapot együtt töltjük, megismered feleségemet, bemutatom otthonomat és majd meglátod, sőt be fogod látni, hogy kaland nélkül is meg lehet élni, s akkor meg fogsz nekem bocsátani, hogy ebből az utolsó kalandomból téged kihagytalak.

Mig így kedvesen gondoltam barátomra és elgondolkodtam sorain, a kocsí a szállóhoz ért és megállt a kapu előtt. Besiettem szobát keresni. — Nincs egyetlen egy sem — hangzott a válasz. Borzasztóan bántott a dolog és megkértem magát az igazgatót, hogy szorítson valahogy számomra helyet. Régen ismert, leültetett az irodában és maga ment utánanézni, hogy egy éjjelre el tud-e valahogy helyezni. Kisvártatva visszajött.

— Szabad helyem az nincs, de van itt a szomszéd házban — mely már szintén a miénk — egy kis földszinti

lakás, egy német grófnak a tulajdona, melyet ma éjjelre átadhatok, mert napok óta nincs már itthon és nem is hiszem, hogy ma éjjel már megérkezzen !

Megköszöntem szivességét és azonnal elfoglaltam a gróf lakását. Később lementem az étterembe vacsorázni, aztán ugy kilenc óra felé visszavonultam nehezen szerzett tanyámba, de nem feküdtem le, hanem felgyújtottam a gázkandallót, rágyújtottam egy szivarra és a félhomályban ott heverésztem a kanapén és régi kalandúzó barátomra gondoltam, aki szépen bevezett a viharos tengerről a csendes révbe.

Ugy fél tíz lehetett, mikor lépteket hallottam közeledni ajtóm felé s egyszer csak felpattant szobám ajtaja és egy nő surrant be hozzám. Magas volt, termete tökéletes, szeme ragyogó. Nem vett mindjárt észre, betette maga után az ajtót és hallgatózott. Léptek közeledtek ajtónk felé. Én talpra ugrottam öntudatlanul. A szép asszony kissé megdöbbent, mikor meglátott, de aztán kérően intett, hogy legyek csendben és visszafojtott lélekzettel hallgatózott az ajtómnál. Halk hangon kérdeztem tőle :

— A férje ?

— Dehogy, — sugta — egy ember, a ki üldöz, legyen csöndben !

Nem mertem semmit kérdezni többet, várakoztam. Végre az üldöző léptei elhangzottak és csönd lett a folyosón. Ekkor odaléptem váratlan vendégemhez :

— Szép asszony, üdvözlöm otthonomban !

Szigoruan végignézett, aztán így szólt :

— Először is, ez nem az ön otthona, másodszor nincs joga olyan hangon beszélni velem, mintha régi ismerősök lennénk !

— De azok vagyunk — feleltem én.

— Én nem tudok róla, — pár pillanat az egész !

— Ebben igaza van önnek, — erősködtem — de ez a pár pillanat egybekapcsolt bennünket, sőt érekséssé avatott, sőt azt merem mondani; összehozott minket.

Az asszony nagy szemeivel rámnézett.

— Maga képzelődik!

Mosolyogtam.

— Igen, elismerem, hogy képzelődöm akkor, ha ön, aki itt áll előttem, csak a képzelet játéka és nem a térben létező élő valóság, mert hisz ugy-e megegyezünk abban, hogy semmi sem könnyebb, mint regeszzerű hangulatba jönni egy férfinak, mikor este kavargó szivarfüst mellett, magános szobájában mintegy varázslásra egy tündéri nő jelenik meg előtte.

— Ön téved, — vágott a szavamba, — én nem jelentem meg itt önnél, én ide menekültem.

— Szép asszony, — szóltam én, — határvonalat vonni a szavak e finom megkülönböztetésében bajos dolog, de vegyük e helyzet lényegét, vegyük magát a puszta valóságot, úgy ahogy az van. Ugyebár ön itt áll előttem, az én magányos szobámban és én, a magányos ember rajongó tisztelettel bámulom önt és csudálattal hajlok meg ön előtt.

— Ez helyes, — felelte ő — és én készségesen el is ismerem, hogy ön menedéket nyújtott nekem és ezt szívből köszönöm.

Kezét nyújtotta felém. Megfogtam a kis kezét, az finom volt és keskeny, lehajoltam és megcsókoltam. Mikor fölemelkedtem, összenéztünk. Szemünk találkozott. Halkan szóltam hozzá:

— Szépszemű, — más nevét, lássa, nem ismerem — Isten hozta nálam! Hódolattal üdvözlöm, bámulva csodálom és áldom az időt, hogy felidézte azt a percet, mely elém varázsolta önt, a csodás látományt.

Az asszony mosolygott.

— Maga költő!

— Dehogy, dehogy vagyok költő, egy szürke ember vagyok csupán, aki keresi a szavakat, hogy dadogó hanggal fejezze ki azt, amit e pillanatban lát, amit a lelke átérez, átél és megkíván.

— És mit kíván? — kérdezte a szép asszony.

— Megengedi, hogy nyílt legyek, szereti az őszinteséget?

— Ezt nemcsak elvárom, de meg is követelem

— Én jutalmat kérek.

— És mi volna az?

Közelebb léptem vendégemhez és felé nyújtottam kezemet.

— Egy csók!

Az asszony eltaszította kezemet és rám kiáltott:

— Maga rabló!

— Bocsánat, rabló az, aki erőszakkal veszi el áldozatától a zsákmányt.

— Akkor hát tolvaj.

— Bocsánat, tolvaj az, aki ellopja más ember jogos tulajdonát. Én pedig kérek, alázatosan és esdve kérek egy csókot. Ha akarja, vegye úgy, mintha jutalmat adott volna, vagy akár úgy, hogy tévedés volt az egész, mely ami helyzetünkből fakadt.

Vendégem most már nem nézett rám olyan haragosan, mint előbb, sőt úgy láttam, hogy szeme érdeklődően vizsgálja arcomat. Pár pillanat múlva megszólalt:

— Nem látszik rossz embernek. Olyan szeme van, mint egy szelindeknek.

— Elhiheti, hogy az is vagyok. Egy hü kutya, aki tud odaadóan hü lenni, oda tud simulni urnője lábához és tud hallgatni, mint a sir.

Nevetni kezdett.

— Mit nevet? — kérdeztem.

— Nem magát nevetem, de eszembe jutott a férjem hü kutyája.

— Nos és megvan még az a kutya?

— Az a hü kutya egy ember volt, az én férjem hü társa.

— Láthatja szép asszony, az élet megismétlődik, mert ezek a regebeli hü kutyák valóban élnek, nemcsak a mesékben, de itt a földön is, és ha úgy akarja a sors, ha eljő a kellő pillanat, akkor hódolva jelennek meg ön előtt.

— Kezdem hinni, sőt majdnem hiszem, ki tudja, talán hiszem is!

Arcán kedves mosoly ült és én hódolva csókoltam kezét, ő gyöngéden simult hozzám és finom volt és bájos, édes és fiatal, egész lénye egy költemény, egy kedves napsugár, mely betévedt a rideg szállodai szoba magános falai közé. Mikor elment, egyszerre olyan üres lett az egész kis lakás, mintha körülöttem az egész környezet egy csapásra meghalt és összeomlott volna. Mikor lefeküdtem, mosolyogva gondoltam barátomra és azon mulattam, hogy nekem nem kellett megnősülnöm azért, hogy olyan kalandon menjek át, amilyen réven ő bejutott a házasságba.

Másnap, mikor átmentem a szállodába, nevetve jött eléem az igazgató és bizalmasan megszugta: — Bajban voltunk az éjjel, a gróf itt volt, de szerencsére előbb ide jött be étkezni és itt levelet kapott egy szép asszonytól, aztán eltávozott.

Ugy déli egy óra lehetett, mikor barátom lakásához értem, becsengettem, az inas nagyhamar ajtót nyitott és bevezetett a szalónba. Pár pillanat múlva cimborám eléem futott, megölelt.

— Na itt vagy, hü kutya, most lefőztelek, ebben a kalandomban nem osztóztál velem. Én sok nőt elraboltam másoktól, de most raboltam a magam számára egyet, aki az enyém, egyedül az enyém!

Ebben a pillanatban lépteket hallottam magam mögött, visszafordultam, de aztán azt hittem, villamos áram járja át tagjaimat: az én szépszemű nőm állt előttem. Lábam gyökeret vert, azt hittem, elájulok. Az asszony magasan fölöttem állt nyugalmával. Öregedő barátom pedig boldogan csacsogott:

— Na asszony, itt van az én hü kutyám, akiről annyit beszéltem neked.

Az asszony büszke lépésekkel közeledett hozzánk és kérdően szólt felénk:

— És mi jellemzi a te hü kutyádat?

Észbekaptam, kezét csókoltam a háziasszonynak és így feleltem:

— Ami minden kutyát jellemez, odaadóan hű és hallgat, mint a sir.

Barátom nevetett, tetszett neki a feleletem, én pedig egy gyöngé kézzsoritást éreztem, mintha azt mondták volna nekem, — köszönöm!

Legjobban szerettem volna kereket oldani kinos helyzetemből, de csak ebéd után sikerült egy megrendelt fejfájással, barátom nagy bosszuságára, elmenekülnöm. Szégyeltem magam, mint valami bűnös, aki valami nagyon, nagyon csunya bűnt követett el. Még aznap hazautaztam és elgondolkoztam azon, hogy milyen furcsa az élet. A sors akarta azt, hogy részese legyek barátom kalandjának, melyből pedig ő jogosan hagyott ki engemet. Végül összegeztem az eseményeket és arra az eredményre jutottam, hogy csunya dolog az élet, de van benne egy örök igazság és pedig az: hogy nem lehet semmit büntetlenül elkövetni, mert minden bűnt megtorol az elérkező perc, az igazságos idő!

A lég szűzei.

Csodálatosan tiszta volt az ég, semmi felhő nem látszott rajta és oly szépen sütött a nap, mintha a természet a nyár minden gyönyörét abban az egy napban akarná összegyűjtve bemutatni. A város képe megtisztulva látszott a napsugárban és a juliusi idő fényessége felvillanyozta a lakosokat és azok a házak kőkapitáiraiból rajokba verődve menekültek ki a szabadba, mert minden, ami szép és minden, ami a nyárról mint bűbajos öröm a lelkekben élt, az mind ott ragyogott a ház falán játszadozó napsugárban.

Mi kint jártunk a hegyek között és visszanézve a völgybe, figyeltük a kivonuló embereket. Egy nagyon szép asszony állott mellettem, akinek aranyhaja hasonlatos volt a napsugár színéhez és akinek a lénye édes volt, hasonlatos a tavaszi méz édességéhez. Ő dicsérte a napsugarat, hogy milyen fényes az, mire én vallomás alakjában újra megmondtam neki azt, amit ő tőlem máskor is hallhatott már:

— Magának a napsugár csillog és világít, nekem pedig egy aranyszőke haj, meg az aranykoronás fej alól előcsillanó két fénylő szem.

Nevetni kezdett.

— Maga szereti a hasonlatokat.

— Dehogy, — válaszoltam, — szeretem az életet és az igazságot.

— És mi maga szerint az élet igazsága?

— A szerelem! — Ebben a pillanatban a kertész sietve jött értem és nagy lihegve jelentette: »Uram, a méhek nagyon izgatottak. Azt hiszem, az új raj pár perc múlva kiröppenik!«

— Jöjjön — szóltam a szép asszonyhoz — s meglátja most, hogy igazam volt, mikor azt mondtam, hogy nem a hasonlat, ami engem érdekel, hanem maga az élet!

Pár perc múlva ott voltunk a méheknél. Tényleg nagy sürgés-forgás volt az egyik kaptárban és a kas belsejében titokzatos zugás hallatszott. Szép vendégem meg is jegyezte: — Olyan, mintha egy rejtélyes üst forrana itt.

— Ráhagytam. — Igen, eltalálta, ez a szerelem kohója, amely úgy háromezrezer kis lélekben most egyszerre fellobbant! — Ezalatt lassan leemeltem a kas deszkaborítóját, úgy, hogy az üvegfedélen át beláthattunk a rejtélyes tábor belsejébe. Óriási élet volt ott, az összes rétegek izgalomban voltak és a nagy zugás között egy kis siró hang hallatszott, mintha valami titokzatos nimfa egy rejtélyes spon játszadozna.

— Minő dal ez? — kérdezte a szép asszony.

— Ez a szerelem dala, a királynő éneke, amelylyel szerelmi utra hívja fel méhbirodalma összes népeit! — Ekkor a zümmögő zugás erősödni kezdett és a következő pillanatban az egész raj lobbanásszerűen kiröppent a kaptár nyílásán.

— Gyönyörű! — kiáltotta szép vendégem.

— Lássá, — mondtam, — ez a szerelem apoteózisa. A méhek ezalatt egyre szálltak és keringtek, levereődtek, fölcsapódtak, majd szálltak, szálltak mind magasabbra, legelől a királyné biztos repüléssel s utána meg a számtalan here.

— Nézze, nézze, most, most egy utoléri a királynét, ime boldog öleléssel szerelmi mámorban olvad össze vele, ott fent a magasban!

— Melyik érte utol?

— A legerősebb! Az, amelyiket a természet kiválasztott arra, hogy a szerelem önfeledte pillanatában a királynét bírassa!

Ekkor a méhek már lefelé keringtek, világosan látható volt, amint elől repültek a szállást csinálók, akik megkeresték a legalkalmasabb faágat, amelyre levereődjön a szerelmi mámorban égő vándorsereg. És ime, egy-kettőre ott lógtak ők a faágon egy nagy szivalaku, alácsüggő rajban sűrűsödve ösztömejükkel. Én egy kasért siettem és abba ráztam be a méheket, de egy véletlen folytán a királyné megsértült egy ágütés-

től és kisgyűrűs teste összemorzsolódva a földre esett. Most hiába volt minden igyekezetem, a méhek szétszóródtak. Egy részük a fűben mászkált, a többi keresve a királynét, körüldongta a faágat, a többi pedig rácsapódott a méhes falára. Nem volt királynénk, — nem volt mit tenniök! Nagy kinlódással söpörtem be egy kis tollseprűvel őket a kas belsejébe, aztán egy erős rajból kivettem egy egynapos petékkal benépesített viaszkeretet és azt betettem az árván maradt zibongó nép közé. Ezalatt szép társam izgatottan várakozott és szorongva kérdezte, hogy mi történt.

— Egy szerencsétlenség, — feleltem, — a királyné megsebesült, félős, hogy egész népe tönkremegy, mert lássa, ezeket a finom kis lelkeket, akik a levegő sikjain élnek le életüket, a szerelem tartja össze; az a szerelem, melylyel a természet felruházta és tudatossá teszi még az öntudatlan lényeket is! Ez a királyné eme légi nász után, melyet kiválasztott szerelmesével tett meg, hivatva lett volna a többi százezer kis szüzi méhleánynak anyjává lenni, s az új nemzedékről gondoskodni, de mert ő elpusztult, népe is veszendőnek indult. Most mentőakcióval mentem meg őket, megrabolva számukra egy másik kaptár családját.

Ezzel kinyitottam a másik kas födelét, s a mellettem álló vendégemnek magyaráztam:

— Nézze, itt alól vannak a dolgozók méhek, ahol a mézet és viaszot halmozzák fel, itt fűnt pedig a család van. Most, hogy én innét egy ilyen megtermékenyített viaszkeretet tettem be hozzájuk, ők újra szervezkedni kezdenek, mert a természet adott nekik egy csodálatos képességet, úgy, hogy ők képesek ezeket a kis petéket táplálékadagolás révén kiképezni, úgy, hogy azok vagy olyanok legyenek, mint amilyenek ők, ugyanis a levegő szütleányai, akik dolgoznak, vagy pedig herék, akik közül egy aztán a légi nász alkalmával a királynével halála pillanatáig boldog lesz; vagy pedig ugyanazt a kis petét királynévá fejlesztik ki, hogy királynéjuk legyen. Nézze csak, a szétvert méhek már most is közelednek az új kas felé, amelyben én megadtam nekik az eshetőséget, hogy egy új királyné létrejöhessen.

Mérhetetlenül nagyszerű dolog az, hogy ők egyazon kis petét képesek háromféle alakká kiképezni, aszerint, hogy mire van szükségük. Oly mélységes rendje ez a természetnek, amely csodatétel előtt épp oly szédülő bámulattal áll meg az emher, mintha egy mély szakadék partján állana, melynek mélyébe nem tud egészen letekinteni, mert annak hihetetlen mélysége elszédíti.

Ekkor egy csomó kis méh tántorgott a kezemen.

— Nini, ezek részegek! — nevetett az asszony.

— Igen, a kis bohók azt hitték, hogy rablók támadták meg őket és sietve a mézkincstárra vetették magukat, hogy teleszivják bendőjüket tiszta mézzel, megmentve a rablók elől a menthetőt. De megittasultak az édes italtól.

Ekkor sorra kivettem egy pár keretet, mely tele volt ezer és ezer méhvel. S egyszerre nagy meglepetten felkiáltottam:

— Nézze, nézze, szerencsések vagyunk, itt van a raj királynéja is!

És valóban, a drága bogár ott bujkált hivei között, akik gyorsan elfődték testükkel előlünk őt, majd pedig utat nyitottak előtte, hogy ő fejedelmi módon vonulhasson el közöttük, míg zümmögő tömeggel, mint egy kis élő folyam, újra össze nem csaptak fölötte. Sokáig elnéztük őket és gyönyörködtünk a királyné fényes, gyűrűs testü kiváltságos alakjában.

A szép asszony felkiáltott:

— Nagyszerű, ilyet nem láttam soha még!

— Mondja ugy, hogy így még nem látott soha be a természet rejtélyébe.

Ezalatt kivettem a kasból egy mézzel telt keretet s a többi visszarakva, lezártam a kaptárt. A csillogó méz ott volt a kezemben, oly tiszta és fényes volt, mint maga a ragyogó nap. Vendégem kezébe adtam, aki gyönyörködve nézte azt.

— Csodálatos, — szól, — hogy ezekből a kis hatszöges mélyedésekből nem ömlik ki a méz, dacára, hogy némely sejt egész függőlegesen van lefelé építve!

— Nem folyhat ki, mert lássa, ezek a bámulatos kis szüzek azt is tudják, hogy az ilyen hatszögletű cső-

szerkezetnek capillaris coefficiense a méz sűrűsége mellett elbirja tartani a méz nedvét még függélyes helyzetben is. Mert mindent tudnak ők teljes pontossággal, ami az ő világukhoz szükséges. Nézze, ott a kapu előtt ácsorog most négy, ezek a bejárat őrei, akik ellenőrzik az érkezőket.

Ekkor mint egy kis fekete pont a lég síkjáról egy új méh érkezett oda, lábai sárgák voltak a viasztól és dus rakományával alig tudott bevánszorogni a kasba.

— Nini, ez viaszt hozott, — szólt az asszony.

— Ki tudja, — feleltem, — nem-e az én ravatalom gyertyáihoz hordja most a szükséges anyagot.

— Ej, maga mindig kesereg.

— Hogy legyek jókedvű én, mikor a királyné mindig előtttem röpköd és én nem tudom elérni őt soha!

Nem felelt, csak elnézte a lég síkjairól érkezett méheket, akik a napnyugta révén sietve tértek vissza otthonukba.

— Innen a kasok mögül nézve a levegőt, — szólt ő, — olyan, mintha kis gombostűfejek lennének azon, amelyek ott rezegnek a rejtélyes síkokon, s amint egy-egy onnét lebukik a kasba, már a másik ott van az ő helyén. Az egész levegőréteg él itt a méhes előtt. Amint a lég édes vándorai hazatérnek rejtélyes utjaikról!

— Higyje el, végtelen örülök, hogy figyelmét megragadta ez a látványosság, mert most már igazat kell hogy adjon nekem abban, mikor azt állítom, hogy a legnagyobb erő a földön a szerelem!

— A szerelem?

— Igen. Hisz ennek az egész méhtársadalomnak az alapja és az egész kasrendszernek az egyetlen gondolata az; ezen épül fel az ő egész társadalmuk, erre van ráépítve egész munkájuk s az egész kaptár lényé csak azért van, hogy a nagy szerelmi repülésnél a királyné és kiválasztott társa egy pillanatig boldogok lehessenek, mialatt nászutjukat a többi százezer szűz kis méhike döngicsélő énekkel kíséri. De bármennyire tisztелеm is a levegő szűz munkásait, mégis a legnagyobb tisztelettel én a herék iránt vagyok, mert azok a világ legelszántabb férfilelkei, mert hisz közülük csak

egynek adatik meg, hogy a királynéval boldog lehessen, de annak is csak halála pillanatában, míg a többi föláldozza magát azért, hogy kiválasztott társuk halálhozó csókját elérhesse. Én, aki a természet őseréjét kutatom mindenütt, úgy itt, a kis szalmából font kaptárban, mint ott lent, a város kőaptárjai között, megifjodó lélekkel gondolkodom mindenkor ezekre a kis állatokra, mert előttem ők képviselik a legszebbet azt a szót, amelyet mi úgy nevezünk: »Szerelem!« Igen, ez az a szerelem, mely azért fakad fel lelkünk mélyén, hogy egy isteni percet teremtsen nekünk, egy olyan percet, amely csak a kiválasztottak jutalma lehet, és amely perc forgatagszerű erejével magával kell hogy ragadjon mindenkit, aki ennek az erőnek bűvkörébe kerül!

Megfogtam lassan az asszony kezét:

— Láss, sokáig tréfázott és sokáig incselkedett velem és nem akart a szerelemről hallani sem, ha én beszéltem arról. De most a méhek révén a természet az ő igazságos nyelvén beszélt nekünk, és remélem, maga hisz nekem, hisz, mikor azt mondom, hogy csak ez az egy igazi cél lehet a földön, ennek élni s ennek áldozni fel az életet!

Éreztem, hogy a szép asszony valamivel közelebb hajolt hozzám s lassan csak ennyit mondott:

— Lehet!

Ekkor magamhoz öleltem és ajkam az ajkára tapadt. Csókja édes volt, mint a méz, mint az a tiszta méz, mely ott volt a kezünkben, amelyet a levegő szűz lányai gyűjtöttek össze a mi számunkra, s amelyben benne volt a tavasz illata, a virágok hódolata, a természet őseréje s a világ minden bűbája.

A nap leszállt és mi hazamentünk. Este a hold fényénél boldogan gondoltam a méhekre, a levegő kis szüzeire, Artemis leányaira, akiknek sok százezer lelkéből fakadó csodálatos szerelme a számomra is meghozott egy édeset, egy boldogítót, egy igazit!

Orchidea.

Gazdag és szerencsés ember volt Garóczy, egyike a keresett ügyvédeknek, olyan ember, akit a szerencse istenasszonya lépten-nyomon meglátogatott, hogy kegyéről biztosítsa. Felesége a legszebb asszonyok egyike, nagy hozományt vitt a házhoz és fiatalsága teljében ment az ügyvédhez, aki akkor még jóformán senki sem volt. Alig párszor találkoztak és Garóczy megkérte a szép leányt, aki hozzá is ment. Ugy beszéltek akkortájt, hogy a melanchólikus természetű leánynak volt egy szerelme, valami művészember, aki sehogy sem tudott boldogulni, aki hirtelen eltűnt és meghalt, halála után művei nagy áron keltek és neve egyszerre ismert hangzásu lett és a Radóthy név fényes csillagként feltűnt a művészet egén.

Ugy mondják, mély szerelem vonzotta a leányt Radóthyhoz, de szülei semmiképpen sem egyeztek bele a házasságba, mire aztán az önérzetes Radóthy nyomtalanul eltűnt és halála híre is nemsokára megérkezett. Az elhalt művész erős jellemű, érdekes, erősakaratu és férfias ember volt. Mindenki csak jót és szépet tudott róla. Volt neki is egy gazdag nagybátyja, de az a különnc hallani sem akart róla és nem is törődött vele, mert oly fősvény volt, hogy mindig attól félt, ha bárki másnak valamit juttat dus vagyonából, akkor ő tönkremegy. Fiatal öcscsét sem tűrte meg házában, nehogy a kenyeret pusztítsa. Ez a fukar különnc teljesen elzárkózva élt a világtól, mindenki tisztában volt vele és jól tudták, hogy ő, aki nyomorogni hagyja rokonait, vagyonát is különnc célra fogja hagyni.

Radóthy eltűnével s halála hírének keltével, mikor annak dicsősége emelkedőben kezdett lenni, a fukar ember egyszerre megváltozott, de nem az élő rokonok irányában, de az iránt, akinek halálhíre hozzá is eljutott. Egyre őt dicsérte. Az ő dicsőítésével töltötte idejét s úgy beszélt róla, mint egyetlen kedves rokonáról, egy olyan lényről, akit érdemes rokonnak elismerni. Sok megható dolgot tudott róla, de a legszebb az volt, hogy Radóthy szerelmének mindig orchideákat küldött és azok az orchideák még azon a napon is megérkeztek a leányhoz, amely napon, úgy mondják, a művész meghalt.

Tehát a halál pillanatában is élt benne a szerelem, amely, úgy látszik, erősebb a halálnál.

Az öreg fukar ezt mindenkinek elmondta és olyan fanatikusan hirdette, mintha beszéde mindig arra célzott volna, hogy meggyőzze ezzel a hitetlen embereket, hogy van egy érzés, amely leverheti a halál erejét — és ez a szerelem!

Nem tartotta volna lehetetlenségnek még azt sem, ha az orchideák újra megjelentek volna, ha felkeresték volna a fiatal asszonyt, csak azért, hogy biztosítsák őt arról, hogy ott azokon a titokzatos mezőkön, ott is nyílnak orchideák, amelyeket az igazi érzés el tud juttatni hozzá, hogy tudassa vele az igaz szerelmet.

Mikor a dúsgazdag külön meg halt, kisült, hogy minden vagyonát a művész Radóthyra hagyta és csak ha az nem venné át az őt megillető örökséget, akkor szabad abból üvegházakat építtetni és kerteket készíttetni, amelyekben mind-mind orchideákat kell tenyészteni.

A végrendelet világszerte nagy port vert fel, s a rokonok természetesen perrel támadták meg azt. A lapok hasáboakat irtak a dologról és Radóthy neve, mely az emlékezet képzeletében mint nagy művész ragyogva élt, most az új szenzáció révén oly aktuális lett, mint soha azelőtt.

Garóczy irodájában ült és dolgozott. Valami pénz-intézet ügyeit tárgyalta egy igazgatósági taggal, mikor hirtelen felpattant szobája ajtaja és emberi vonásaiból kiforgatva, berohant hozzá a szobalány és nem is szólt, de síkogott:

— Nagyságos ur, meghal a nagyságos asszony!
Jöjjön gyorsan, már talán az urnőm meg is halt!

Garóczy felugrott, otthagyta emberét, kocsiba vetette magát és a szobalánynyal vágtatott vissza villájába. Befutott a házba s ott találta a földön eszméletlenül feleségét, aki körül a háznépe forgolódott.

— Orvost, ecetet, vizet! — kiabáltak össze-vissza.

Izgatottan szaladgáltak a szobában, egyik parancsot a másik után osztogatták, a telefon szólt, pár perc és két orvos is érkezett. Az asszonyt élesztgették, arca halvány volt, teste merev.

Az orvosok vitatkoztak.

— Meghalt?

— Nem, az nem lehet, a test hőmérséke nem hült le nagyon!

— Akkor tetszhalott!

Az ügyvéd letérdelt az asszony mellé, érezte, rejtéllyel áll szemben.

— Mi történt?

Megcsókolta felesége kezét s ekkor látta, hogy a kis kéz görcsösen szorongat valamit, egy szál virág volt:

— Orchidea!

Megállt a perc, vagy visszafelé forog az idő. Garóczy szédülést érzett, és tompa fásultságba merült és úgy nézte csak, amint az orvosok foglalatосkodnak felesége körül.

Az élesztési kísérletek nem sikerültek, az orvosok vitatkoztak, hogy az asszony meghalt-e, vagy csak alszik? Mindenesetre várni kellett, s addig lefektették az asszonyt nyugágyára.

Az ügyvéd ott állt mellette, s hosszasan elnézte felesége márványarcát. Majd leült a kis íróasztal mellé a szoba sarkában, fájdalmában felzokogott, rácsapta magát a kis asztalkára, lehajtotta fejét és sirni kezdett. Mikor újra felemelkedett, csodálkozva látta, hogy a kis íróasztal szekrény szerű tetőrésze felnyílt, úgy látszik, a hirtelen ért ütődéstől. Egy kis ajtócska volt ott, mely kis szekrényfülkét zárt el, amely eddig mindig zárva volt, s előtte inkább cifraságnak tetszett, mint tényleges szekrénykének. Bepillantott a fiókba: vaskazetta volt

benne. Öntudatlanul utána nyult és kivette. Bámulva látta, hogy azon kis levélke van. A levélben egy sor írás, a felesége írása:

»Halálom órájában nyisd fel ezt, uram.«

Izgatottan feltörte a dobozt, elszáradt virágok voltak benne — lehet hogy orchideák — és egy levél. A levél az asszony írása és így szólt:

»Bocsáss meg nekem, hü uram. Jól tudod, hogy hü feleséged voltam, de sohasem szerettelek. Szerelmem Radóthyé volt, a kiből lelkem él. Ő vele hal meg s ha van feltámadás, vele támad fel. Szegény férjem te, egy halott lelkű nő ura voltál, aki most már testében is halott. Kérve-kérlek, menyasszonyi ruhámban temetess el és siromra orchideát ültessél. Te pedig bocsáss meg, vigasztalódj és felejts el. Kezdj új életet s végy magad mellé oly nőt, aki lélekben is a tiéd s akkor boldog leszel, mert te jó vagy s te a boldogságot megérdemled. Isten veled.«

Garóczy összehajtotta a levelet, felállt és megrendülve hagyta el a halottat. Bezárkózott szobájába, nem fogadott senkit. Jöttek a rokonok, jöttek a barátok, jöttek az orvosok, — ő nem jött elő. A viaszarcu asszony pedig ott feküdt merev mozdulatlanságban a nyugágyon.

A városban szárnyra kelt a hír, s jöttek a csodálkozók és újra tanácskoztak az orvosok és határozatuk az volt, hogy az asszony halott. Fölkeresték a férjet, de az csak egyik rokonát fogadta, s neki adta parancsait is, hogy menyasszonyi ruhába öltöztessék hitvesét, azt megtalálják a szekiényben, a kerti szobában ravalozzák fel és orchideát hintsenek nyugágyára. A rokonság és a cselédség végrehajtotta a parancsokat és mire leszállt az est, a halavány arcú asszony ott feküdt a kerti szobában, fehér selymes fátyolos ruhájában, arca nyugodt volt, mint aki vár valamit és mozdulatlansága szent volt és ünnepies. A kerti szoba nyitott ajtaján pedig beszűrődött hozzá a tavaszi levegő, mely elhozta hozzá a fehér fürtű akácok édes illatát, tavasz hódolatát.

Egy angolos megjelenésű ember nyitott be a város

legelőkelőbb ügyvédjéhez s azt fejtegette az ügyvédnek, hogy őt mindenki halottnak tudja, mert évek hosszú sora óta élt Amerikában és önmaga temette el magát az ismeretlenségbe, mert azt akarta, hogy ne tekintsék őt élőnek. Most azonban, hogy nagybátyja minden vagyonát ráhagyta, eljött, hogy birtokba vegye tulajdonát. Az ügyet az ügyvéd kezébe tette le és kérte, hogy segítse őt személyazonosságának megállapítása révén vagyonához jutni. Erre átadta az ismeretlen, a bámuló ügyvédnek, egy régi időből származó okmányát, melyen az a Radóthy nevet olvasta. Elámulva nézte a fiskális az idegen embert, úgy nézett rá, mint akit a sirból lát visszatérni s nagyhirtelen nem tudta, hogy álomban él-e, vagy a csalóka képzelet játékszere lett.

Az idegen rászólt:

— Ne csodálkozzék azon, hogy feltámadtam, s ne higgye, hogy a vagyon hozott vissza, de sokkal inkább a honvágy, mint a gazdagság, mert nagy és szép ország Amerika, de a mi kis hazánk földjének olyan varázsa van, hogy az hazacsalja az embert sok-sok év után is a messze idegenből, mert ha az ember sokáig távol van innen, a szíve fölött olyan nyomást érez, mintha valaki el akarná állítani az ember vérkeringését, és ha ott a messze távolban olyan tudatban kell élnie az embernek, hogy nem láthatja többé ezt az édes hazát, akkor azt hiszi, hogy minden csapása az égnek ő rá szakadt rá, hogy a szenvedés minden keresztjével lenyomja őt. És van egy érzés még, amely az anyaföld szeretete mellett még elsőbrendű helyen áll, még ennél is erősebb s ez az érzés az, amit a férfi az igazi nő, egyetlen nő iránt érez. Ebben a sóvárgásban van benne a férfi élete, ez az ő életcélja és csak ez tehet egy embert egészen férfivá!

Az inas behozta az estlapokat és letette az ügyvéd asztalára. Az öntudatlanul belepillantott és mintha villamosáram járta volna át, önkéntelenül felkiáltott:

— Hihetetlen!

— Mi az? — kérdezte Radóthy.

— Egy rejtélyes dráma. Garóczyné meghalt!

Radóthy felugrott és határozottan ennyit mondott:

— Az nem lehet!

— Ismeri? — kérdezte az ügyvéd.

Radóthy nem felelt. Kezébe vette az ujságot, átfutotta a cikket és felkiáltott:

— Nem, nem halt meg. Ő él és él benne a legnagyobb érzés, melyet az Isten az embereknek adott, él benne a szerelem.

Az ügyvéd megdöbbenve tekintett rá, de annak csillogott a szeme, mintha lelkében nagy örömtűzek gyultak volna fel és ihletszerűen magyarázta az ámuló ügyvédnek:

— Lásza, uram, ez erősebb, mint a halál. Lásza, ez az emberiség diadala, ez az isteni erő az emberben, ez a mindent átható, halottaiból feltámadó, a halottat életrekelő szerelem, amelyről köznapi életünkben annyit hallunk és amelyet igazi erejében, titokzatos hatalmának teljében alig látunk megjelenni magunk előtt. Ime, most itt van, ime, most itt megjelent előttünk, mert ez a halottnak hitt nő, ez az egyik szent mártirja annak és hiszem, hogy pár óra múlva élő apostola lesz. Most pedig Isten önnel! — és elsietett, magára hagyta az ügyvédet, aki oly zavarban volt, mintha csodálatos forgatag belesodorta volna őt valami misztikus örvénybe, melynek mélyét nem tudta áttekinteni.

Ezalatt leszállt az est s a hold feljött telt képével a város fölé. Jó magasan járt akkor, mikor Radóthy utra kelt, hogy virágaival kezében felkeresse szerelmét. Pontosan tudta, hol kell keresnie. És mikor elmúlt az éjjel rémlátó szaka, Radóthy felnyitotta a kert hátsó ajtaját és besurrant oda. A fák árnyékában haladt, hogy észre ne vegyék, nesztelen léptekkel ment fel a verandára s a nyitott ajtón át bement a szobába és ott feküdt fehér selymes ruhájában, mozdulatlanul ő.

A férfi letérdelt mellé, kezével dörzsölte homlokát és lágyan sugdosta fülébe vallomását:

— Orchideák, eljöttek tehozzád a te virágaid, szerelmi hűségünk örök jelvénye. Most itt vannak, te eléd borulnak, téged csókolnak, tégedet hívnak!

Meleg kezével dörzsölte a hideg kezét, étert csepegtetett a szemgolyókra, orvosi szereket vett elő és

légzésre készítette a merev testet. Egyszer csak gyöngye pulzust érzett, megdörzsölve a merev testet, csoda történt, erősbödött az érverés s felnyílt a két nagy szem.

S az a két szem nézett, nézett maga elé és Radóthy ott állt előtte az orchideákkal és integetett felé, mintha hívna valakit, aki messze-messze jár, hogy erre-erre, itt várja már. És ő visszajött, a merev arc mosolyogni kezdett s elröppent az ajkról egy halk sóhaj, mely lehetetszertüen szállt: »Hol vagyok?« És susogott a felelet: »Nálam, velem, mellettem!«

S a válaszhang megjött: »Ujra élek, az életre ébredek.«

S a férfi felelt: »Az igaz életre, a mi életünkre!« És lassan megmozdult a test, az élet hajtotta a vérkeringést, egymásra borultak ők, a feltámadók. És kéz a kézben fehér ruhában ott állt a nő a hold fehér fényében és ott álltak ők és szólt ekkor a férfi:

— Eljöttem érted a messze világból, ahol a halálba takartam eltűnt életemet!

S a nő felelt:

— S feljöttem érted a siri világból, hogy neked adjam az életem!

— Látod, — szólt a férfi, — ezen az erőn nem fog más erő hatalmaskodni, ez a koporsóból is kitör és eget kér, mert szent ereje leveri a halál erejét!

— Tudod mi a halál? — kérdezte a nő. — Egy édes álom, melyben rólad álmodtam, hogy felébredve véled élhessek!

— Ez a mi nászunk, — mondta a férfi — s te fehér ruhában készültél ez ünnepies percre.

— Igen, mert vártalak és éreztem jöttödet!

— Én pedig tudtam, hogy te vársz és tudtam, hogy felkelsz, ha hivlak, hogy jer, ébredj fel és jár velem az uton, mely minket az életbe vezet. Vissza az életbe, ki a nagyvilágba, a mi boldogságunkba.

Lassan a lépcső felé mentek, de felnyílt mögöttük az ajtó s ott állott a férj. Sápadt volt az arca és halovány. Eléjük állt s dadogva kérdé:

— Álmodom?

Csak az asszony felelt:

— Nem álom ez, amit most látsz, ez az igazi élet. Ami eddig volt, az volt az álom, egy rossz álom, amelyből a halál révén keltem ez új életre. Én most megyek, elhagylak téged, hogy életre kelve megkezdjem az én életemet, amelyet egész életemen át vártam s melyet, azt hittem, nem érek el soha. De vannak, óh hidd el, vannak földöntuli erők, amiket mi sejtve hiszünk, s amik csodatételeket képesek igaz szent ügyért végrehajtani. Ez a földöntuli erő hozta meg részemre azt, amit az élet már lezárt, mert látod, ő eljött értem az ismeretlen messzeségből, ahová meghalni ment és én felkeltem érte a titokzatos álomból, ahová a halál vitt és most együtt megyünk, hogy éljünk annak a percnak, ami a legnagyobb, ami a legszebb a földön, annak a percnak, amely az Isten erejével egyértékű erő és ez a perc az, amelyben az örök szerelem fakad.

Ezzel megindultak ki a holdfényes kertbe, hol a gyenge szél eléjük szórta az akácvirág hulló szirmait, a tavasz menyasszonyai köszöntötték őket, akik kétszer éltek azért, hogy egyszer szeressenek.

A haldokló ajándéka.

Napnyugta után jöttem le a hegyről és mikor bekanyarodtam a hidra, egy autó közeledett sebes vágatással a vár felől. Éppen csak annyi időm volt, hogy félreugorjam és megmentsem életemet, de a száguldó gép már kegyetlenül leütött egy előtttem haladó öregget. Azonnal odasiettem, az autó azonban elszáguldott, mielőtt gáztettéért a vezetőt felelősségre vonhattuk volna. Az öreg elterülve feküdt a földön, két-három ember segélyével azonban mégis talpra tudtam állítani. Karomba kapaszkodott s felém hajolva, idegen nyelven suttopta:

— Nem kell lármát csapni, vezess el innen.

Lassan megindultam vele a hid melletti park felé. Ő maga kérte meg egyenként az érdeklődőket, hagyják el, nincs semmire szüksége és elég neki az én segítségem. Lassan lementünk a kert utjaira s a távoleső sarokban leültünk egy magányos padra. Az öreg nehezen lélegzett, de azért nem panaszkodott. Én csak most kezdtem figyelmesen megvizsgálni emberemet. Ősz szakállu öreg volt, olyan arcvonásokkal, amilyen típusokat csak keleten lát az ember. Nagy, prémes bundát viselt, bár május volt, és fején asztrakán sipkát. Magunk voltunk. Kezét kezemre téve, felém hajolt és így szólt:

— Fiam, nekem végem van, pár perc és megszüntem élni!

— Hivjak orvost? — kérdeztem én.

— Nem, nem, — tiltakozott, — senkit! Nincs közöm az emberekhez. Az életben távol tartottam őket magamtól, most, halálom percében pedig még inkább ezt akarom.

— De hát mit tehetek? — tudakoltam.

— Ide figyelj. Egy nagy titkot hagyok én rád, melyet keblembe rejtve hordok. Nyulj be a ruhám alá. A szívem fölé van téve. Egy selyemszálon függ ott. Szakítsd le a zsinórt és vedd el. Legyen a tied, ezt rád hagyom.

Kigomboltam ruháját, benyultam a mellény alá s onnan egy régi, mécsesszerű lámpát huztam elő, olyat, amelyet a régi korban olajjal megtöltve használtak. Kis füle volt, elől karcsu szája, az egész egyszerű és lapos. Értéke, — nem lehetett több két-három koronánál.

— Ez az a drága kincs, — suttogta a haldokló — de egyre figyelmeztetek, csak akkor szabad megdörzsölni, ha teljesen egyedül vagy, különben elveszti erejét. Most pedig siess el innen, mert végpercem elérkezett és aztán ne törődj többé velem, bármi történéjék is és ne kutass és ne érdeklődj soha utánam. Alláh áldása legyen veled!

Megszorítottam kezét, ő pedig intett, hogy távozzam.

Haza mentem, a lámpát felsőkabátom zsebébe sülyesztettem.

Egész este erről a különös dologról tűnődtem, de abban szűrődött le gondolkodásom, hogy a véletlen egy eszelőssel hozott össze és az egész dologban nincs semmi. Másnap még megnéztem a lapokat, de egy sor sem volt róla, hogy holt embert találtak volna a hid melletti parkban, aztán a következő nap sem volt, harmadnap magam is arra sétáltam, de semmi nyomát nem láttam az öregnek és így, mint jelentéktelen dolgot, elfelejtettem és nem foglalkoztam többé az esettel.

Pár hét mult el eközben és egy délután roppant zivatar támadt. Olyan sötét volt szobámba, hogy alig lehetett látni. Mintha az ég bosszúból, haragjával akarna lesujtani a földre. Egyedül voltam a lakásban, inasom nem volt otthon. Fel akartam gyújtani a villanylámpát, de bosszuságomra az egész lakásban elromlott a vezetékek, — ezért gyertyát kerestem a szekrényben. És elkezdtem kutatni az ottlevő lim-lom között. Mikor így felkapom a fejemet, egyszer csak megkoppanik a tarkóm. A ruhák között valami kemény tárgyba ütődött. Odanyultam.

Ni, a lámpa!

Kivettem, nézegettem, aztán egy helyen, ahol fényesebb volt, mint a többi patinás része, megdörzsöltem, hogy lássam, milyen is lehetett ennek az eredeti színe. Ebben a pillanatban nagy villanást láttam és ime, nagy, ködhalaku szellem lebegett előttem és dörgő hangon így szólt:

— Mit kívánsz? Kész vagyok szolgálatodra, mint rabszolgád s rabszolgája mindazoknak, kiknél a lámpa van, úgy én, mint a lámpa többi rabszolgái!

Megdöbbsentem s kiáltással olyanféle hangot hallattam, mint a buzditó, harci dalokat zengő költő, mikor meghallja, hogy őt is besorozták.

Jaj, — nem így gondoltam a dolgot!

De a szellem újra szólt:

— Várom parancsodat!

— Bujj be a kaminba! — szóltam.

S ime kívánságom rögtön teljesült. Erre bátorságom kezdett visszatérni.

Ni, hisz ez nem is olyan rossz!

Erre a szellem parancsot váró, sürgető szavára meghagytam neki, hogy üzze el a fellegeket és csináljon jó időt. Alig ejtettem ki szavaimat, mire nagy szélvihar kerekedett, mely addig fujta, fujta a felhőket, míg az arany nap újra kisütött. Szép májusi nap lett. Azonnal felvettem kabátomat és sétára indultam. Amint a vízparton járok, egyszer csak egy karcsu repülőgépet látok keringeni fejem fölött. Nagy vágy fogott el, mig irigykedve néztem a földről a bátor légi utast, hogy én is repüljek szabadon a város felett és gyönyörködjem a lég sikjairól, a nap aranyos fényében fürdő tájban. Haza mentem, szobámba zárkóztam, csak az erkélyajtót nyitottam ki és a balkonról elnéztem a lent tovasiető embereket, aztán visszavonultam szekrényemhez, elővettem a csodalámpát, megdörzsöltem, mire újra előttem termett a szellem s ugyanolyan szavakkal kérte parancsaimat. Fölényes hangon szóltam rá:

— Azonnal keríts részemre egy repülőgépet, mert innen az erkélyről egy kis légiutra akarok indulni!

Pár pillanatba sem tellett, a repülőgép ott termett

az erkélyen. Egy kéz beleemelt, mire az acélmadár száguldani kezdett velem fel a magasba. Milyen hatalmas érzés repülni! A világ urának képzeletét magát az ember, amikor ott jár a lég síkjain, ahol azelőtt csak a szilfék tanyáztak és most ott lebeg az ember is az ő birodalmukban és lent a föld, a folyó, a hegyek, a város és a pici hangya-emberek mind milyen más, milyen új, milyen rendkívüli. Boldog ember, hogy elérhette azt, hogy most már saját erejével ott szárnyal a saslégiók nyílt, szabad világában és szárnyaival versenyre kél a lég vándoraival.

Vagy egy óra hosszáig utaztam, mire visszatért velem a repülőgép az erkélyre. Kiszálltam, bementem a szobámba és mire visszafordultam, a gép már eltűnt.

Csodálkozni szerettem volna e rendkívüli dolgok felett, de valaki kopogott ajtómon. Először halkán, aztán erősebben. Végül olyan dühösen, hogy mire ajtót nyitottam, már majdnem betaszította azt. Felnyitottam az ajtót és nem kis meglepetésemre a házmester állt előttem, de feldult arccal, mikor belépett és azonnal rám támadt.

— Hallja az ur, miket művel ön ebben a házban?

— Azt, amit jónak látok, — feleltem.

— Hát majd meglátjuk, hogy fog-e az ur a mi erkélyünkről röpködni? Ha repülni akar, menjen ki a mezőre.

— Én ott repülök, ahol nekem jól esik.

— Azt már nem, — pattogott emberem. — Ez nem galambduc, hogy mindenki úgy repüljön ide, ahogy a fejébe veszi. Van tisztességes lépcső, tessék azon járni. Már meg is jelentettem a háziurnak. Fel van dühödve, azonnal idejön, lesz itt szép jelenet.

— Házmester ur? Tudja mi lesz a szép jelenet? Magát fogják kidobni, aztán az úgy el lesz intézve!

— Hát azt már aztán szeretném látni! — felelte emberem és becsapva az ajtót, dühösen távozott.

Én pedig lámpám segítségével magam elé idéztem a szellemet, megparancsoltam neki, hogy a házmestert azonnal távolítsa el a házból. Aztán vacsorázni indultam.

Mikor a kapunál a házmester lakása előtt elmentem, ott láttam emberemet, amint nagyban pakolt.

— Na, mit csinál? — kérdeztem.

— Mit csinállok, hát pakolok, mert az urak egy huron pendülnek. Aztán ne legyen az ember szocialistá! Előbb az ur repült, most meg én repülök. A háziur engem dobott ki.

— Hát ugy-e megmondtam? Node nézze, itt van ötszáz korona fájdalomdíj. Jegyezze meg, hogy én nem vagyok rossz ember, csak nem szeretem, ha valaki a dolgaimba avatkozik.

Az estét baráti körben töltöttem és ott rá akartak venni, hogy másnap menjek el velük a ligetbe megnézni azt a beduin karavánt, amelyet ott mutogatnak. Azt mondják közel száz teve van arabokkal, vad lovakkal és egyéb keleti furcsaságokkal. De nem fogadtam el meghívásukat, mert ugy szándékoztam, hogy másnap kiköltözöm a nyaralómba.

— Micsoda gondolat, — mondták barátaim, — hisz nem kapsz semmiféle járművet, sem igavonót, hisz általános sztrájk van.

— Majd csak elrendezem én azt valahogy, — válaszoltam, aztán elbucsuzva barátaimtól, hazamentem, szobámban elővettem a lámpát, megdörzsöltem, mire a szellem azonnal megjelent s elmondta rendes szavait.

— Mit kívánsz, kész vagyok szolgálatodra, mint rabszolgád és rabszolgája mindazoknak, kiknél a lámpa van. Ugy én, mint a lámpa többi rabszolgái.

— Jól van, szellem, — feleltem, — ezt jól megtanultad. De most arról van szó, hogy holnap reggelre, ugy fél kilencre, mert előbb nem akarom, hogy zavarjanak, legyenek itt teherhordók és mit bánom én milyen, akármilyen igavonók, neked kell őket előteremteni, ha kell, a föld alól is, hogy a butoraimat és málháimat a nyaralómba kiszállítsák.

— Rendben lesz uram, — felelte a szellem és eltűnt.

Én pedig lefeküdtem és nagy lelki nyugalommal aludtam, mint akinek semmi gondja. Éjjelre nyitva hagytam az ablakot is, hogy a tavaszi hajnali szellő szabadon simogassa alvó arcomat. Pompás álmom volt, de az álomba egyszer csak valami siró, nyekergő sípszó furakodott be, tam-tam-ütésektől kísérve, amilyeneket

keleten hallottam. Szememet nem akartam kinyitni, mert azt hittem, hogy az egész csak az álom folytatása és egyszerre majd elmarad az egész, de mily nagy volt bámulatom, mikor a furcsa sípszó még akkor is jajongott, mikor felnyitottam szememet. Mi az ördög lehet ez? Kiugrottam ágyamból és az ablakhoz léptem.

— Jézus Mária! — kiáltottam fel ijedtemben. Tenger nép az utcán, beduinok, tevék, burnuszba bujt arabok szilaj lovakon, négerék, bajadérok s ezek mind ott állnak az én házam előtt. Mikor észrevettek, örömtüvöltésbe törtek ki. Visszaugrottam az ablaktól. Mire megfordultam, két arab lépett be szobámba s keleti szokás szerint földig hajolva előtttem, elkezdtek mondókájukat:

— Alláh il Alláh! Nagy küldetésben jöttünk hozzád.

— Meg vagytok bolondulva, az a ti bajotok, — válaszoltam.

— Urunk felső parancsát követjük, midőn átszállítjuk nyaralódba holmidat.

— Ja vagy úgy? — most már kezdtem neszelni. Az általános sztrájk miatt a szellem nem talált más igavonót, mint ezt a furcsa karavánt. Ezeket rendelte ide, hogy parancsomnak eleget tegyen. Hát most már nem baj, azért intettem az araboknak, hogy rendben van. Erre az egyik fickó kettőt tapsolt, mire a néger szolgák beözönlöttek lakásomba s lehordták az összes holmit, a megjelölt butorokat, aztán felrakták a tevékre, mire a karaván nagy sípzöngés mellett utrakelt a hidon át a nyaralómba.

De alig tűntek el furcsa szolgálaim, nagy loholva ott termett előtttem az új házmester s egészen magából kikelve, elkezdett velem szócsatázni.

— Bocsánat, uram, mindennek megvan a határa.

— Tudom, — feleltem, — még a hazának is megvannak az ő határai.

— De uram! — pattogott ő. — Amit ön itt csinál a mi házunkban, az már nemcsak furcsa, hanem sok is. És milyen botrány volt még hozzá a hidnál, kérem. Az Erzsébet-híd nincs berendezve tevé-jegyekre. De ki is hallott ilyet, hogy az ur a nyaralójába teveháton hordatja ki a holmiját, meg vadszamarakon...

— De ha maga nincs soha kéznél, hát mit tegyek?

— Uram, azt fogják hinni a városban, hogy ez a bolondok háza!

— Ha maga itt lakik — teljes joggal! — feleltem.

— Kérem, kérem — méltatlankodott ő.

— Na! elég lesz, fiatalember, mert aztán majd magát is kilakoltatom, úgy mint az elődjét.

— Amilyen ördöge van az urnak, még képes erre is, — mormogta és dühösen eltávozott.

Ezután bementem a dolgozószobámba, hogy átnézzem a leveleimet s íme az egyikben tudatják velem, hogy ma felolvasást kell tartanom. Rendben van, — gondoltam, — majd reggel előhívom a szellemet, aztán ő kisegít a bajból. Nem dolgoztam egy betűt sem. Ma reggel aztán elővettem a lámpát és megdörzsöltem. A szellem azonnal előttem termett, szokásos bejelentő szavaival. Erre így szóltam hozzá:

— Nekem egy nagyon szép elbeszélés, vers vagy egy kisebb fajta regény kell, amellyel meglephetem a közönséget s amely gyönyörűségére szolgálhat az embereknek. Teremtsd ezt elő mire felöltözködöm, mert egy óra múlva szükségem van erre.

Nagy álmélkodásomra azonban a szellem így felelt:

— Ebben az egyben nem lehetek szolgálatodra, ez kívül esik az én hatalmi körömn.

— Itt nincsenek hatalmi körök, — feleltem én. — Nekem ez kell, tehát parancsolom.

— Sajnálom, nem tehetem, — felelte a szellem. — Az más erőttől függ, mint amilyen az én erőm, mert ne feledd, az én apám Rock!

— Kedves szellem ur, az ön családfája engem egyáltalában nem érdekel, nekem a novella kell.

— Én is sajnálom, — felelte ő, — hogy te a lelki világból kívánsz valamit, nem pedig a földi gyönyörök köréből, ahol szolgálhatnálak. Mert két világ van, jól tudod, és e kettőt hatalmas távolság választja el egymástól.

— Micsoda ostoba fecsegés ez! Még ilyen semmitérő, haszontalan szellemet nem láttam sohasem.

— Bocsánatot kérek, ezt nekem idáig még nem

mondta senki sem. Pedig már sok urat szolgáltam, többek közt Aladin urat is számos éveken át, teljes megelégedésére.

— Mi közöm van nekem Aladinhoz? Először is, Aladin nem volt ur, hanem egy közönséges kínai szabólegény és még hozzá csavargó. Én meg talán mégis vagyok valaki.

— Lehet, hogy igazad van, uram, de én parancsodat nem teljesíthetem.

— Hát én mit tegyek, hát mivel mentsem ki magamat a közönség előtt?

— Az a te dolgod, uram.

— Hát nem bánom. Tudod mit, szellem, gyere velem oda a felolvasóasztalhoz s ott a közönség előtt ments ki engemet ferde helyzetemből, amelybe tulajdonképen te sodortál. Mert ilyen blamage-ban nem maradhatok — ezt be kell látnod. És lásd, most már nem parancsolok, de kérve-kérlek, szellem, ne hagyj el!

— Sajnálom, ezt sem tehetem, mert a fölöttem uralkodó törvények tiltják, hogy a nagynyilvánosság előtt megjelenjek.

— Dehát mit tegyek én?

— Ahhoz nekem semmi közöm, — mondá a szellem.

— Semmi közöd? Nohát lesz közöd!

Ezzel fogtam a lámpát és hozzávágtam. A lámpa dirib-darabra tört szét szobám falán, a szellem pedig eltűnt.

Magamra maradtam és mit volt mit tennem, eljöttem ide, de ezennel bocsánatot kérek mindnyájuktól, hogy bár önhibámon kívül, de meg mertem jelenni önök előtt — szellem nélkül.

Mihály bácsi terve.

A nap lemenőben. Az öreg Mihály kiül háza elé, megtömi pipáját, rágyújt és várja az esti harangszót. Arrafelé megy János gazda, megáll, üdvözli az öreget, az pedig megkérdi:

— Honnét?

János rágyújt, aztán feleli:

— Eladtam a tehenemet, nyolcszáz forintért!

— Ammá szép ár, — bólogat Mihály bácsi és csodálkozik az eseten; közben hozzájuk csatlakozik István gazda és elhallgatva a beszélgetést, megjegyzi:

— Én is eladtam az enyémet, de közel ezer forintért; ötven forint hijja van csak az ezernek!

— Hát aztán hogyan lehet az? — kérdezte János. — Hisz jól tudja kigyelmed, az enyém több erő volt!...

— Az úgy volt, hogy én behajtottam az Ibolyát a vásárra, de szembe jött a nagy hidnál Blau szenzál, megkérdezte, hova megyek, elmondtam, hogy a vásárra indultam. Erre fölkinálta a tehénért a pénzt, leparoláztam, mire ő legott kifizette egy összegben az egészet. Erre bementem a városba, vettem vasat az ekéhez, meg gereblyét, meg egyet-mást, a többit meg betettem a takarékbá.

— Ejnye az áldóját, — káromkodott János, — hiszen hát a Blau vette meg az enyémet is, — hát már nem becsapott százötven pengővel!

Iszonyu dühbe jött, szidta a Blaut és annak minden pereputtyát. Arra járt éppen Péter meg József gazda, meghallgatták azok is János panaszát, de aztán csak ők is beismerték, hogy az ő tehenüket is Blau vette meg, még pedig ezer forintnál magasabb áron.

De már erre István is zugolódni kezdett. Aztán közéjük állt — igaz, hogy utolsónak — Pál gazda, aki elmondta, hogy a Blau aztán valamennyi tehenet ezerkétszáz forintjával adta el egy pesti embernek.

Mint a méhek, úgy dongtak erre a hirre. Egyik dühösebb volt, mint a másik. Legelőbb János gazda nyerte vissza a nyugalma, azzal vigasztalódva, hogy ő legalább olcsón vette az ekevasat az egyik vasasnál. De mikor meghallotta, hogy azt Pál másutt még olcsóbban vette, akkor aztán kitört lelke mélyéből:

— Hát már az egész világ csalókból áll!

Mihály bácsi dörmögött valamit:

— Ezt úgy hívják, hogy szabadkereskedelem!

Mikor János kidühöngte magát, odafordult az öreghez:

— No hát, Mihály bácsi, mi magát tartjuk a falu eszének, hát mondja meg, sohasem lesz már becsületes a világ?

— Így nem, — dörmögte az öreg.

Hát mit kellene tenni, hogy az ember ha termel gabonát, vagy ha állatot felnevel, azt az igazi árt kapja meg érte, amit az megér; ha meg vesz az ember valamit, akkor az annyiba kerüljön, amennyit azért kérni jogos, amit az a szerszámfa, ekevas, ködmen vagy csizma igazában megér? Mert így ez nem mehet tovább, hisz az ember akárhogy is kalkulál, tipródik, jártatja az esztét, meg számíttat, mindég csak arra virrad, hogy becsapták, valaki lefejte róla a hasznót!

— Bizony, így van ez, — helyeselték a többiek, — nem lehet eligazodni, mindenki csal, talán még az állam is! Mégis csak ki kellene már eszelni valamit, hogy ennek a bizonytalanságnak egyszer már vége legyen!

— Lehetne bizony valamit csinálni, — mondta az öreg Mihály —, de nem ilyenképen, ahogy az most van; mert hiszen a világot a pénz rángatja ide-oda és azért, míg ez az átkozott pénz kering, addig nem lesz senkinek nyugalma, mert a pénzt az ördög megmérgezte önvérével és attól megveszekednek az emberek, ugyannyira, hogy szomjas torokkal egymás életén át törtetnek utána!

— Hát a ménkő vágja meg ezt a kutya pénzt, — szólt közbe az egyik gazda, — ha ez az oka mindennek a sok gazságnak, hát ne legyen pénz, — de hát mi legyen helyette, aztán hogy legyen, ezt mondja meg Mihály bácsi!

— Megálljatok egy kissé, olyan sebbel-lobbal nem lehet ezt megoldani, már nem egyszer gondolkoztam erről, eszeltem is ki egyet-mást, nem mondom, hogy szentírás, de hallgassátok meg, amit mondok, aztán gondolkozzatok róla!

— Halljuk! halljuk! — nógatták a gazdák és félkörbe álltak az öreg Mihály köré, hogy meghallgassák annak beszédét. Az öreg nyugodtan rágyújtott a pipájára, aztán, mikor a fodros füst fölszállt a pipakupak alól, így kezdte beszédét:

— Hát az én tervem az volna, hogy ezt a gonosz játékot, ezzel a pénzzel, szenzálokkal, bótokkal abba kellene hagyni, mert ez csak arra uszítja az embereket, hogy egymást becsapják, mert itt az ügyesség abból áll, hogy aki távolabbról hall hirt, hogy minek hogy az ára, az kihasználja azt a többi rovására, aztán olyan előnyhöz jut ezáltal, amit munkával kipótolni nem lehet. Mert dolgozni is, meg hirt szaglászni is, azt nem lehet. Így meg aztán mindég az jár rosszul, aki dolgozik.

— De mennyire, — káromkodott István gazda.

— Azért azt kellene tenni, — folytatta az öreg Mihály, — hogy a megye határára sorompókat kellene rakni, aztán a mi megyénk a mi megyénk, ami ebben a megyében terem, az ezé a megyéé, ahhoz a másik megyének nincs köze, az ugyanugy sorompózza meg a határait és a többi megye éppen úgy. Így aztán hatvanöt megye adná az országot. Már mostan aztán minden megye központjában nagy raktárakat kellene építeni, egyrészt a gabonának, másrészt az áruknak. Azonkívül nagy istállókat a lovak és vágóhidakat a főlősleges marhaanyag részére, hogy a földolgozott hus elszállítható legyen onnan, ha kell, még tengerentúlra is. Aztán ugyanott olyan raktárakat kell építeni, amelybe jön vas, bőr, dohány, élelem, fűszer, meg minden egyéb, amire a lakóknak, itt a mi megyénkben szüksége van.

Mindenki miveli földjét, dolgozik, termését pedig behordja a központi csűrökbe, raktárakba, istállókba és innét kap helyette vasat, dohányt, ruhát, bőrt és minden egyebet, amire szüksége van, — csak pénzt, azt nem, mert arra nincs is szükség, mert az nem áru, meg nem munka, csak az ördög mérge, hogy földulja vele az emberek boldog nyugalmát. A pap meg a tanító is kap a központból mindent, amire szüksége van az élethez, de külön föld nem lesz kihatva a részükre, mert a megye gondoskodik róluk. Ha pedig olyan portéka kell a megyebelieknek, ami nem kerül a mi megyénkben, azt beszerzi a központ csere útján a fölöslegből a többi megyéből, vagy más országból, annak a központja révén!

István gazda közbeszólt:

— Hát hogy lesz aztán katonáékkal?

Mihály bácsi pipázgatott, majd így felelt:

— Semmi! Mert mindenki katona lesz, aki épkézláb ember, ha baj lesz; addig meg senki! A fegyverek a raktárakban fognak állani, de azokra nem lesz ugyse szükség, mert egyik országban sem lesz pénz, a háborút pedig a pénz szüli! . . . Mindenki rendesen munkálkodik, önmagának nem gyűjt semmit, amit termel, a közé, ami fölösleg marad, azon épít a megye utat, vasutat, kórházat, fürdőt, meg amire szükség van a megyében, hogy mindenki jól érezze magát és munka után szórakozhassék. Mert ennek az én tervemnek az a veleje, hogy jöjjön el végre a megelégedés országa a földre, de ameddig a pénz kering és az arany csörög, melyet az ördög zörget az emberek füle mögött, addig itt csak a telhetetlenség országa lehet, amely a gonoszság szülőanyja. Országviszályok, vérfürdők, néptörtő háborúk, mind-mind csak a pénz miatt vannak. De ha sikerül valahogy ilyenképpen kiszorítani a pénzt és eltüntetni az emberek kapzsi szeme elől, akkor az az így berendezkedett megye boldog lesz és a többi ország látva ennek megelégedett jólétét, követni fogja ennek a példáját és az emberek elérnek már itt a földön abba az országba, ahol haszonlesés, önzés, irigység, kapzsiszkodás helyett honol a lelki béke, csend, a nagy, az ünnepélyes lelkek mélyén nyugvó csend.

Az öreg elhallgatott, senki sem szólt, ünnepélyes hangulat uralkodott, mintha valami szent ihletet idéztek volna föl. Először János gazda kérdezte meg:

— De honnét tudjuk meg azt, ki különb egyik a másiknál, talán a ruhájáról?

— Hogy gondolsz ilyet, — felelt az öreg Mihály, — hisz mindenki egyforma szövetű ruhát visel, csak a méretük lesz különböző, azt a központ adja évszakok szerint mást és mást.

— Hát akkor mivel tünteti ki a falu vagy a vidék legkülönb emberét?

— Igen egyszerűen, — hangzott a válasz. — Ugy-e, a templomban padsorok vannak. Nos hát, a legelső ember ül a legelső sorban legelől, a többi rangsorban utána... Ember és ember között különbség csak Isten színe előtt lesz. A legkülönb vezérli társait az Isten házába, dicsérni a teremtő erőt!

Ekkor megkondult az estharangszó. Mind levették kalapjukat. Mihály is fölállt és a harangszó áhitatos hangjaira helybenhagyólag bólogattak az emberek:

— Ám ugy legyen!

A csodálatos sziget.

Csónak uszott a sima víz tükrén és a magános sziget felé haladt. Kis fátyol-kabin emelkedett a csónakon, amelyben finom vánkások voltak és e selymek között pihent Nesa, a királyi nő. Egy kopár szigetre vitette magát, mert annak vörös-ragyás sziklatömege érdekelte őt, mert sokszor látta palotája ablakából e kötömegben játszani a lemenő nap vörös tűzét. Egyedül volt a csónakon és egy meghitt evezős hajtotta a járművet. Nesa szerette a magányt, szerette kerülni az embereket, akiktől csak rosszat kapott, ő félt a férfiaktól. Számára a férfi a gonoszságot jelentette, amely az ő magános lelkére csak csalódást és keserűséget hozott. Amint tehette, ezért azonnal szökött előlük. A víz csöndes volt és a sugarak gyönyörű szinpompával játszadoztak rajta, napfény volt bőven a levegőben, mert a tiszta déli égen a ragyogó nap teljes pompával világíthatott. Az evezős erős kézzel hajtotta a járművet és oly buzgón, mintha valami csodavágy hajtaná őt is, hogy minél előbb elérjék a magános szigetet.

Nesa elnézte az evezőst, amint az nekiteszült izmokkal dolgozott és csodálkozva látta, hogy annak erős, izmos nyaka és szép fehér karja mily ellentétben van őszülő fejével. Alakja egyáltalán nem görnyedt, de épp oly egyenes, mint azé az ifjué, aki pár hét előtt ablakánál megjelent és azóta minden reggel virágok vannak ottan, jelezve az ifju vágyát, nem hervadó szenvedélyét. Nem ismerte az ifjut, de mégis gondolt rá és érezte, hogy jó, ha az emberre szeretettel gondolnak. Érezte, hogy ez ugyanaz az ember lelkének, mint a meleg napfény az emberi testnek, amely nem tud betelni az édes, az arany nap életet sugárzó erejétől. A csónak közeledett a parthoz és egy kis szűk öbölbe futott. Az eve-

zós partra ugrott, egy sziklához erősítette a csónakot, aztán begázolt a vízbe és Nesát karjai közé véve, vitte ki a partra. Nesa érezte, hogy gyöngéd kezek tartják és oly gyöngéden fogják, mintha üvegpoharat vinnének. A partról Nesa visszaszólt az evezősnek: »Öreg! Fügek vannak egy kosárban a csónak alján, azt hozd utánam, én addig felmegyek a sziklacsucsra megnézni a lemenő napot.« Az evezős a csónakhoz lépett, elővette a fűgés kosarat és egy hirtelen mozdulattal levette fejéről az őszülő parókát és megmosta festékes arcát, aztán futva sietett Nesa után, ki a sziklákon haladt fel, a csucs felé. A kis vörös-ragyás sziget izzott a napfényben és oly forró volt a levegője, mint egy indiai nap tropikus melege.

Az ifju nagyhamar utolérte Nesát és eléje nyujtva a gyümölcs-dus kosarat, így szólt hozzá: »Hü szolgád áll előtted, Nesa, aki elkísért e puszta szigetre, veszélyeztetve életét és feláldozva mindent, mit csak ember egy nőért áldozhat, azért az egy pillanatért, hogy téged láthasson, veled lehessen!« Nesa meghökkenve ismerte fel az evezősben a rajongó ifjut: »Hogy merészeltél idejönni?«

— Megvesztegettem meghitt emberedet és arcát utánozva én álltam helyére. Téged veszély nem fenyeget, a csengő arany jó lakat és hü szolga ajkát lezárja az jobban, mint a legszigorubb parancs.

Nesa arcát harag futotta át és szeme fényesen villant fel, mintha indulat cikázott volna lelkében át: »Tudod-e mit tettél? Ostoba tetteddel okatlan módon hirbe hozasz! Meggondolatlanabb vagy egy játszadozó gyermeknél és ostobább egy éretlen sihedernél, mi mentseget tudsz felhozni tettedre?«

Az ifju pedig eképpen felelt: »Mily szép vagy Nesa, mikor haragszol, mennyi szenvedély lakik benned, hogy hangod így csilingel a harag hullámai között! Látod, én nem látok mást, sem az embereket, akik ott laknak a szárazföldön, sem ezt a szigetet, melyen most állunk, sem a nagy tengert, mely ezt körülveszi, csak téged látlak! A tenger mint egy orgona bug e sziget körül és mikor te megszólalsz, elhal annak a hatalmas hangszernek mélységes hangja és csak a te hangod szól,

csak az csilingel és én csak azt hallom, mert abban több zene van, mint az összes orchesterek munkában levő hangszereiben. És nem látom a napot sem, amely aranyfátyollal borul erre a vidékre, hogy élővé tegye azt, ami holt és istenivé azt, ami élő! Én csak téged látlak és azt hiszem, ez a sziget, ahol most állunk, ez a te szigeted és ez a sziget egy mesebeli édes tartomány!

— Eh, rajongó vagy, — felelt Nesa és feljebb ment a sziklák között. Az ifju lassan haladt nyomában és így értek fel a sziklafokra. Az egész sziget nem volt nagyobb pár holdnál és nem volt azon más, mint elkényszeredett fű és vörös kő, mely a talajt alkotta. Nesa leült a felső sziklára és intett az ifjunak, aki melléje ült egy közsámolyra, mely Nesa lábai előtt feküdt. Sokáig csendben voltak, Nesa a tengert nézte és nem szólt, majd visszafordult és szeme találkozott a rajongó tekintetével! Nesa arca kisimult és szeme fénylett, majd egy mosoly suhant el ajka körül és így szólt: »Bolond vagy, rajongó vagy!«

— Az vagyok, — felelt az ifju — és én lenézek mindenkit, aki nem az, mert csak addig érdemes élni, míg az ember rajongani tud. Amikor a rajongás elhal az emberben, akkor elhal az ember lelke is! És ha így rád nézek, Nesa, akkor oly szép, oly csodálatos, oly gazdag lesz előttem az élet, mint egy termő fa, amely rogyásig van megrakodva érő gyümölcscsel! És ezek a gyümölcsök édesek, mert örömében teremte őket a fa, hogy másoknak is örömet szerezzen termésével!« Csend volt körülöttük, csak a tenger verdeste a sziklapartot és mormolt csodálatos melódiákat, amelyek mindig újak és mindig változók, mint a víz játéka a hullám tarájával. A nap vörösen hajolt a láthatár felé és a kis sziget vasoxidos talaja még vörösebbé vált és olyan lett az egész ott a nagy víztömeg közepén, mint egy izzó máglya, mely égő kövekből van összerakva. Csupa némaság volt Nesa és csupa szó, csupa izgalom az ifju. Az asszony hallgatásában volt valami a kristálykövek fenségességéből és az ifju lángolásában tűz vibrált, valami oly erős, oly hatalmas, mint az az örök tűz, mely a föld alatt él és csak helyenként ölti fel nyelvét a meg-

hasadt krátereken át a föld színére. Nagy méretek voltak ezek, melyek a lélek nagy vonalain alapulnak és vagy szétágaznak vagy összefutnak eggyé fonódva.

Nesa a kosár után nyult és kezébe vett egy érő fügét. A nedve kicsordult a kezére és az ifju finom kendővel letörölte azt, a kendő finom volt és az asszony megérezte az ifju keze melegét, mely remegve érintette az övét. Elkapta kezét és büszke fejét magasra emelte.

Ekkor lágyan kelt az esti szél, mely a part öblében született és erre felé suhant és ekkor lágyan szólt az ifju: »Oh Nesa, ha itt ülök melletted, akkor azt hiszem, a világ legszebb helyén vagyok, azt hiszem, hogy kelet meséinek boldog perceit élem át, melyek át vannak szöve arannyal, napsugárral és titokzatos virágok illatával. És valami érdekes zenét hallok, mintha ezüst hárfán játszanának a víz sellői és ezt csak annak szabad hallani, aki téged lát! És ez a sziget pedig itt, amelyen vagyunk, ez egy elszakadt része a paradicsomnak, amelyben még meg van az őstermészet el nem hervadó ereje. Mily csodás viráglugasok vesznek téged körül és mind úgy hajtja feléd virágait, mintha dicskoszorút akarna tenni homlokodra. Lábaid elé borulnak a fűvirágok, melyeknek szára egy sor virág, feléd simulnak a páfrányok, melyeknek minden levele egy-egy legyező. Gyönyörű gazdagságban sorakoznak körülötted a Hortenziák, színük változó, mint a színes kagylóhéj, melyet felszínre dob a tenger árja. És ősligetet alkotnak körülötted a Magnoliák és az Eucalyptus fák. És egyszerre mindenütt, ameddig a szem ellát, csodanövényzet hódol a te szépségednek! Egy Sobralia lilafehér liliomvirággal bólogatva int fejével feléd, amint a fehér liliomok táborából felemelte szintjátzó kelyhét. És van-e pálma és van-e ősnövény, melynek drága alakja meg ne jelenne ott, ahol a te alakod megjelen. Csodapálmák vesznek körül, amilyenek csak indiai ég alatt teremnek és úgy fonódnak, úgy szövődnek, mintha levéltrónt készítenének neked, amelyen te puhán ülve simogatnád a hódoló virágokat. Szinte látom a trónt; a Philodendron kövér leveleiből készült az és mellette két Panderus-pálma áll, melynek kócsagtollhoz hasonló a levéldisze. Zöld kócsag

ez, mely a szélben szépen libeg és a Sabal-pálma büszke leveleihez csapódik. Fejed fölött egy Pothos futó hajlik vissza és egy nagyméretű négylevelű lóherét terjeszt föléd, különös testének furcsa levéldisztét. És jobbra és balra evezőszerű pálmák oly tömegben tolják fel nagy leveleiket, mintha ők volnának a gárdisták, akik meg akarnak óvni a változó szellő elől, hogy enyhe és balzsamos levegő lengjen körül folyton, az ő egyforma édes illatával! A napsugárnak is csak ritka helyen szabad lenézni rád, nehogy felégesse hófehér bőrödöt! Az egész természet hódol neked, hogy oly szép legyen virágdiszével ő is, amily szép te vagy a te egyszerű mivoltodban!

Ekkor Nesa így szólt az ifjuhoz: »Csodálatos pálmákról, füvekről és virágokról beszéltél nekem, de éneklő madarokról nem!«

Szava szépen csengett, mire az ifju így felelt: »Eltaláltad Nesa, csak virágokról szóltam, mert a dalos madarak elhallgatnak ott, ahol te megjelenysz, mert érzik, mert tudják, hogy a te hangod szebb, a te hangod csengőbb, mint az övék és mind azt várják, hogy te szólj, hogy te beszélj! Látod, ez a pár szó, amit most mondtál, nagyszerűen szép volt nekem és látom, hogy haragod elül és megbocsátod azt, hogy megjelentem ezen a szigeten!«

Nesa felállt: »A nap lemenőben, vigy vissza a szárazföldre engemet! Vedd magadra parókádat és azt pedig, hogy valaha ezt a szigetet láttad, felejtsd el! Amint elhagytuk ezt a köves földet, ez a sziget elsüllyedt, se te nem voltál rajta soha, se én és nem is jövőnk soha ide többé! Az egész egy látomány volt, a lemenő nap szülte és aztán elnyelte a tenger!«

Az ifju megdöbbsent: »Borzasztó vagy, mintha velencei tükröket törnél össze és azok porszerűen hullnának a földre, úgy semmisítet meg a legszebb képet, a legszebb rajongást, a legszebb »szigetet«, amelyet csak az emberi képzelet, az emberi rajongás, vágy és lelki izgalom idézhet fel s azt is csak egy-egy percre!«

— Tudom, — felelt Nesa, — de én félek a perctől, mert az nem szép valójában soha, mindig csak ravasz és csalékony, inkább egy keserű óra, mint egy boldog perc, mert a boldog perc több keserű órát szerez és

zudit az emberre, mint amennyit elképzelni képes a rajongó, a vágyteli ember, az elbódult, az izgalomban élő. Jól tudom, hogy minden ember lelke ezer és ezer kis lélekből van összetéve és minden kis léleknek külön-külön kell meghalni az ember lelkében, mert addig az embernek nincs nyugta és mindig keresi az ujat, a szépet, a boldogítót, a »szigetet«, amelyet képzelme a boldogságnak hisz és ha oda eljuthat, akkor azt hiszi, révbe ért! Oh nincs rév, nincs boldogság, csak ilyen puszta föld van, mint ez a sziget és a többi mind csak szó és szó és végül semmi!... Nézd, a nap most a láthatáron korongjával csókolja a tengert, de mit gondolsz, valójában ők összeérnek?

— Soha!

— Bizony soha! Ez a rajongás, ez a meddő élet, az a gyökér nélküli virág, amelyre ha ráfuj a szél, elpusztul és nem marad utána semmi. Látod, ez a te szigeted. Előbb még tele volt virággal, most lefujtam róla a virágokat, a nagy bólogató pálmákat, a Sobreliát, a Pothost, a Sabalt és a Philodendront és nézd mi maradt itt, csak kő és vörösragyás szikla és egy lemenő nap ott a háttérben!

— És még valami, — szólt az ifju és lehajolt a kosárért, — egy csomó érett füge.

Nesa nevetni kezdett: »Igen, de ezt magunkkal hoztuk!

— Mint én a rajongásomat, — hangzott a válasz. — Nesa sokáig nézte az ifjút, szeme mélységesen szép volt és hosszasan fürkészve tekintett az ifjura és csendes hangon csak ennyit mondott. »Javithatatlan!« — Az ifju kezét nyujtotta Nesának és lesegítette a csónakba, magára öltötte idegen ábrázatját, nekifeküdt az evezőknek és a királyi nővel visszavezett a szárazföldre, mi alatt a nap alábukott a smaragdszinű tengerbe és a csodálatos kis sziget elmerült a homályban.

A szerző és barátja.

Mikor elmentem barátomhoz és beléptem szobájába, ő oly örömmel fogadott, mint ahogy csak a körülzárt vár lakói fogadhatták a felmentő sereget. Majdnem a nyakamba borult, szemében örömkönnnyek csillogtak és hálásan rázta meg kezemet:

— Csakhogy itt vagy! Most már nem érzem magamat oly egyedül. Már-már azt kezdtem hinni, hogy végem van, de te most új erőt öntöttél belém!

Aggódva kérdeztem:

— Valami baj ért?

Barátom szomorúan válaszolt:

— Bizony, különös szerencsétlenség történt velem, hisz tudod, hogy mennyi bajom van a színházakkal és azt is tudod, hogy nálunk mily megbízhatatlanok a dramaturgok!

— Jól van, — szóltam, — de azért nem kell ennyire kétségbeesni!

— Eh, hiszen nem is erről van szó. Légy egy kis türelemmel s megtudod az egészet. Elég az hozzá, amint bizonyára tudod, sokat bosszankodtam amiatt már, hogy soha sem tudtam megbízható kritikát kapni darabjaimra, azért úgy határoztam, hogy darabjaim hatását először majd mindig kipróbálom valakin, valakin, akit rá tudok venni, hogy végighallgassa őket. Multkoriban egyik ismerősöm ajánlott nekem egy szegény embert, valami Márffy nevűt, aki nagyon intelligens, irodalmilag is művelt s aki szívesen végighallgatja darabjaimat. Az illető eljött hozzám. Már nem fiatalember, olyan magamkoru. Aztán beszélgetés közben megállapodtam vele a részletekre,

ugy, hogy ő köteles minden drámámat végighallgatni s ezért ő óránként öt forintot kap. Így kötöttem meg vele az alkut, gondoltam, szegény ember, jól fog neki esni a pénz és én majd abból, hogy mennyire tudom lekötöni az ő figyelmét, látni fogom, hogy jó-e a darab, vagy sem. Másnap munkához láttunk. Az első délután nagyon jól mult el. Ő feszült figyelemmel hallgatta darabomat, láttam, hogy a dolog érdekli s tudtam, hogy a darab jó. Ezért hat órákor este boldogan fizettem neki ki az első díjat. Másnap megint eljött. De egy órai felolvasásom után erős fejfájásról kezdett panaszkodni, ugy, hogy abba kellett hagynom az olvasást. Kapott öt forintot és elment. Harmadnap ujra kezdtük a dolgot. És én estig olvastam fel neki egy huzamban, mire ő szó nélkül összerogyott. Felocsoltam, orvost akartam részére hivatni, de ez ellen ő hevesen tiltakozott. Azzal váltunk el akkor, hogy másnap ujra eljön. El is jött, de a feje be volt kötve és nagyon álmos és szenvedő benyomást tett rám. Ajánlottam, hogy halasszuk el a felolvasás folytatását, de ő esküdözött, hogy tud figyelni. Este ujra kifizettem a díját és ő, amint láttam, eléggé megnyugodva ment el. A következő napon azonban váratlan dolog történt.

— Nem jött el, — szóltam közbe.

— Dehogy nem jött el! Bár ne jött volna! Egy nagy csomagot hozott magával. Amint belépett szobámba, bezárta maga után az ajtót, a kulcsot zsebébe tette, késével elvágta a villanycsengetyű zsinórját s aztán parancsoló hangon mondta: — Most pedig én olvasok fel, még pedig »ingyen«! — És barátom, én kénytelen voltam engedelmeskedni, mert valami olyan parancsoló volt fellépésében, hogy szinte féltem tőle. Mikor elment, azzal fenyegetett meg, hogy ma ismét eljön. Én ugy akartam rajta kifogni, hogy ma reggel elutazom a legelső vonattal, csakhogy képzeld, mikor reggel be akarok szállni a kocsiba, valaki megfogja karomat. Hátra nézek és ime ott áll mögöttem az én emberem szigorú tekintettel: — Uracskám, ugy, hát utazni akarunk? Ez helyes. Én is önnel megyek! — Ezzel beugrott mellém a kocsiba. Nem tudtam mitévő

legyek, botrányt nem akartam csinálni, azért szomorúan visszatértem a lakásomra. Ő elvált tőlem, de ma délutánra bejelentette jövetelét. Ezért örülök, látod, hogy eljöttél, mert így van egy kevés reményem most már, hogy majd ketten kieszelünk valamit és én megszabadulok ettől az embertől.

Nevetve mondtam:

— Ki kell dobni!

— Nem olyan ember az, barátom, akit ki lehet dobni. A szemében olyan parancsoló kifejezés ül, hogy szinte uralkodik vele az ember felett.

— Ha ez így van, — szoltam, — akkor, őszintén bevallom, én valósággal kíváncsi vagyok a te emberedre!

Ebben a pillanatban léptek közeledtek az ajtóhoz s az hirtelen felnyílt, majd megjelent előttem egy magas, élénk tekintetű, komolyarcu ember, akinek a haja kissé őszes volt. Szigorú szemmél nézett körül a szobában. Barátom megértette a kérdő pillantást és bemutatott az ismeretlennek. Az leült, és szó nélkül elővette írásait és olvasni kezdte darabját.

Pár perc múlva közbeszóltam:

— Bocsánat, uram, muszáj ezt nekünk végighallgatni?

Fagyosan válaszolt:

— Önnek nem, de a szerző urnak igen!

— És miért, szabad kérdezni?

— Miért? — Erre rám nézett s a szeme úgy villogott felém, mintha két acéltűvel szurtak volna rám. — Azért, mert én akarom!

— Ez fölényes akarat és mi ad jogot önnek erre?

— Az erősebb joga a gyengébb felett! A szerző ur jól tudja azt, hogy a hatalmában van és azért azt is tudja, vagy legalább is ösztönszerűen érzi, hogy csak egy módon szabadulhat meg tőlem és ettől a kellemetlen helyzettől, amelybe jutott.

— És mi az a mód? — kérdeztem.

— Az igen egyszerű, — felelt az idegen. — Ő engem borzasztóan meggyötört darabjaival, úgy, hogy a múlt napokban majdnem elpusztultam. Hihetetlen fizikai fájdalmakat szenvedtem át, s különösen pedig

nagy álmatlanságot. De ez még mind csekélység lett volna ahhoz a borzasztó romboló munkához képest, amelyet ő lelkemben végzett és amiért ő egész életén át felelős lesz.

Szegény barátom védekezik:

— De uram, én ártatlan vagyok!

— Dehogy is ártatlan, sőt ellenkezőleg, bűnös! Ön feldulta az én lelki világomat és drámáinak szuggeráló erejével arra ösztönzött engem, hogy az álmatlan éji órákat felhasználva írjak, egész éjjel írjak és nappal is írjak, egyszóval rogyásig írjak. Én, aki nyugodt és békés életet éltem és soha sem gondoltam arra, hogy valaha drámairó legyek, most az ön befolyása folytán szinte kényszerítve érzem magam arra, hogy éjjel-nappal azon törjem a fejemet, hogy mit írjak. Melyik ötletemet vigyem legelőbb is színpadra? Hogy jellemezzem alakjaimat, mikép építsem fel az akciót, hogy ellensúlyozzam a jeleneteket, minő színezetet adjak a dialógnak? Egyszóval nincs sem éjjelem, sem nappalom és ezt én mind önnek köszönhetem.

— Utazzék el, — szóltam közbe, — barátom megfizeti az összes költségeit!

Tiltakozó mozdulatot tett:

— Ó, ezt ismerem, én utazzak el, ő meg azalatt dolgozik. Új drámát ír, én meg majd lemaradok ebben a nagy, ebben a hatalmas versenyben, amelyre ő izgattott fel engem, és amelyben nekem kell győznöm. Nekem kell az elsőnek beérkezni, mert én vagyok az erősebb, én vagyok a nagyobb talentum, én vagyok az őserő!

Villogó szemmel nézett körül s be kellett vallanom, félelmet keltett határozott hangjával, merész fellépésével s parancsoló tekintetével.

— De hát mit tegyünk? — kérdeztem.

— Megmondom, — felelt ő. — A dolog egyszerű. A szerző ur ad nekem egy nyilatkozatot, amelyben a legszentebb becsületszavára kijelenti, hogy drámát addig nem ír, amíg én őt újra fel nem keresem. Ha ő ezt nekem írásban kiadja, ön pedig kezességet vállal azért, hogy ez a szerződés szigorúan betartatik,

ugy én hajlandó vagyok visszavonulni. Megjegyzem, hogy engem becsapni nem lehet. Mert én mindent tudok, amiről a szerző ur meggyőződhetett ma reggel, abban a pillanatban, mikor el akart szökni előlem!

Az idegen elhallgatott és én barátomra néztem.

— Nos, mit szólsz az ajánlathoz?

Barátom a lemondás hangján válaszolt:

— Elfogadom!

Az idegen kérésére azonnal kiállítottuk az irásokat, az egyik tanu én voltam, a másik tanunak barátom inasát használtuk fel. Ezzel minden rendben volt. Az idegen összepakolta írásait, de távozás előtt még egyszer szigoruan megfenyegette barátomat, hogy a szerződést szigoruan tartsa be. Barátom megsemmisülve ült helyén és szomoruan nézett maga elé. Én is elbucsztam tőle, aztán az idegennel együtt eltávoztam.

Mikor kiértünk a kapun, őszintén megmondtam az idegennek, hogy ne haragudjék, de be kell vallanom, hogy ilyen különös foglalkozást, mint az övé, még én életemben nem láttam.

— Miért? — kérdezte ő.

— Miért? Hát bocsánatot kérek, ön dráma meghallgatásáért óradíjat szed, és ön ebből él?

Az idegen nevetni kezdett és bemutatta magát:

— Nevem doktor Théry, lélekbuvár és lélekorvos vagyok. A mi szerzőnk pedig, úgy látom, nekünk közös barátunk, mert hisz nekem iskolatársam volt. De teljesen elfelejtett, úgy, hogy egyáltalában nem is emlékszik már rám. Amit én vele tettem, azt tisztán ő érette és baráti jóindulatból tettem, mert megsajnáltam szegényt, hogy annyit küzködik és semmi eredményt sem tud elérni. Ezért elhatároztam, hogy kigyógyítom lelkét ebből a válságból!

Csodálkozva néztem az idegenre.

— Ugy, ön tehát barátja a drámairónak?

— Igen, még pedig, azt hiszem, a legőszintébb, a legigazabb barátja! És ha ön is barátja akar lenni a mi közös barátunknak, akkor megtesz annyit, hogy sohasem árulja el neki, hogy én ki voltam és ki vagyok és egyben örködni fog felette, hogy e szerződést

hűen betartsa. Ez az egyetlen mód, hogy ezt a szegény embert az életnek megtartsuk. Mert ahogy én ismerem a lélektan kérlelhetetlen törvényeit, az ő szenvedélye, az ő lelki ambíciójának kielégíthetlensége a mi barátunkat előbb-utóbb az öngyilkosságba fogja hajtani. De így szépen fel fog hagyni ezzel a lelkét romboló szenvedéllyel, más foglalkozás után lát — egyszóval meggyógyul.

Ránéztem az idegenre s annak arcából és okos szeméből kiolvastam, hogy a valót mondja. És kis gondolkozás után beláttam, hogy igaza van. Megráztam az idegen erős kezét és mikor elbucsuztam tőle, fogadás-képpen mondtam neki:

— Nyugodt lehet, örködni fogok felette!

A gyémántcsiszoló.

Mikor a villamos végállomásán leszálltam és elindultam, hogy felmenjek a kirándulóhely messzelátójához, meglepetve láttam, hogy az én Rédler barátom egy fiatal leánynyal sétálgat a villamos-váróhely peronján. A leány szegénysorsu volt, valami házmester vagy varróleány lehetett. Egyszerű ruha volt rajta, amelynek semmiféle izlés nem volt sem a szabásában, sem a szövetségében. Csak éppen ruha volt, köznapi használatra. Rédler magyarázott a leánynak, hosszasan beszélve és az szomszédos fülekkel hallgatta őt. Én tovább mentem sétámon és nem törődtem többet velük.

Elmult egy hét, amikor egyszer véletlenül bemegyek egy moziba és kit látok ott ülni, az én Rédler barátomat azzal a kis varróleánynyal, akit multkor kiérgetett. A leány sokkal csinosabb volt, mint azelőtt, az arca mosolygósabb, a haja másképpen volt fésülve és mintha valamivel jobb ruha lett volna rajta. Már nemcsak Rédler beszélt, de a szünetek alatt a leány is talált egy-két megjegyezni valót, amit aztán barátom tovább szólt, tovább fejtegetett és így ők mind jobban és jobban kezdték megérteni egymást. Mikor aztán pár hónap múlva bementem egy nagyon előkelő vendéglőbe és a fényes úri nép között ott láttam az én barátomat az ő kis leányával ülni és vidáman pezsgőzve beszélgetni, akkor már egy csöppet sem lepett meg engemet az, hogy a kis leány helyett, aki szűk ruhába lépdelt azelőtt, most egy elegáns, szépen öltözött urinőt láttam magam előtt. Egy urinőt, aki figyel mindenre, hogy emelje fel kezét, hogy vigye ajkához a poharat, hogy

tartsa a kanalat és hogy tegye le a szalvétáját, ha azt végighuzza az ajkán.

Nem sok idő kell egy leánynak arra, hogy eltanulja ezeket a szabályokat. Nem is voltam meglepődve ezen, sőt magamban helyeseltam is barátom eljárását, aki nevelt magának egy nőt, aki gyönyörűséget szerez neki beszédével, nevetésével, csókjával, szerelmével; egyszóval, aki neki él és azon van, hogy őt kedvességével a maga számára lekösse. Pár hónapig láttam is őket együtt és úgy láttam, úgy megérezttem, ha őket együtt láttam, hogy értik egymást, — hogy boldogok.

Idáig rendben van az ügy, a lovagiasság és minden egyéb társadalmi és egyéb szabályok szerint is. Azonban egy fél év múlva én az én barátomat egy újabb kis leánynyal láttam, akivel egy kávéház sarkában ült és nagyon mélyen elmerülve beszélgetett. Ez is egy szegény leány volt, jóformán tisztességes cipője sem volt. Árcs, haja, keze, ruházata elhanyagolt. Nézése kíváncsi, de még intelligencia nélkül való, naiv, de érdeklődő. Én nem zavartam őket, csak érdekelt maga az eset, hogy Rédler új nővel foglalkozik. És valójában úgy is volt, mert pár hónap múlva ezt a kávéházban látott leánykát láttam Rédlerrel kocsizni és először azt hittem, hogy egy nagy klasszisu uri nő ül mellette, csak később láttam, hogy az nem más, mint a kávéházi leányka, aki azóta nagy haladást tett és az én Rédler barátom keze alatt a csitri leányból — urinővé lett!

Elgondolkoztam a dolgon és beláttam, hogy az én barátomnak többet nyujt az élet, mint másnak és ő elég okosan ki is használja azt. Előbb egy varróleányka, most meg ez a házmesterleány; nagy hűségre, nagy állhatatosságra ez ugyan nem vallott, de azt hiszem, lényegében neki volt igaza. Többször láttam még őket együtt és mindannyiszor az az érzésem volt, mintha egy új asszony állott volna előttem, mert az az elhanyagolt kis leány oly hihetetlen haladást tett, hogy a nagy urinők sorába felküzdje magát.

Közben elmúlt egy rövid év és én barátomat nem láttam jó ideje megint. Egyszer egy szerdai napon bemegyek a gépiróüzletbe, hogy ott lediktáljak egy elbe-

szélést és ime, kit látok ott, az én Rédler barátomat. Egy gépiróleány mellett ült és diktált, de aztán, hogy egy kissé megfigyeltem a dolgot, rájöttem arra, hogy nem az volt a fő, amit hangosan mondott, hanem az, amit csak a leány hallhatott meg, mert oly csendesen mondta azt. Én azonnal tisztában voltam a helyzettel, tudtam, hogy a házmesterleánynyal vége mindennek és barátom életében egy új fejezet kezdődik. Egy új fejezet, amely az ő eseménydus, regényes életében is újszerű, mert semmiféle árnyalatban nem hasonlít az előző fejezetekhez.

Nem is csalódtam ebben a föltevésemben, mert alig pár hét múlva barátomat és a gépirónőt együtt láttam kocskázni és pár hónap múlva ebből a leányból is „klasszis nő” lett, aki a legelőkelőbb szalonban is megálta volna a helyét.

Az igazat megvallva, irigyeltem barátomat, hogy az életművészet oly adományával rendelkezik, amely képessé teszi őt arra, hogy nem csak ő legyen boldog, de másoknak is boldogságot nyújtani tudjon, igaz ugyan, hogy ez a boldogság pár hónapi lejáratu csak, de ez alatt legalább van számára valami az életből; amely az ő szomorúságot szerző bajaival, egyáltalában nem öröm, hanem teher. — És aki el tudja felejtetni önmagával vagy másokkal az élet terhet, az a boldog ember.

Vasárnap este volt, mikor bementem a kaszinó nyilvános étkezőjébe és nagy csodálkozásomra ott találtam az én Rédler barátomat — egyedül! Oda mentem hozzá és megkérdeztem, nem vár-e valakit.

Azt felelte, senkit! Melléje ültem, megvacsoráztam, aztán a szivarnál meginterjuvoltam:

— Nos és hová lett a multkori szép nő?

— Tul adtam rajta! — hangzott a felelet.

— És nincs még új?

— Még nincs! — szólt Rédler.

— Én tulajdonképpen nem is tudom, hogy mit csinálsz te valójában, mindig új anyagot látok a kezed között, aztán mikor abból valamire való nő lesz, akkor tul adsz rajtuk!

— Ebben igazad van, — felelt Rédler — ezt te

nem érted, ez a legnagyobb, a legfinomabb foglalkozás, amit én űzök és ez előtted teljesen ismeretlen dolog!

— Ha szabad kérdezni, minő foglalkozásnak nevezed te ezt, amit művelsz, mert én a magam részéről nem tudok erre külön kifejezést!

— Te sohasem hallottad volna ezt a szót, hogy gyémántcsiszoló?

— Hogyan, te gyémántcsiszoló volnál?

— Persze, hogy az, még pedig a legfinomabb, a legnemesebb fajtából!

— Ugy — és miből áll a te gyémántcsiszolásod? Barátom dühbe jött és rám kiáltott:

— Ugyan, ne légy gyerek! Hisz jól látod, hogy mit csinálok, csak a lényegét, a gyönyörét nem érted az én munkámnak! Hisz megfigyeltél, láthattad, hogy mindig más és más anyaggal voltam elfoglalva, hogy azt az egyszerű, hogy úgy mondjuk parlagi állapotából, kulturértékűvé tegyem. Az én munkám tulajdonképpen abból áll, hogy ha meglátok egy olyan anyagot, amelyet az én nőismeretem révén fejlődésképes anyagnak ismernek fel, akkor azt felkeresem és aztán érzési alapon megközelítve, igyekszem magamhoz kapcsolni őt.

Mikor látom, hogy az illetőben megvan a hajlandóság arra, hogy velem barátságra lépjen, akkor kezdem őt ajándékokkal elhalmozni, de ezek az ajándékok sohasem mások, mint olyan dolgok, melyek őt női hiúságánál fogva megragadják és amelyek őt előkelőbbé teszik. Egyszerűen lelkileg nevelem és igyekszem benne a finomabb izlés utáni vágyat felkelteni. Aztán fokozatosan drágább és drágább ruhákba öltöztetem és ezalatt egyik vendéglőt a másik után megismertetem vele, szem előtt tartva az előkelőségi fokozatot itt is.

Az ételek megválasztásánál is nagyon vigyázok, nem etetek vele azonnal fácánpecsenyét és ananászt, de fokozatosan jutok el oda. Az osztriga, a chablis, azok már egy teljesen kiművelt nagy nőnek jutnak. És eközben megismertetem őt a legkülönbözőbb parfümökkel, virágokkal, mulatóhelyekkel, elviszem koncertekbe és kisebb utakra, egyszerűen lelkileg élni tanítom meg. És hidd el, barátom, ez a legnagyobb örömök egyike, mert

az a semmis dolog, amit köznapi néven szerelemnek neveznek, egy tizedrangu élvezet ahhoz a csodálatos gyönyörhöz képest, mikor a nő lelke élni kezd és te vagy az, aki ezt a finom dolgot, amit női léleknek neveznek, megnyered, beleviszed az életbe. Csak a gyémántcsiszoló érezhet ilyen élvezetet, mikor azokat a csunya, kavicszerű köveket eléje teszik és ő nagy szakértelemmel a tompított csucusu dodekaéder alakra kezdi csiszolni azt az alaktalan kövecset. És ezalatt a finom munka alatt annak a kavicsnak belsejéből egyszerre csak elétör, eléfénylik a gyémántnak igazi tüze, első lobbanása, mert csak akkor kapja meg az igazi alakot, amelyben az ő drága mivoltja kellően érvényesül.

Ugyanez, barátom, az én munkám, mert hidd nekem, minden női lélek egy-egy elburkolt gyémánt, csak megfelelő ember kell hozzá, hogy a köznapi burok alól kiválassza annak igazi fényét és mikor az elővillan, oly boldogságot érez az ember, amelyet csak nagyon, de nagyon finom lelkű ember érezhet, mert tanuja nem egy ember, de egy lélek születésének.

Ezért mondtam, hogy gyémántcsiszoló vagyok, mert a gyémántot és a női lelket én egynek veszem. Mikor aztán én egy-egy ilyen női lelket kicsiszoltam és látom, hogy az már önálló és nélkülem is el tud lenni, akkor eltűnök mellőle, magára hagyom, hadd élje az ő egyéni életét; én pedig megyek és kutatok új anyag után, amelyet aztán az elmondott rendszeremmel kicsiszolok, életre keltek! Ez az én munkám, ebben van az én boldogságom!

Barátom elhallgatott és én szomoruan ültem mellette, mert éreztem, hogy mily szegény hozzá képest az én lelki életem és éreztem, hogy van a lelki életnek egy érdekes funkciója, mely teljesen ismeretlen előttem.

A cigaretta.

Furcsa játék az élet, mely néha olyan különös fordulatokat csinál, mintha valami szeszélyes ötletet akarna megvalósítani, amint, különösen csoportosított helyzeteit, egy mozzanat létrejöttére elrendezi. Akkor az ember azt hinné, hogy boszorkányság van a dologban és csak ha visszatérve az esetre, kifejti a szálakat, amelyek a megrendítő esetet előidézték, csak akkor látja az ember, hogy milyen messziről készíti elő a sors az eseményeket és csak akkor látja, hogy milyen pontosan összefügg ezen a világon minden, bármily hihetetlennek látszik is az, az első pillanatra. Az élet szövése ez, amelyet egy felsőbb hatalom sző, a mi megkérdezésünk nélkül.

Kedvenc témánk volt ez, rendes társaságunkban és nap-nap mellett hoztunk fel példákat, amelyek mind azt bizonyították, hogy tulajdonképpen milyen semmik vagyunk mi a mindenség kezében. Kis élő játékszerek, melyeket akkor tör ketté, mikor azt szeszélye úgy hozza magával. Volt a mi társaságunkban mindenféle ember, jó hosszú volt az asztal és elfértünk mellette elegendő. Megint éppen erről a »véletlenről« beszélgettünk, ami tulajdonképpen nem véletlen, hanem számtalan láthatatlan szál összefutása, amely abban a pillanatban aztán megrendítően jelenik meg előttünk, — mikor az asztalunkhoz lépett egy alacsony termetű emberke, aki kalandos híréről volt csak ismeretes előttünk. Mi csak annyit tudtunk róla, hogy éveket töltött a Balkánon és hogy részt is vett a szerb-bolgár háborúban és innét ő küldte

a légmegbízhatóbb sürgönyöket a lapoknak. Vakmerő és elszánt ember volt és amellet jó lovas, aki a szerb kormány engedelme révén szabadon csatangolt a szerb csapatok között. Tudósításai kitűnőek voltak, de mindenki azon csodálkozott, hogy miként képes ő a legpontosabb értesítéseket küldeni lapjainak, holott látszólag semmit sem csinált. A magyarázata a dolognak abból állott, hogy neki egy különös lelki sajátsága volt, ami abban rejlett, hogy képes volt egy-egy mozzanattól vagy egy pár elejtett szóból úgy megszerkeszteni egy egész történetet, hogy az teljes pontossággal megfelelt a valóságnak és beillett az élet folyamába.

Mikor az asztalunkhoz lépett, éppen azt a megható szerencsétlenséget tárgyaltuk, amely akkor az egész várost izgalomban tartotta és amelynek áldozata egy ártatlan ember volt, aki az utcán sétálva, egy lezuhanó rudtól találva, szörnyethalt. Késérü kegyetlenség, hogy abban a pillanatban kellett ott elhaladnia a szerencsétlennek, amikor az a zászló éppen alábukott és a rud nyelének éppen egy olyan fordulatot kellett tennie, hogy sujtó erejével egy csapásra bezuzza az áldozat koponyáját. Az egész olyan érthetetlen és olyan pontosan egybevágó mégis, mintha valami nagy matematikus számította volna ki ezt a két erőt, hozzáadva még a viharszél lóditó erejét és ezt csak mind azért egyesítve, hogy a láthatatlan erő által kiszemelt áldozat menthetetlenül elpusztuljon.

A harctéri újságíró egy ideig elhallgatta még beszélgetésünket, aztán közbeszólt: »Én is ismerem a véletlennek ezt a félelmetes erejét, azt a gonosz fordulatot, azt a különös erőt, azt a nagy ismeretlen X-et; egyszer megjelent előttem is és oly hatalmas megnyilvánulással, hogy az az emlék egy egész életre elég nekem és mindig megdobbantja a lelkemet, pedig már sok év elmúlt azóta.

Mikor lent voltam a szerb-bolgár harctéren, mint a »Berliner Tageblatt« tudósítója, ott találkoztam egy porosz fiúval, aki a »Kölnische Zeitung« kiküldöttje volt. Kissé nyers modoru ember, de azért jó fiu, sőt sokkal jobb, mint az első pár napi ismeretség sejtette.

Nem volt irigy a hireimre és nem futkározott keresztül-kasul az ember hirszerző utjain, úgy hogy később megbecsülve egymás személyét, kölcsönös méltánylásban részesítettük egymást.

Pár hét múlva együtt lovagoltunk a csapatok után és elnéztük a nagy inségben szenvedő legénység szomorú sorsát, amely jóformán éhezve ment át a más-világra. A sebesült nem sokkal volt jobb sorsban a csatatér halottjánál; az orvosi segély nem mindeniket tüntette ki bizalmával; jóformán a szerencsétől függött, hogy kap-e valaki kötést halálos sebére, vagy pedig valamely bokor alá elhúzódva várhatja, míg a halál nagy kegyesen magához szólítja. Balkáni rendetlenség uralkodott mindenben, az élmezésben, a Vörös Kereszt felszereléseiben és a csapatokon egyaránt. De a két küzdőfél ebben a tekintetben úgy látszik hallgatagon megegyezett, egyik sem vethetett semmit a másik szemére. Mikor egy szikla-hegységen mentünk keresztül, egy kőrakás közé befészkelve találtunk egy öreg szerbet. Lehetett legalább ötvenéves; úgy nézett ki ott a kőhalom alatt, mint egy élő sirszobor, amelynek még a fejszobrában élet van, a többi része meg már lent van a föld alatt. Odamentünk hozzá és konyakkal megkínáltuk, de nem fogadott el semmit, csak arra kért bennünket, hagyjuk nyugodtan, ő maga kaparta össze ezt a pár kavicsot, amellyel testét betakarta, mert nem akarja — ugymond — hogy temetetlen maradjon. Elakartuk vinni magunkkal, de nem tágitott elhatározásából; nagyon meg volt elégedve helyzetével, a halált is maga kereste és meg is kapta — életcélja betelt. Míg ott tanakodtunk körüle, szépen meg is halt. Ekkor aztán követ hordtunk mi is rá és egészen eltakartuk. Fejfának barátom kihuzta a kövek közül az elesett puskáját és azt a kövek fölé tűzte. Volt egy fekete nyakkendője és abból a puskára egy nagy széles máslit kötött. Egész tisztességes sirhalom lett belőle, talán szebb annál, mint amelyet honfitársai hevenyésztek volna neki.

De ez a látvány egészen megváltoztatta beszélgetésünk irányát. Az eddigi élcelődés úgy eltűnt belőlünk, mintha az a viharszél, amely a vidéket átjárta, a mi

bensőnkéből is kifujta volna egy erősebb áramlattal a jó kedvet. És bármily témát hoztunk is elő, mindig a halálra gondoltunk. Mintha csak most jöttünk volna arra rá, hogy csatamezőn vagyunk és nem pedig valami parforce vadászaton veszünk részt. Figyelmeztettem rá barátomat is: »Mi eddig nem vettük komolyan más halálát, mintha azt akarnánk mondani ezzel, hogy igen, mi hiszünk más ember halálában, de azt el sem tudjuk képzelni, hogy velünk hasonló megeshessék.«

A német cinikusan válaszolt: »Vigye az ördög a halált! Én csak annyit tudok róla, hogy egyszer megjön; de azt nem tudom, hogy honnan; valahonnét a levegőből! Punktum!«

Tovább lovagoltunk és egy széles völgyhöz értünk, melynek alján kis patak futott s kétoldalt szép rétek feküdtek. A rét már le volt kaszálva és az illatos széna boglyákba rakva állt a mezőn. A völgy környékén kemény harc folyt és az ágyuzás és puskaropogás szakadatlanul hangzott. Kissé elmaradtunk a harcvonaltól és ügetni kezdtünk. A szél szembe csapott és meg-meglobogtatta ruháinkat. Barátom egyszerre megállította lovát. Megkérdeztem: »Valami baj van?« »Rá akarok gyújtani egy cigarettára!« — »Ugyan hadd el ezt most!« Visszakiáltott: »Nem lehet, nem tudok cigaretta nélkül még élni sem, nemhogy lovagolni tudjak!« Egy darabig próbálkozott a széllal szembefordulva rágyújtani, de mikor így nem sikerült neki, egy gyors elhatározással átugratott a patak vizén, odarugott egy boglya mellé és a boglya árnyékában rágyújtott egy szál gyufára. A gyufát felemelte a cigarettához, egyet szippantott; én jól láttam, amint a fehér füstöcske felszállt még és a következő pillanatban lefordult lováról!

Odavágtattam mellé! Vér buggyant ki a száján, még megismert. »Mondtam, hogy valahonnét a levegőből jön! Most rám talált, a boglyán keresztül, de ügyesen, jól rám akadt!« Lehajoltam hozzá, megvizsgáltam — keresztül volt löve és oly szabályosan a mellkas közepén a baloldali részén, mintha hosszú célzás után — kiszámították volna. Szegénynek vége volt. Egy cigaretta ölte meg, ha akkor nem vágtat a boglya mellé,

talán még ma is él, a golyó nem talált volna rá. De ennek így kellett lenni, így akarta valami, valami, amit az ember kiszámítani nem fog soha ; sem meghatározni, hogy mi ő, mi ez a nagy ismeretlen »véletlen«, amely a kezében tart mindnyájunkat, mint a bábjátékos a zsinóron függő babákat ; aztán annak a fonalát vágja el, amelyik neki éppen kedvére van. Ez ellen aztán nincs felelősség, hanem az ügy be van fejezve. Végérvényesen, megváltozhatatlanul.

A sarkantyuk.

Az előszobában sarkantyupengés hallatszott és a szőkefürtű kis Nelli kisietett, hogy elsőnek üdvözlje a fiatal kapitányt. Kedves idill, a kapitány virágokat hozott Nellike számára, rózsákat, fehér és piros rózsákat. Nellike egyet a hajába tűzött a piros szalag mellé, mely oly szépen, puhán fogta össze mászlira kötve egy oldal-fürtöcskéjét, a többi virágot pedig mellére tűzte a csipkefodrok fölé. A kapitány ezalatt kezét csókolt a szőkefürtű kis leánynak és aztán együtt, egymás mellett nagy boldogan bementek a szobába, ahol egy őszülő asszony fogadta őket, a Nellike édesanyja. Az öreg asszony teát főzött a vendégnek, azalatt ők ketten leültek az ablakmélyedésbe és beszélgettek, mert sok, nagyon sok mondanivalójuk volt egymásnak. Csendesen beszélgettek, nem zavarta senki az ő puha beszédjüket, csak a kanárimadár hagyta abba a kendermag pattogatását és halkán, mintegy kíséretképen csicssergett a fiatalok beszédjéhez.

És ők oly szép dolgokról beszélgettek, mintha minden egyes szó egy-egy virág lett volna, mert oly boldog volt az arcuk, mintha verőfényes napsugár aranyozta volna be őket, valami titkos láthatatlan nap, amely oly ritkán ragyog fel az emberek fölé és oly nehéz azt felidézni, mert hisz két ember kell hozzá és egy akarat, egy erős, szívós, nem változó akarat, mely azt a különös napot fel tudja varázsolni, fenn tudja tartani, hogy az az élet egét mindig bevilágítsa és mindig egyforma boldog melegségben füröszse. Mert ha az a nap egyszer leáldozik, akkor azt többé felidézni semmiféle emberi hatalom nem képes, az akkor örökre leál-

dozott és azokra nézve, akik azt felidézték, mindenkorra eltűnt. Érezték is ők ezt és éppen ezért félve beszéltek drága kincsükről, nagy boldogságukról, mert hisz a rossz, irigy világ azt annyi veszéllyel fenyegette, az elé öntudatlanul is annyi akadályt támasztott mindenféle szabályokat, kauciókérdéseket és aprólékos dolgokat, melyeknek a boldogsághoz tulajdonképpen semmi közük és mind csak arra valók, hogy ezt megakadályozzák, elodázzák, vagy ha elég erősek, erősebbek, mint az ő elszánt akaratuk, akkor véglegesen össze is törjék.

A kanári csattogva énekelt. Ők maguk voltak a szobában és újra felhangzott igaz, tiszta fogadásuk:

— Csak te, vagy — senki sem!

— De te is így szeretsz-e?

És a válasz szépen, suttogva hangzott rá:

— Örökké! Örökkön örökké!

A szamovárbán ezalatt felforrott a teavíz és a fehérhaju Nelli, a kis szőkefürtű Nellike édesanyja kiöntötte a csészékbe a forrópárájú csáját, aztán odahívta az asztal köré a kapitányt, meg leánykáját.

Mig a tea mellett ültek és szürcsölgették a meleg italt, a kanári új kedvre kapott és vig énekkel csattogta kis szíve titkait. A fehérhaju Nelli öregvő szemével boldogan nézte a teázgató fiatalokat és tulboldogan hallgatta a kanári énekét és úgy sejtette, mintha az ő öregvő, bágyadt szemei előtt egy régi kép elevenedne föl, egy édes kép a multból, amelyben ő volt a szőkefürtű kis leány és a kapitány az ő ura, aki azóta messze elnyargalt valami titokzatos hadsereg után, amely csontvitézekből áll és nem ezen a világon szervezi seregét.

És a kapitány gyakran eljött és a sarkantyupengés mindig ezt az örömet szerezte a szőkefürtű Nellikének és ő mindig azzal az örömujjongással futott ki az érkező elé.

De egyszer nem jött; Nellike pedig várta, de hiába várta. Idegesen járkált a szobában, minden pillanatban az óráját nézte, majd kiszaladt az előszobába, hogy jön-e már, de ő nem jött, a sarkantyupengés nem hal-

latszott sem a folyosón, sem a lépcsőházban, sem sehol. Kinos csönd volt a kis fészekben. A szamovárnak nem gyújtottak alá és a kanári sem énekelt. Elhallgatott és a kalit legfelső lécére szállva, szárnya alá dugta csőrét és mélyen hallgatott. Már egészen sötét volt, mikor Nellike felugrott, a folyosón felhangzott az ismerős zaj, az a két kedves sarkantyú csengett-bongott és szilárd, határozott léptekkel mind közelebb és közelebb jött, aztán felhangzott a csengetés és az előszobában pengett a sarkantyú. Nellike elébe futott, ő volt, — de mégsem ő!

A vidám kapitány helyett egy szomorú, kisírt szemű kapitány állott előtte, akiben nem süttött oly szépen, olyan derült fénnel az ő »napjuk«. Ő volt, de a lelke, az egy szomorú ember lelke volt, aki úgy érzi, hogy napja leáldozik.

Nellike nem kérdett semmit, némán fogta meg kezét, aztán együtt szomorúan léptek be a kis szobába. A kanári felrebbent a neszre, egyet-kettőt csibbantott, de nem énekelt.

A fehérhaju Nelli odament hozzájuk és annak mondta meg a kapitány:

— El kell mennem! Messze kell mennem! Behívtak... Mozcósítás...

Nellike felsikoltott, kis kezeivel eltakarta arcát és sirt, keservesen sirt, majd odahajolt a kapitányhoz, mint virág a fához.

A kapitány sem szólt, csak egyet sóhajtott:

— Mi vagyunk az elsők. Holnap már indulás!...

Nellike zokogott:

— Mindennek vége van... Örökre vége van...

A kapitány is sirt, a fehérhaju Nellike is, még a kanári madárka is mintha siró hangon csiripelgetett volna.

A kapitány sugva kérdezte:

— Fogsz-e reám várni?

— Esküszöm, megvárlak. Csak a tied leszek.

A kanári vészcsattogással röpdöste körül kalitját. Az öreg Nelli azt mondta:

— A bolond kis madár valamitől megijedt.

Aztán egymásra borultak mind a hárman, a szőke-

fürtű Nellike, a fehérhaju Nelli és a kapitány, elsírtak soká — nagyon soká. Mig aztán a kapitány erőt vett magán, fölkel, elbucsuzott és a kedves sarkantyuk siró pengéssel elhagyták a kis lakást, a folyosót, a lépcsőházat, az édes utcát. Mindhárman össze voltak törve, a két jó Nelli meg a derék jó kapitány.

A harctérről pontosan jöttek a levelek és a kis Nelli az ablakmélyedésben ülve, olvasgatta őket, mialatt a fehérhaju Nelli ott ült a lámpa alatt és egyhangu lassúsággal kötögetett. És a kötőtük ütemszerűen verődtek össze, mialatt a kanári meg csendesen csiripelt.

Egy nap nem jött levél, sőt elmúlt két-három nap, egy egész hét. Több levél se jött, csak az ujságok hozták, hogy sokan elestek, közlegények meg tisztek, meg a derék, kedves, jó kapitány. És Nellike leborult leányágyára, ott zokogott naphosszat, azon sírta át éjszakáit, míg a másik kis szobában ott sirdogált a fehérhaju öreg anyóka.

A háboru véget ért, megszületett a béke, hazajöttek a seregek; sokaknak nagy öröme lett, csak Nellikének nem hozott semmi vigaszt, számára nem jöttek meg a pengő sarkantyuk, sem a békével, sem a szép tavasszal, sem soha többé. Azok a sarkantyuk valahol a távol hegyek alján örökre elcsendesültek.

Aztán évek multak, telt tovább az élet. Egy napon a jó öreg Nellike sem kelt fel többé; ágyhoz kötötte a gyilkos kór, míg egy éjszaka el nem vitte magával a halál. Szegény szőkefürtű Nellike egészen magára maradt, csak a kis kanárijja maradt meg a régi jó időkből, amely őt azokra a boldog napokra emlékeztette, mikor hárman ülték körül az asztalt: a fehérhaju Nelli, ő, meg a kedves, jó kapitány. Most már egyedül maradt, haja is ritkulni kezdett, termete is összeomlott, mint egy szép, büszke virág, melyet a hervadás száraz kezével összeszorít...

Csunya, hóviharos tél volt, mikor elhagyta őt utolsó kis barátja is, boldogságának hű dalosa, az elárvult, megvénült kis kanári madár... És Nellike őt is úgy megsíratta most, mint a szobának másik két elvándorolt lakóját. Hisz ő is az ő családtagja volt,

annak a képzelt kis családnak, amit képzeletükben annyiszor felépítettek és amely azóta teljesen megsemmisült.

— Szegény kis kanárim! Egyetlen vigaszom — zokogott Nellike nap-nap után.

— Szegény Nellike — mondták a szomszédok nap-nap után.

És Nellikére rászállott a köd, először szemét homályosította el, aztán hajára hullott a dér és az egykori szőkefürtű Nellike helyett egy öreg pápaszemes anyóka üldögélt nap-nap után a kis szoba ablakában. Ott üldögélt és csak nézett, nézett maga elé, mintha várná, hogy a folyosón felhangozzék a kedves sarkantyupengés és aztán jönne a várva-várt derék kapitány.

Sokszor mondták neki a szomszédok:

— Miért ül ott Nelli néni? Hisz nem jön senki már!

De ő mindig csak azt válaszolta:

— Én tudom, hogy jön, egy nap eljön és elvisz magával engem, hogy soha többé el ne bocsásson aztán!...

És csak várt, várt némán, szótlantul tovább.

Mig elérte célját. Egy nap nagybeteg lett, elvesztette eszméletét. A szomszédok fektették ágyba, nem is ismert meg senkit többé, de azért párszor felült az ágyában, csontos ujjait örömujjongással verdeste egybe és sikongva kiáltotta:

— Ő jön, ő jön! Hallom a sarkantyut! Nyissatok neki ajtót, hadd vigyen magával, most végre örökké együtt leszünk, ő meg én, meg a fehér haju jó anyám...

Mielőtt végleg elment azok után, akik hívták, még egyszer sóhajtott fel csak olyan édes, boldog hangon, mint aki megtalálta azt, akit egy életen át várt:

— A sarkantyuk, a sarkantyuk...

Az élet tüze.

Az íróasztalnál ültem, mikor Kemenes barátom bekopogtatott hozzám. Roppant elegánsan volt öltözve, jó arcszíne volt, s ami leginkább feltűnt nekem, könyv nem volt nála. Ő, aki tipusa volt a könyvmolynak és a papirkukacnak, úgy jelent meg előttem, mint egy viruló ifju. Fölemeltem fejemet és csodálkozva néztem rá, mire ő így szólított meg:

— Mit irkálsz megint?

— Hát téged mi lelt? — kérdeztem.

— Az lelt, — felelt ő — hogy eljöttem hozzád azzal az eltökélt szándékkal, hogy minden írásodat összetépem.

— Megbolondultál, kérlek?

— Éppen ellenkezőleg, kijózanodtam.

— Egyszóval idáig bolond voltál!

— Nem, csak rossz sinen haladtam!

— Ugy, most tehát fölszedted magad alól a sineket és új területet keresel, ahová azt lerakd.

— Dehogy, az összes sineket otthagytam, hamis vágány volt. Esküszöm neked, az. Az igazi vágányon kell menni, ha az ember célhoz akar érni.

— Jó, ezt majd add be írásban és engem hagyj dolgozni.

Erre barátom rámkiáltott, s oly fölényes hangon, hogy egészen megijedtem:

— Kelj fel azonnal az íróasztalodtól, tedd le és törd össze a tolladat, s ne merd a kezedbe venni addig, míg én a kezedbe nem adom,

Nem tudtam, hogy mit szóljak, csak úgy öntudatlanul kérdeztem:

— Kérlek, orvos vagy te, hogy így parancsolgatsz velem?

— Ezt eltaláltad — felelt ő.

— De tudtommal én nem vagyok beteg.

— De az vagy.

— És mi a betegségem?

— Azért jöttem, hogy erről tanácskozzam veled.

— Kíváncsivá teszel.

— Örülök, hogy kezdjük egymást megérteni.

— Ugy gondolod, hogy megértjük, mert eddig egy szót sem érték.

— Kedves barátom, — felelt ő — a tudatlanság nem szégyen, de a tudni nem akarás, a vágytalanság, az elzárkózás az elől, amit nem ismerünk, ez a gyalázat, ez a szégyen, ez a botrány.

— Ah, tudom, te új vallásalapító vagy.

— Kikérek magamnak minden gunyolódást, én nem magamért beszélek, de ha egy szót szólok is, az mind csak azért van, hogy a te javadat szolgáljam.

— Egyszóval valami bajod van velem?

— Bizony nagy baj van veled. Pár hét óta nem láttalak, mert én azalatt éltem a nagy, a szabad életet, s elgondolkodtam terólad, aki sohasem élt.

— Azt akarod mondani, hogy még meg sem születtem? Kérlek, én a kedvedért ebbe is belemegyek.

— A születéssel nem volna baj, az terajta kívül eső erők révén megtörtént, de az étellel, a te étleteddel, amelylyel tulajdonképpen te rendelkeznél, azzal még baj van.

Nevetni kezdtem:

— Ez kezd mulatságos lenni.

— Dehogy, inkább szomorú. Mert hogy itt legyen egy nagy, fiatal élet s az elmuljon anélkül, hogy az élet tüze megérintené, ez valami leverő.

— De kérlek, én mindebből nem érzek semmit. Élek a munkámnak, s ez nekem boldogságot szerez. S majd eljön az idő, mikor az én munkámnak is megjön az értéke,

— Soha, — nevetett barátom — soha!

— Ugyan miért? — kérdeztem.

— Mert a te munkád a tenger mélyébe süllyesztett kincs.

— De hát mi hiányzik belőle?

— Az, ami a holt anyagot élővé teszi: az élet tüze.

— Jól van, de hát mit csináljak, hogy te meg legyél velem elégedve?

— Tedd le a tolladat, menj ki a szobádból, s lépj ki az életbe, ahol nem olyan emberek járnak, amilyeneket te az agyadon át elképzelsz, hanem olyanok, akik nemcsak időben, de térben is léteznek.

— Ugyan kérlek, hát mondd meg egyszerűen, mit csináljak?

— Rajongjál.

— De hisz az egész életem egy rajongás.

— Igen, te rajongsz kézzel meg nem érinthető dolgok iránt, amelyek, ha akarom, vannak, ha akarom, nincsenek. Rajongj, kérlek, a nagy Isten teremtette élő csodák iránt, s rajongj önfeledt szeretettel az iránt, ami a legnagyobb, a legszebb, a legművészebb az egész mindenségben.

— Mondd, kérlek, te nőre gondolsz?

— Na, végre eltaláltad. Te, aki eszes embernek tartod magadat, mondhatom, felfogásod ezuttal nem volt valami gyors.

— Miért? Mert nem akartam azt megérteni, hogy a nőkért rajongjak?

— Szerencsétlen, nem a nőkért, a Nőért!

— Ugyan, hagyj békén, s mire lenne az jó, nincs annak köze az én munkámhoz.

— Édes barátom, először az minden, másodszor annak nagyon köze van a te munkádhoz, mert anélkül az nem ér semmit.

— Ezt magad sem hiszed komolyan, csak az én boszantásomra találtad ki.

— Éppen ellenkezőleg. Minden szavam a te javadat szolgálja. Tehetséges, szorgalmas ember vagy, agyad ezer és ezer gondolatot termel, de azok mind

oly hidegek, mintha jégkockából volnának kivésve és nagyon távolállnak az emberektől, mert nem csillog azokon át az, ami képes volna az emberekbe belevinni a te gondolataidat.

— De hát minő fénynek kell átcsillogni az én munkámon, hogy te szerinted annak hatalma legyen?

— Egy pár fénylő női szemnek.

— Ugyan kérlek, hagyj nekem békét.

— De én nem hagyok neked békét, s azért újra és újra csak azt mondom, nincs az emberiségnek olyan alkotása, amelynek nagy remekén át ne látnám csillogni azt a fáklyafényű női szempárt, amely az igazi nőből felénk ragyog. Ha a görög építészet szimetrikusan tagolt oszlopait jól megnézed, megtalálod ott is azt, amely éppen úgy ott fénylik a jón csiga kanyarlataiban, mint a futó expresszsvonat szikrafátyolában. Mert semmi sem jó és semmi sem örök, amit ember alkotott, ha azt nem ez a női szempár lobbantotta fel és hozta létre.

— Ugy, hát akkor most, minthogy benne vagyunk ebben a mulatságban, csináljunk csak egy kis tréfát a te teóriáddal. Integrál nulltól a végtelenig egy

perix quadrát, $dx = 0 \left(\int_0^{\infty} \frac{1}{x^2} dx = 0 \right)$ ime az integrál

egyenlet, az emberi elme egyik legzseniálisabb találmánya, amely a tőlünk távoleső égitestek egymáshoz való viszonylatát oldja meg. Hát most mutasd meg barátocskám nekem, hogy ebben az integral jelben hol fénylik a te általad emlegetett fáklyafényű szempár.

— Te számár, nem ebben fénylik, hanem abban fénylett, aki ezt örökidőre végérvényesen megalkotta.

— Ja ugy, te szerinted ez hát Ádám óta tart így?

— Nagy Isten, nem Ádám, Éva óta. Mondom, Éva óta. Térj már észre. Hát ki beszél Ádám pislogó szeméről, mikor Éva fáklyafényű szeme lobog.

Nem tudtam mit szólni, s véletlenül azt kérdeztem :

— Parancsolsz talán egy pohár vizet?

Erre dühösen felkiáltott:

— Tüzet, te szerencsétlen, tüzet! Csend ki a paraszat a kemencéből, dézsmáld meg a vulkánok tüzét s egy malaclopó köpenyben lopd le a napot az égről, azt rejtsd mellényed alá, s aztán menj, indulj a fáklya-szemű nő után, s majd meglátod, mily nagy, mily óriás, mily emberfeletti átalakulást fog az benned előidézni, mily széppé teszi a világot, mely közel hozza a dolgokat, mennyi melegséggel árasztja el bensődet, mennyi boldogságban fürösztli lelkedet, s mily más beállításban láttatja meg veled a tárgyakat, amelyekről azt hiszed, hogy ismered őket, s amelyeket csak általa, az ő szemén át fogsz megismerni. Még van időd, térj észre. Dobj el magadtól mindent és menj, keresd a Nőt. Én mondom neked, annak a szemnek egy villanása több gyönyört, nagyobb boldogságot, grandiózusabb érzést fog neked nyújtani, mintha a láthatár sarkáig mind-mind emberek állnának, hogy mikor te megjelenesz, azok önfeledti tapsviharba törjenek ki. Te légy önfeledt, s nem az idegenek. Én örök törvényt hirdetek neked, amelyet kijátszani nem lehet. Nem én szólok hozzád, hanem az élet szava az, amely az én ajkamon át szól tehozzád. Higj nekem, s higj az életnek. Nincs munka, nincs kötelesség, nincs érték és nincs elmélet, s csak egy van, amelyben benne van minden hangszere az érzéseknek s minden gazdagsága a világnak, s minden virága a fakadó életnek, — szeretni a Nőt, azt a nőt, aki fel tudja lobbantani bennünk azt az érzést, amelyért az anyának tartozó érzések után, nekünk férfiaknak a leghálásabbnak kell lennünk, a nők iránt. Én nem vagyok augur és nem vagyok pap, ezért ne nézz engem más szemmel s csak olyannak végy, amilyen vagyok s higj nekem, nem mondtam én neked mást, csak a való igazat, azt az igazat, amelyet az élet szűrt belém s amelyet saját tapasztalataim alapján olvasztottam ki lelkemből. Látod, én hosszannát tudnék kiáltani a nagy természetnek, hogy megengedte érnem ezt, s végtelenül boldog volnék, ha te megérténéd azt!

Örömmel ugrottam fel :

— Óh értem, értem, te szeretsz valakit.

Erre dühbe jött, föltette a kalapját a fejére s mérgesen rámkialtott :

— Kikérem magamnak azt, hogy bárki is magán-ügyeimbe avatkozzék.

Ezzel dühösen eltávozott és becsapta maga után az ajtót.

Az ablakomhoz inentem s onnan néztem a távozó után. Legjobban feltűnt nekem az, hogy oly biztosan ment, mintha valami nagy, nagy cél lebegett volna előtte, amely felé sietett feltartóztatlanul. Mint egy akvárium üveglakán át, úgy néztem ki szobámból a nagy, a szabad, a mindenki számára létező természetbe, amelyet tőlem az előttem lévő üveggel elválaszt. Valami változást éreztem magamban, amelyet barátomnak üde szavai keltettek bennem. Felszakadt bennem valami érzés, amelyet kifejezni nem tudtam, de mikor körülnéztem megszokott szobámban, s ránéztem íróasztalomra, könyveimre, akkor ajkamra jött ez a pár szó :

— Ki tudja, nem-e neki van igaza?

Az öreg és az ifju.

Az öreg egy csomó rőzsét cipelve, ment keresztül az erdőn. Lassan ballagott, eltöprengett gondjain és az élet fárasztó küzködésein. Sok ránc szántotta fel homlokát, sok keserű tapasztalat véste oda emlékét, míg ifju, üde arcán letelepültek a mély ráncok, a gondok, fájdalmak és szenvedések jelképei. Amint így lassu járással ment, mendegélt, hogy áthatoljon a magányos erdőn, egy tisztásra ért, amelynek széle egy völgyszakadékban zárult. A völgyszakadék szélén egy kiálló szikla volt, amely lebegve nyult ki a mélység fölé és ezen a sziklán ült egy ifju összegörnyedve, arcát tenyerébe hajtva.

Az öreg letette a rőzsét és lassan az ifjuhoz lépett. Vállára tette kezét és csendes hangon megszólította:

— Fiam, jer innen, oda a tisztásra és ülj mellém a rőzsekötegre, beszédem van veled!

Az ifju felnézett és meglepetvé kérdezte az öreget:

— Ki vagy te?

Az öreg pedig válaszolt:

— A te atyai barátod, aki szeretettel szól hozzád!

— Szeretet, hát van ilyen is?

És az öreg ráintett:

— Van, bizony van, sőt ez a világon a legnagyobb dolog, ez az élet napja, amely legfagyosabb lelket is képes felmelegíteni!

Ezzel megfogta az ifju kezét és leemelte a szikláról és elvitte a rőzserakáshoz és ott maga mellé ültette, kezét az ifju kezére tette és szólott:

— Látod, én sohasem láttalak azelőtt és talán az életben sohasem is foglak látni, amint megpillantottalak ott a szikla ormán ülve ég és föld között lebegve, tisztában voltam azzal, hogy tégedet lelki válság kinoz és ez hajtott, üzött téged ki az emberek közül ide a kétségbeesésbe, a megsemmisülésbe!

Az ifju szólni akart, de az öreg nem engedte:

— Ne szólj semmit, mert az úgy sem lehet más, mint a te tépelődésednek egy-egy hangja, bármit mondanál is, te most egy zsákutcába kerültél és azt hiszed, hogy abból nincs többé kivezető út. Pedig, amíg van élet, addig van remény és addig van életcél is!

Az ifju hallgatott és mélyen sóhajtott, az öreg pedig vigasztalta:

— Nos, látod, az első sóhaj már felszakadt, a a lelked első megkönnyebbülése ez! Él a te lelked, nem halt az meg, csak engedd meg neki, hogy felszabaduljon, tépd le róla a békókat, amelyeket rája raktál és az frissen, üdén fog benned élni és örömed lesz benne!

Most az ifju szólt:

— De mikor annyi minden közbejött!

— Nem jött semmi közbe, minden a maga törvényei szerint halad, csak te képzeled azt, hogy akadályok, szerencsétlenségek zúdultak rád. Nézz fel az égre, a nap süt és nézd a hegyeket, mily büszkén állnak köröttünk; nézd a fákat, hogy pompáznak, vagy tekints a földre magad elé, hogy iparkodnak a kis hangyák, itt előtted! Na látod, pedig ha tényleg történt volna valami nagy, valami világotrengető dolog, akkor mind ebből nem maradt volna meg semmi sem! Én is azt hittem fiatal koromban, hogy át lehet formálni a világot, de az élet szépen megtanított arra, hogy a világ erősebb, mint én, a hegyek nem omlanak le, bármily erő feszíti is az én lelkemet és a hold nem változtatja meg pályáját, bármint emészttem is én önmagamat. Mert a világ okos, kimért és nyugodt, csak mi, lények vagyunk a bohók és többnek tartjuk magunkat, mint amennyik valójában vagyunk és minden, ami velünk történik, azt

sokkal fontosabb dolognak képzeljük, mint az való-jában!

Az ifju hosszasan ránézett az öregre, végre kifakadt:

— De ha az ember lelkiileg tönkremegy, az csak valami!

Az öreg pedig megfelelt erre:

— Beállítva ezt a világegyetembe, a nagy mindenségbe, azt hiszem magad is belátod, hogy semmi sem, legföljebb annyi, mint mikor egy szorgos hangya, mely egy fűszálra igyekszik felkapaszkodni, lecsuszik arról és visszaesik a földre; még a lepke se röppen fel ugyanarról a fűszálról, nemhogy valami nagyobb dolog történnék! Mondom neked, hogy a mi számunkra nincs nagy dolog, minden parányi és ha mégis van egy nagy dolog, amely nekünk megszerezhető, az nem egyéb, mint ugyanaz a nagy áhitatos csend, mely a természet magányát kápolnaszerű ünnepélyes hangulattal tölti be. Ez a természetmutatta, napfényűtötte, életadó csend kell, hogy bennünket betöltsön, ez az egyetlen, az egyedüli nagy dolog, ami a számunkra adódhatik.

Az ifju csodálkozva nézett az öregre:

— És elérhető az?

— Hogyne, — felelt az öreg — csak meg kell tanulnod a hab tetején járni, minden eseményben, minden fordulatában a sorsnak felülemelkedni az események zaján és nem átengedni annak magadat!

— Hisz ez semmi, ez elérhető!

— Gondolod, hogy olyan könnyű, — mosolygott az öreg — próbáld meg és akkor biztosítalak, soha sem kerülsz erre a veszélyes helyre, sem az örvény szélén álló sziklapadra!

— Nem magamtól kerültem oda, — védekezett az ifju — úgy kergettek oda!

Az öreg pedig összeráncolta homlokát:

— Az erőt nem kergetik, az erős az szembezáll mindenkivel, legyőzi őket és ő uralkodik felettük, csak a gyöngé menekül, csak a gyöngé keresi a szabadulást, oly módon, ahogy te akartad keresni azt, mert hisz az erős az küzd és diadalmaskodik, de le nem mond és

kétségbe nem esik soha! Ennyi az, amit neked mondani akartam!

Ezzel felkészülődött, hogy magára hagyja az ifjút, de az kérlelni kezdte, hogy maradjon még vele egy kis ideig. De az öreg nem tágitott, sietnie kellett, mert nagy ut volt még előtte, azért azt mondta az ifjunak:

— Ha velem akarsz lenni, úgy kísérj el utamon, mert nekem utam kimért, én nem késlekedhetem!

Az ifju vállára akarta venni a rőzsét, hogy segítsen az aggastyánnak, de az öreg nem engedte, azt mondván:

— Az én terhemet magam cipelem és így van ez rendjén az életben, mindenki vigye a saját terhét és legyen erős, hogy azzal együtt mégis célhoz érhesse.

Ezzel elindultak az ösvényen az öreg és ifju. Csendben mentek, mindketten elgondolkoztak és a szó csak zavarta volna őket. Végre az öreg megállott és letette rőzseterhét. Egy utkanyarulatnál álltak ekkor, amely magasan fönt vitt a hegyeken és ahonnet messze be lehetet látni az egész vidéket.

— Látod, — szolt aztán az ifjuhoz fordulva, — milyen szép innen ez a vidék, pedig ha ott lent vagy a rónaságon, akkor minden pocséta undorral tölt el, de innét nem látod ezeket a pocsolyákat, itt magasan fölöttük vagy! Ez az, amit neked mondani akartam. Éppen úgy, ahogy nehéz fáradsággal kuszál fel ide a hegytetőre, hogy áttekinthess a vidék felett és ne zavarja meg semmi látásodat, azonképpen kell neked felemelkednek lelkedben is, hogy életed felett és az élet eseményei felett így áttekinthess. Ez nagy munka lesz, mert nagy tusakodás révén érheti el csak az ember azt, hogy fölemelkedjék az események fölé és ezt az utat minden embernek magának kell megtalálnia, különben nem érheti el soha sem. Azért gondolkodj és elmélkedj és szerezz önismeretet és abban a pillanatban megvan az ut, mely a magasba vezet. És biztosítalak, ha egyszer fel tudsz ide emelkedni, boldog leszel, oly boldog, mint a szirti sas, amely hihetetlen magasságban kóvályog a tájak felett és királyi méltósággal tekint mindenre!

— Az ifju pedig válaszolt:

— Szeretem hallgatni, amit mondasz, mert a tapasztalat beszél minden szavadból, a tapasztalat, melyet az élet leszűrte és te szavakban kifejeztél előttem. Bár magamba zárva élne már mindaz, amit elmondtál, — bennem és ne kellene még ezután megszerezni azt!

És felelt az öreg:

— Tőled függ, egyedül tőled, mily hamar éred azt el, mert semmi sem kell hozzá, csak erős akarat; az akarat az egyedüli segítő eszköz, mely az uton, célhoz vezet. Neked akarnod kell és pedig állandóan és szívósan akarnod, egy ugyanazon irányra gondolva arra felé igyekezve. És hidd el, az akaratnak varázs hatalma van, a legnehezebb sziklabörtönökből is talál kivezető utat és a legravaszabb szemfényvesztés között sem téveszti el a helyes irányt. Erősítsd meg hát magadban az akaratot és indulj el utadon!

Ezzel az ifjunak megmutatta az utat, amely a hegyoldalon át levezetett a rónára, az emberek közé. De az ifju csak állt a part meredékén és nem akart elindulni útjára. Az öreg csodálkozva nézett rá és megkérdezte tőle:

— Mire vársz még?

Az ifju pedig felelt:

— Mondj még valamit, szomjas fülekkel hallgattam beszédedet és forrón szeretném, ha még sokat, nagyon sokat mondanál nekem!

Az öreg pedig erre csak annyit mondott:

— Sokkal többet mondtam én neked, minthogy ezt első pillanatban felfogni képes volnál. Azért csak menj haza és minden az eszedbe fog jutni lassan, amit én neked mondtam, a szerint, amint az élet előtted sorra felvonultatja az ő szeszélyesen változó helyzeteit.

Ezzel az öreg elment és az ifjut elhagyta, az pedig lement az uton a rónaságba és belevetette magát az életbe. Évek multak el, sokszor gondolt ő a rőzs-vívó öregre és erős akarattal küzdött, míg megtalálta az utat, melyen át lelkét fel tudta emelni az események árja fölé és nyugodtan nézte az életet.

Egy késő őszi napon megint felment a hegyre és amint az út kanyarulatánál elnézte a távoli tájat, észbe

jutott a rőzsét vivő öreg, hirtelen megfordult és ime az öreg ott bandukolt az uton, a háta mögött. Odasietett örömpesve hozzá. Szívélyesen, boldogan üdvözölte. De az öreg nem akart, nem tudott ráismerni.

Elmondta aztán nagy hirtelen, hogy ő az az ifju, akit megmentett, visszaadott az életnek és megtanított gondolkodni és nyugodtan élni. De az öreg mind erre nem emlékezett. Erre az ifjut mély fájdalom fogta el és keserűen kifakadt:

— Ki vagy hát te, hogy hiába kérlek szép szóval, egy pillanatra sem állsz meg és ki vagy te, hogy elmosódik a te orczádról minden emlékezet?

Az öreg pedig válaszolt az ifjunak:

— Fiam, én vagyok az idő! Aki mikor ifjak vagyunk, néha-néha úgy tetszik, megáll mellettünk, de mennél jobban öregszünk, annál jobban elrohan! Én vagyok az idő, aki mindent elsimitok és mindent elfelejtek! Most pedig Isten veled!

Ezzel az öreg elment, oly gyorsan, hogy szinte röpiült...

Az ifju király.

Tanácsba ment az ifju király és sokfűrtű gond árnyékolta be fiataléltű homlokát. Nem élvezte ő az élet örömeit, de a korán rámaradt korona gondjait viselte. Országának élt s gyakran ifju észszel bölcsőbb volt az öreg bölcselőknél. De mit érnek e szép érények egy ifju élet keretében, ha abból emiatt aztán hiányzik az élet igazi tüze, életadó ereje. És tanácsba ment az ifju király. Hermelin-palást fődte délceg termetét és nehéz korona csillogott ifju fején. Jogar volt a kezében, melynek jáspis kövei fénylettek, aranysaru volt a lábán, melynek egy-egy rubinkő zárta le nehézveretű csattjait.

Éppen a nagyterem ajtajához ért a király, amelynek bronz szárnyait fel akarták tárni előtte az alabárdosok, mikor egy fáradt tutással érkező hirnők eléje térdelt:

— Oh, felség, csodát kell néked jelentenem.

— Minő csodát, — kérdé a király — hogy megmerészelsz engem állítani országos ügyeimben.

— Oly csodát, — felelt a hirnők — mely nagyobb-szerű nem egy országnál, de minden országoknál, a földnél, a világnál, az arany napnál, az ezüst holdnál és a gyémánt csillagoknál.

— Fantasztá bolond vagy, — szólta a király — s a többit mondd majd bolondomnak el.

Ezzel tovább ment, belépett a nagy terembe, hol az ország nagyjai várták őt a hatalmas rézasztal körül, hogy nehéz ügyekben tanácskozzanak vele. A hirnők

eza
a l
hog
pus
sza
bes

egy
Elő
ura
kig
köz
szó

sőt
el i
fára
ben
veto
mag

mi

kér
a c
itt
bol
látn
mos
ten

hag

szem
dok
ha
ne

ról
érd

ezalatt kiszorulva a bronzajtók mögül, futva kereste fel a bohócot, majd sietve lerohant vele a tengerszélre, hogy nem élőszóval mondja el a látottakat, de az puszta szemével lássa, hogy igaz volt-e akkor az ő szava, mikor felkent királya előtt egy új csodáról beszélt.

S mikor a bohóc meglátta a látandókat, mint egy felvert vad gyors léptekkel ment a király elé. Előtte felnyitlak a bronzajtók, s ő nagyhamar ott ült ura előtt a gránit-trón ezüstös zsámolyán, s mint egy kigyó, közelhajolva felséges urához a nagy tanácskozás közepett, suttogó hangon, hogy csak ura értse, így szólt királyához:

— Nem volt csacska szó a hirnők szava, felség, sőt esküszöm neked tar fejemre itten, s ha kell, vedd el inkább életemet, de higj nekem most, s higj a fáradt hirnők igaz szavának, egy csoda van közeledben, amely mint egy bűvös birodalom szépséges követe, titokzatos uton jött el ide, hozzád, hogy a te magányos lelked gyönyörködjék benne.

— De hát mi az a csoda, amiről ti beszéltek? S mi az értéke annak?

— Oh, felség, — szólt a bohóc — ha az értékét kérded, arra könnyen felelhetek. Többet ér mindannál a csacska szónál, mit összeráncolt homlokkal fecsegnek itt bölcsek, de többet ér birodalmadnál is, mert oly boldogító érzést emberben semmi sem fakaszthat, mint látni ezt a rejtélyes nőt, ki ismeretlen tájról jött ide, s most kerted alján a babérdus part ölében ott fürdik a tenger malachit habjain.

— Eh, más dolgom van, — szólt a király — hagyjatok!

— Oh, felség, — szólt a bohóc — csak ez egyszerű életedben ne gondolj másra most, töröld le a gondokat homlokodról és higj igaz szavamnak most, s ha nem válna válóra, mit csodaképp ígérek néked, úgy ne érjem meg a felkelő napot.

— De hát milyen az a nő, hogy te így beszélsz róla? Nem olyan, mint a többi, akik, jól tudod, nem érdekelnek?

— Hü embered voltam, felség, s helybenhagyólag bólogattam mind e percig, hogy kizártad a nőt magányos életedből, de most, felség, élni kezd a perc, valósággá lesz a látomány, s lelkedben új élet kedve derül majd, mert minden, mi szép, s minden, mi a nőben isteni, itt lebeg az öböl alján, a játszi hullámok között.

— Kiváncsivá teszel — szólt a király. — Milyen a feje?

— Oh, felség, egy titokzatos virág az a fej, mely mosolyogva fordul a nap felé, s mint egy varázslatos álom, úgy lebeg a porzó hullámok között. De jer most, felség, jer, a hátsó ajtón gyorsan lefutunk, s a magános park bokrai között elérjük az öböl partját, akkor tenszemmeddel fogod látni e felséges csodát.

A király még egyre habozott, de a bohóc csak folyton, folyton azt hajtogatta:

— Életem ha volna, felséges ur, felszitanám magános lelked összes érzéseit, hogy egész bensődet most csak egy vágy tölthesse be, egy remény, látni e nőt mindenekfölött s aztán minden körülmények között birni őt. Hallgas rám, felség, lelkedben egy új világ fog megszületni most, s ez új világból édes érzemények fakadnak majd feléd, melyek ifjabbá tesznek majd tégedet, mint amilyen öregnek, ifjú éveid dacára, most képzeled magad. Jer velem, felség, Lethe vizére csallak tégedet, amelyben új élet születik annak, ki egyszer abban megfürödhethet, s én érzem, tudom s esküszöm neked, ha most velem jössz, felség, új ember leszel és új király!

A király ráállt a szóra s követve a bohócot, a hátsó ajtón lefutott a kertbe, aztán szapora léptekkel sietett az öbölszélre, a dus babérfák közé. A déli napnak arany királya gazdag sugarakkal fűrdette a tájat s a kis öböl bájos képet nyújtott a napsugarak ragyogó keretében, körülzárva a babérfák illatos erdejével. A királyt meglepte a táj szépsége, mert olyan szép, olyan más, olyan ragyogó volt, amilyen azelőtt talán soha még. S mikor meglátta a hab tetején uszó tündéri nőfejet, érezte, hogy az más, szebb, rejtélyesebb és bü-

bájosabb hatalmu, mint minden más női fej, mely eddig előtte megjelent. Gyémántszeje volt a nőnek, ében haja, finom homloka, s fehérő fogsora fénylett a biborszéli ajk közül.

A bohóc suttogva kérdezte:

— Nos, mit szólsz, felséges ur?

S a király halk hangon válaszolt:

— Oh, bolond, nem tudom, nem bölcs vagy-e te, s én, aki eddig bölcsnek hittem magamat, nem leszek-e majd most bolond?

Ekkor az idegen nő a part felé uszott s egy sziklaalapra állva, magára borította selyem köpenyét. S ott állt a magános parton, a lugasszerű fák között, mint az ismeretlen tenger rejtélyes sellője, aki eljött, hogy egy földi királyságot hódítson meg. A király magára hagyta a bohócot, kilépett rejtekéből s a titokzatos nő elé ment, aki nagy, csodálkozó szemekkel nézte az uralkodó diszben lévő fiatal királyt, aki, mikor melléje ért, így szőlitotta meg őt:

— Ki vagy te, tenger asszonya?

— Néra vagyok, ifju király.

— Mesék királynéja, üdvözöllek tégedet.

— Nem mesebeli lény vagyok én, fiatal király, de hus és vérből való földi lény, egyszerűen szőlva, asszony vagyok csupán.

— Igazság kell hogy egyszerű szavadban legyen, — szőlt a király — de ez egyszer szemem érzése mást mond nekem, mert bár csak nő vagy, mint magad is hirdeted, előttem mégis mint egy csodanő lebegsz, aki kilépve a mesék bűvös légköréből, az én földemre jött, hogy nekem hirdesse egy fenséges érzés varázshatalmát, s magános éltém ridegségét arany napsugárral töltse be.

— Nem értelek, felséges ur!

— Hogy értenél, hisz én sem értem magamat, kábulva állok itt bűvös lényed előtt s ostoba semmiségnek érzem koronámat, hatalmam, egész lényemet a te bájosan nőies és nőiesen királynői alakod előtt.

— Oh, felség, újra mondom, nem királyné, nő vagyok csupán!

— Oh, Néra, — szólt a király — ne szállj le a magaslatról, ahová én téged tettelek, hanem engedd, hogy én mint egy trón zsámolyához érkezsek elődbe s csókjaimmal borítsam parányi lábadat, s csókrólcsókra menve, ajkad oltárára felcsókoljam magamat.

— De felség! — szólt Néra.

— Oltár a te ajkad, te csodanő, s bűbajos szemed lobogó fáklyája annak, mely titokzatos fényvel világít, hogy elbódítsa azt, ki abba belenéz. Oltár a te ajkad, Néra, s engedd, ez oltáron hogy áldozzak én s magános lelkem ritka érzését hadd csókoljam beléd bibor ajkadon. És nézz reám mélységes szemeddel és lobbogjon benned is egy oly csodaláng, hogy égő lelkem visszfényét hadd lássa fáklyaszemed tűzparázsiban.

— Király, te szeretsz engem!

— Oh, Néra, borzasztóan hatalmas a szó, melyet felidéztél s ez idézetre egész lényemben rettegve gondolok, s félek a lobogó lángtól, mert tudd meg, Néra, én az Azrák családjából származom. Az Azrák családjából, kik egyetlen csókba fojtják szerelmüket, s egy ölelésbe áldozzák fel egész létüket. Oh, Néra, én ismerem végzetemet, de azért mégis újra csak azt kérem, hogy ajkad oltárán hadd áldozzam én. Tűzhab csap majd fel ajkam szélén, s magamat ajkadon a hősök sorába felcsókolom, hogy legenda kél majd e mély, hosszú s fenséges csókról, hogy női ajkat, e világon, férfi úgy nem csókolt soha még, ahogy a fiatal király — Azrák vérének végső utóda — a bűbajos Néra finom ajkán szerelmi csókkal áldozott! Érezni fogja egész lényed, amint ajkadon magam beljebb és beljebb csókolom s érezni fogja királyi lelked, hogy egy királyi ember isteni lángja perzseli most lényedet. A dalos madarak erről fognak bugni, s a virágok illatozva tárják föl kelyhüket, s a tenger simulva borul majd a partra, hogy habcsókjaival elborítsa azt, sőt még a felhők is rózsaszínű színhen usznak át majd az égen, mert hegy, völgy, folyó, s az egész kerek világ érezni fogja azt a nagy változást, s érezni fogja minden földi lény azt, hogy a szerelem titokzatos, ritkán megszűlő nagy ereje urrá lett a földön.

Ezalatt a király lassan egész Nérához lépett s az mind közelebb és közelebb simult hozzá. Ekkor a király betakarta biborpalástjával a csodanót s aztán magához vonva a büszke Nérát, királyi csókkal ölelte magához a világ legszebb, legbübájosabb asszonyát.

Egy álom volt ez a csók, egy nagy, felejthetetlen költemény. A nap a lenyugvó szélről látta a királyi pillanatot s aranykeretbe takarta a fenséges ihletben lévő két alakot. Napkeletről pedig egy csodás madársereg repült a közeli fákra, seregestül elborította azt, ujszerű madarak voltak ezek, rubin volt a szemük, arany tolla volt a himnek, ezüstveretű a másiknak, de azért mindannyian, kis lelkük mélyéből fakadva csak egy dalt énekeltek, egy dalt, a szerelem örökké uj és örökifjuságot hirdető, édesen keserű és keserűen édes, de mindenkoron isteni dalát.

Az időmérő.

Tizenöt évig ült fegyházban Raczkó Mihály. Nagy bűn miatt került oda és kis hijja, hogy az akasztófát elkerülte. Megérdemelte volna azt is. Jóformán a véletlen huzta ki a kötél alól. Egy másik ember bűne és tulszigoru elítéltetése, mely megütközést keltett. Ezért aztán Raczkó Mihály bitó helyett fegyházat kapott. Huszonhat éves volt, mikor bezárult mögötte a világ és ő elkezdte rab életét élni. Eleinte azt hitte, összezakad a melle attól a nagy szorultságtól, mely nyomasztóan ránehezkedett, de aztán később elfásult. Kezdet beilleszkedni környezetébe és kezdett megbarátkozni helyzetével. Nem ember volt, csak egy szám; nem volt több, mint egy falba illesztett tégladarab, amelyet valamely épületbe befalaztak és az onnan nem szabadulhat.

Raczkó hamar eligazodott a fegyházban. Ismerte annak nagyságát, tisztában volt annak méreteivel és tudta, hogy az az ő világa. Az ő számára az volt a földglóbus, az ország, a világegyetem, minden. Asztalosmesterségre fogták és ő beleélte magát mesterségébe. Néha, ha önmegelégedésre elkészített egy szép butor darabot, oly lelki örömet érzett, mintha azt akarta volna önmagával elhitetni, hogy jóleső érzés a fegyházban lenni.

Egy kétségtelen, hogy az a miniatűr világ az ő számára egészen új örömeket hozott, olyan örömeket, amelyeket, ha künt élt volna a nagy, szabad életben, talán soha meg nem talált volna. Épp úgy, mint mikor az ember lehajlik a mező fűvére és ott egy tenyérsnyi

környezetben elnézi, hogy milyen érdekes élet folyik ott, a bogár- és hangyavilágban. Mennyi munka, mennyi törekvés, melyek mind egy ismeretlen célt szolgálnak.

Igy volt Raczkó is a fegyházban, dolgozott, de nem tudta miért, ha készen volt egy-egy munkája, azt elvitték és eladták és ő úgy érezte magát, mint a mezőn futkosó bogárka, amely ismeretlen célokért szorgoskodik. Lelkében ez alatt helyreált az egyensúly és ő kezdte összegezni örömeit, azokat, amiknek a fegyencéletben örülhet. Éjjel, hogy hányat koppanik a fegyőr cipője, míg végigméri a folyosót lépteivel. Nappal, hogy hánszor gyalul, hánszor kalapácsol és hánszor dolgozik a furó eszközökkel. Ezek olyan kis számadatok voltak, amelyekkel ő eltöltötte időjét és foglalkoztatta agyát. Az idő multával volt egy kis összehasonlítása is, hogy miként változott a koszt. Minő ételcserék voltak és hány váratlan fordulat következett be az étek változása során.

De ezek nem okoztak neki igaz benső örömet, neki csak egy igaz öröme volt, neki az egész fegyházban csak egy barátja volt, és az pedig nem volt más, mint egy nagy téglafal, amely vékonyan volt bemeszelve és minden téglája átlátszott a meszelésen, minden rovátkával együtt. Ez volt a Raczkó mindenese. Ez tudatta vele, hogy hány óra, ez árulta el neki, hogy milyen kint az idő, ez jelezte a légköri változásokat, ez volt számára a jóbarát, a minden alakban megjelenő időmérő. És ez nagy dolog a fegyházban, mert a fix pont, amelyre lehet támaszkodni, amelyen el lehet indulni, amelyre be lehet rendezni a fegyházi életet.

Ez a fal zárta el előle a külvilágot, ezt látta ő a műhelyből és ezt látta cellájának rácsos ablakából. Eleinte haragudott rá, mint valami kegyetlen önző lényre, amely utját állja annak, hogy ő láthassa a nagy világot. Elláthasson messze és a távoli világban is gyönyörködhessék. De később megszerette és évek során úgy érezte, hogy ő rá van utalva, az ő fal-barátjára. Finomabb, aprólékosabb megfigyelést, mint ő végzett ezen a falon, nem igen végzett még természetbuvár sem, semmiféle anyagon.

Pontosán tudta, hogy hány téglarétegből áll a fal, a földtől tetejéig. Az évszakokban meg azt tudta, hogy az árnyéknak melyik téglarétegre kell huzódnia a nap különböző szakában. A tiszta időt épp úgy felismerte reggel a fal színén, mint a borongósat, az eső nyirkát, vagy a fagyot, vagy akár az olvadást. Ugy össze volt szokva ő, a fegyenc, ezzel a fallal, mintha ő egy obszervatórium igazgatója lett volna és ott arra lett volna ítélve, hogy a műszerek pontos jelzéseit jegyezgesse ott. Az ő műszere a fal volt, amely az ő szemében egyesített hőmérőt, légsulymérőt, kronométert és időváltozást jelző készüléket.

Azonkívül voltak a falnak vendégei is, akik eljöttek, hogy neki örömet okozzanak. Ezek voltak a légvándorai, akik kint letelepedtek a faltetőre. Meg a patkányok, amelyek ott futkostak a fal lábánál, a pince körül. Itt két élet fonódott tulajdonképpen össze, az ő fegyenc élete és az élettelen falnak az árnyékok játékában kimerülő negatív élete.

De a tizedik év végén ez a két élet oly pontosan összekapcsolódott, hogy Raczkónak csak egy pillantást kellett vetnie a falra és azonnal tisztában volt mindenrel. Azzal, hogy hány óra, milyen idő van a nagyvilágban és hogy közeledik-e a tavasz, vagy őszre hajlik-e az idő. A fegyház meghozta az elmélyedést Raczkónak és a kis méreteken való gyönyörködést. Nem is gondolt többé a külvilágra, az azóta valóságban is meghalt talán, mióta ő itt raboskodott.

A napok pedig teltek, mert az idő homokórája még a fegyencek számára is lepergeti az időt, nemcsak azok számára, akik előtt szabad az élet.

Egy reggel Raczkó arra ébredt, hogy a fegyőr felhívta, hogy jelentkezzék az igazgató ur előtt. Ő felkelt, ránézett barátjára, a falra. És látta, hogy szép napos idő van odakint, a fal képe fehér-sárga fénynyel ragyogott, tisztán, boldogan.

Raczkó felment az igazgató elé, megállt előtte katonásan, az pedig így szólt hozzá:

— Hatvankettes szám, maga kitöltötte büntetését, a mai nappal újra szabaddá lett és visszatérhet az

életbe. Remélem, rendes életet kezd és a javulás útjára tér.

A rab nem szólt semmit.

— Van valami kérése? — kérdezte az igazgató.

— Csak annyi, — felelte a rab, — hogy estig még itt maradhassak, el akarok bucsuzni . . .!

Az igazgató helyeslőleg intett, erre Raczkó visszatért cellájába. De nem bucsuzott senkitől, csak oda állt ablaka elé és nézte az ő tizenöt évig hű társát, egyetlen barátját, a napsütötte falat.

Késő délután, mikor narancsszinű lett a fal színe, a lemenő nap sugaraitól, a rab átöltözött polgári ruhába, aztán bucsut intve fal barátjának, tizenöt évi hű társának, szenvedései tanyájának, elhagyta a fegyházat. Kapott pénzt is, megdolgozott érte tizenöt évi munkájával, független volt, szabad volt, — újra övé volt az élet. Egy kocsmába tért, megvacsorázott, bort is ivott és lefeküdt a vendégszobába. Másnap fölébredt, kitekintett az ablakon, de nem látta a falat. Nem tudta hány óra, nem tudta milyen idő lesz, pedig kilátott a szabadba. Roppant különös, szokatlan volt neki minden.

Nagyhamar elhagyta a kocsmát, aztán hazautazott szülőfalujába. Ott alig ismerte meg az embereket, csak úgy körvonalaikban voltak azok a régiek, de egész másokká lettek a nagy idő múltán.

Munkához látott, dolgozott, de sohasem tudta, hány óra. Ugy érezte magát, mint aki elvesztett valamit. Panaszkodott is, hogy nem tud az időszámítással tisztába jönni. Mondták neki, vegyen órát. De mindig azt felelte, hogy az nem ér semmit. És titokban ilyenkor mindig az ő fal-barátjára gondolt, amely neki időt, évszakot és időváltozást pontosan jelzett. Mikor egyszer megint panaszkodott a furcsa időrendszerre és tanácsot tanácsra meghallgatott, hogy milyen időmérő készüléket vegyen magának, őszintén megmondta akkor a falu bölcseinek szíve titkát:

— Kidobhatok én tengerpénzt mindensféle instrumentumokra, amelyeket a városban árul a fizikus meg az órás, de a fegyház határait elzáró falnak sohasem fogom megglelni a párját. Mindig keresem most is, reg-

gel is, meg napközben is. Hogy ismertem én annak minden rovatékát és hogy ismertem annak minden tégladarabját. Hogy megtudtam mondani ott, hogy hány óra van és a nap színéből tökéletesen ismertem az évszakokat és azt, hogy melyik hónapban járunk. Soha úgy nem ismertem semmit és senkit az életben, mint azt a falat ismertem, sőt nem is fogok. De soha semmit sem fogok nélkülözni annyira, mint azt. Szabad lettem tizenöt év után és most úgy érzem magam, mint a béna ember, akinek elvették a mankóját. Én keresem az én időmérőmet. Én soha sem fogom megtalálni. Nem hittem volna soha azelőtt, hogy egy élettelen tárggyal úgy összefüződhetik az ember élete, mint az enyém azzal az egyszerű fallal. Az részese lett az életemnek, tizenöt év szenvedésem van hozzá csatolva, vele összefüzve. Azt hittem, hogy boldog leszek, ha kiszabadulok a fegyházból és ime szegénynek, gyámoltalannak érzem magamat, nem lelem a helyemet, mindig keresek valamit, folyton csak keresek valamit, valami fix pontot ebben a nagy szabadságban, — keresem a falat!

— Dehogy azt keresi barátom, — szólt közbe egy ember, — az eltűnt életének keresi azt a tizenöt évét, amely ott suhant el, mint egy árnykép, napsugárjátékkal — a falon!

Raczkó ránézett.

— Lehet, hisz az emberek mindig keresnek valamit, de hogy mit, azt oly kevesen tudják közülük!

Az öreg csengetyű.

A modern bérpaloták között ott szerénykedett egy magas, cseréptetős ódon, földszinti ház, amint kényelmetlenül beszorulva, visszamaradt az ujszerű paloták sorába ékelődve. Gótikus hajlásu magas tetőzetét belepte a moha és a vándorfű kis csomókban kizöldelt rajta. A ház falvakolata szomoruan régi volt, teljes összhangban annak egész lényével. Az ablakokban ott viritott a muskátli, mintha sok évtized óta tradíciós jogként trónolnának ott a banális virág egyszerű cserepei. Az ablakon régimódi függöny volt szépen elválasztva és oldalra kikötve, mint egy matróna haja, melynek közepén van a választéka s onnét lefésülve a két oldalra.

Az egyik ablakban ott ült maga a matróna is és ahogy hozzá illett, kötött szépen, csendesen, egyhangu ütemben. A ház kapuját nem igen nyitották ki, a matróna nem járt az emberek közé; volt a ház mögött egy parányi kertje, szederfával, lugassal, ott élte le ő egyhangu életét. A bolthajtásos kapu köpillérén volt a sárgarézfogantyú csengetyű, amely nagyritkán szólt meg beroszdásodott, öreg hangjával, hogy a matrónának jelezze, ha valaki keresi őt.

A pék, a boltos, meg néha a levélhordó, ezek voltak, akik koronként megrázták az öreg csengetyűt és az komor hangjával felverte az ódon ház csendjét, mire a matróna kicsoszogott és ajtót nyitott. Szomorú, öreg léptekkel ment végig ilyenkor a bolthajtásos folyosón és az öreg csengetyű még rázta olyankor elnémult fejét, mintha köszöntené öreg urnőjét és szomorkodva nézné annak magányos, elhagyatott voltát.

Nekik kettőjüknek volt csak hangja az egész házbán. De ritkán szóltak ők, nem volt mit mondaniok, az ő idejük már lejárt. Ezt nemcsak a matróna tudta jól, de ő is, a fal sarkában, a plafond mellett élő öreg csengetyű. Nagy időt éltek ők át együtt, míg visszamaradtak a szomorú öregségben, az árva egyedüllétben, ott ketten egyedül. Nem az a világ van ma közöttük, amelyben megismerték egymást. Akkor a matróna szép, üde arcú fiatal lányka volt, az öreg csengetyű pedig egy fűrgehangu, sárgaréz harangocska, amely éles nyelvvel hirdette az érkezőket. És nem lassu léptekkel, de gyors iramban futott a lányka végig a boltives folyosókon, hogy ajtót nyisson az érkezőknek. Régen volt ez, — a messze múltban. Jól emlékezik erre még az öreg csengetyű, mert azt is tudta, azt is megérezte akkortájt, hogy ki az, aki őt szólítja a kapu előtt. Dróttagjainak segítségével a csengető kézremegését is kivehette és aztán rézajkával ő is visszaadta az érkező türelmetlenségét. Szép, deli ember volt az. Magastermetű, feketehaju, sötét szemű. A lányka futva ment eléje és ők a boltives folyosókon át kéz a kézben, meg karöltve mentek a szobába, ahol a lányka anyja várta az érkezőket. Az ég is kék volt, a nap is besütött a házba, még a boltives folyosó márványkockáin is játszadozott a napsugár. Szép volt az élet. A csengetyű vidáman bólogatott minden érkezőre és fiatal hangjával boldogan hirdette a közelőket.

Ehhez kellett volna rögzíteni az időt. Akkor talán nem tűnt volna el a napsugár az öreg házból és ők ketten nem árvultak volna egymásra öregedve, a matróna és ő, az öreg csengetyű. De hiába, az idő nem állt meg a fiatalok kedvéért, a napsugár nem késett egy napot sem, hogy örömet szerezzen nekik, hanem őszre kelve, bebujt a felhők mögé és nem tekintett be a boltives folyosó ablakán. Az öreg csengetyű magára maradt és ő látta azt, ami ott a házbán történt. Elsőnek is a leányka anyja lett beteg, suttogva jártak a folyosón és őt alig-alig szólaltatták meg. Legfeljebb a doktor, aki komor arccal jött és komor arccal távozott. Egy csunya éjszaka következett. Az öreg csengetyű

szomoruan jelezte az érkezőket. A doktort, a szomszédokat és a deli ifjut. Azok is szomoruan jöttek, de a leányka anyja nem tudta, hogy őt keresik, ő nem halott már semmit abból, ami körötte történt. Vége volt.

Aztán jöttek a gyásznapok. Az öreg csengetyűt nem rázta fel senki magányából, senki, még a deli férfi sem, aki azelőtt annyit járt ide. Az elment, elment más városba és csak a levelek hirdették a leánykának, hogy ez gondol rá, hogy ez érte él.

Igy mult el egy hosszú év, egy hosszú magányos év.

Az öreg csengetyű ritkán szólalt meg, szép színet is elvesztette és megfeketült sarok-magányában. Néha-néha szólt még vidoran a hangja, ő jól tudta, hogy mit jelent olyankor, ha déli órán megrázzák őt drótkarjánál fogva és a busuló lány is megértette és sietett is kaput nyitni, hogy átvegye a levelet.

Egy őszi napon a homályosuló őszi napsugár épp ott játszott a kapu kőoszlopán, mikor eljött a levélhordó. Meghuzta a sárga fogantyút és a csengetyű megszólalt, meleg csalogató hangján, mintha ezt mondaná: »Csiling, csiling, siess ajtót nyitni, új levél jött számodra, új levél, a régi kedves írás irta!« és a leányka futott, feltárta a kapu ajtaját és átvette az ő kedves levelét. Besietett vele szobájába és ott összecsókolta azt a kedves írást, amely régesrégen nem irt már neki. Könnyével is megáztatta, pedig még el se olvasta és mikor elolvasta, akkor kezdett könnye igazán patakokban aláfolyni arcán, mintha meg akarta volna jelölni azokat a barázdákat, a melyeket majd a szomorú élet oda fog szántani arra a hervadó arcra.

Nem jó hozott a levél. Az öreg csengetyű, ha tudta volna, mi rejlik a levélbe zárva, talán fel sem verte volna a ház csendjét, hanem hallgatott volna, hogy be ne eresszék azt a levelet ebbe a magányos házba. És a leány ült, hosszú magányos egyedülletben; nem olvasta már a levelet, csak nézett maga elé és úgy tetszett neki, mintha hallaná azt az egyszerű dalt, amelyet gyermekkorában dajkája annyiszor dudolt neki, amely oly naivan hirdeti az örökigazságot:

„A dicsőség mulandó,
A szerencse meg forgandó,
Férfihiúság nem állandó!”

Eddig volt a versike s eddig volt az ő élete is. Ezzel befejeződött. Befejeződött, mert több levél nem jött és más senki nem jött az öregedő lányhoz és az öreg csengetyű nem igen hirdetett semmit, hanem szomorú magányában küzködött a rozsdával, amely neki esett és vastagon ellepte kehelyszerű testét.

Szomorú társ a magány, amely, ha egyszer fészket rak az ember mellett, nehéz elküldeni aztán. A szegény elhagyott lány is tapasztalta ezt, évek multak és ő mind távolabb és távolabb érezte magát az utcán járó emberekiől, néha úgy tetszett neki, mikor muskátlis ablakán kinézett az utca nyüzsgő porondjára, mintha ő egy más világban élne és azok az emberek is egészen más világban élnének, amelynek semmi köze az ő világához, mert az elszakadt attól és most már soha többé egyesülni nem fog azzal. Ugy is volt.

Az elhagyott lány magára maradt az egész életre és elárulva ott aggott meg szomorú magányában. A régmultból nem volt egy élő ismerőse sem, aki koronként meglátogatta volna, csak az öreg csengetyű, amely sarokmagányában néha-néha megkondukt, hogy elárvelt társát felrázza álomszerű életéből. De az öreg csengetyű hangja sem volt többé élénk, csilingelő, hívogató szó; hisz annak testét megrágtá a rozsdá, betöltötte a penész és amikor nehézkesen megszólalt is koronként, nem úgy szólt, mint egy fűre csengetyű, de mint egy öreg, mélyhangu aggastyán, akinek már terhére van a beszéd, de azért koronként egyet-egyet szól még kenetteljes hangon és bármit mond is, az ember minden szavából azt veszi ki, hogy az öreg tulajdonképpen azt akarja újra mondani: »Lássátok, fiatalok, virgoncok, akárhogy is ugráltok, mégis csak az lesz a sorsotok, ami az enyém, mert ez nincs másképpen és ilyen az élet!»

A boltzáró retesz.

Jóvel költő volt és nagyon sokat dolgozott, fiatal-ember létére szép eredményeket ért el, de az is igaz, hogy egész életét az írásművészetnek szentelte és mindent, amit csak a nagy élet nyújtani képes, abból a szempontból nézett, hogy képes-e azt valamiképpen művészetéhez felhasználni; ha a városban volt, akkor az emberek, ha a vidéken járt, ott meg a tájak mind csak azért voltak, hogy azokból ő, vagy egy mozdulatot, vagy egy színt elleshessen.

Most is utra kelt, hogy gondolataival foglalkozva és írásaihoz új anyagot keresve, bejárja a környéket, átment a hidon és fölsietett a közeli hegyek közé. Ott nézte a fákat, az utszéli füveket és a közönséges környezetet, minden érdektelenül csapódott el mellette, amint ment és ő fásultnak, üresnek érezte magát. Szinte gépiesen haladt tovább és már esteledni kezdett, mikor a homályosuló időben elért egy helyhez, ahol nagy sziklakövek voltak a fák között.

Érdeklődve hatolt a nagy kövek közé, mikor egyszerre az egyik ilyen sziklacsoport mögül eléje pattant egy kis emberalak és rákiáltott:

— Jó hogy jön, Jóvel, már fel akartam keresni magát, mert egy nagyon fontos mondanivalóm van önnek!

Jóvel csodálkozva nézett a gnómszerű emberkére, akinek csodálatosan nagy szemei voltak és nagy széles-karimájú kalapot viselt.

— Uram, én nem is ismerem önt — szólt Jóvel.

— Nem az a fontos ebben a dologban, hogy ön ismer-e — hangzott a felelet — hanem az a fontos, hogy én ismerem önt.

— Én nem értem ezt a dolgot — szólt Jóvel.

— Hisz ez természetes — szólt az emberke — a saját ügyével a legtöbb ember nincs tisztában és azért kell mindig valaki, aki előálljon és megmagyarázza azt!

— Ezek után csak azt szeretném tudni, hogy ön-e az az arra hivatott ember, — kérdezte Jóvel — aki eljött, hogy az én életembe beleszóljon.

— Ezt eltalálta, — felelt az ember — tévedni csak ott téved, mikor azt mondja, hogy én jöttem magához, holott maga jött el hozzám!

— Most már talán lesz szíves megmondani azt is, hogy mi az a fontos mondanivalója, amit a számomra tartogat!

A kis ember szigorú szemekkel nézett Jóvelre és csak ennyit mondott:

— Csukja be a boltot!

Jóvel hangosan felnevetett:

— Ez nagyon jó! De uram, nincs nekem boltom, sem üzletem, sem semmiféle kereskedésem!

— Dehogy nincs — felelte az emberke.

— Mondom, hogy nincs! Valakivel összetéveszt engem.

— Nem tévesztem én össze magát senkivel. Maga Jóvel, a költő, aki ír verseket, ír elbeszéléseket, ír regényeket és szindarabokat, aztán ezeket eladja a lapoknak, a kiadóknak, a színházaknak és éppen ezért akartam magához elmenni, hogy a leghatározottabban az értéskére adjam, hogy tovább egy percre sem szabad késlekednie, mert eljött az idő, hogy ön bezárja a boltot!

Jóvel ámulva nézett maga elé:

— De uram, hát miről beszél ön?

— Miről beszélek, önről beszélek. Az ön boltjáról beszélek, amelyből eddig ön árult regényt, szindarabot, elbeszélést és én elismerem, az mind elsőrendő anyag volt és éppen azért, mert én szeretem önt, azért követelem öntől, hogy csukja be a boltot!

— Uram — szólt Jóvel — előttem minden szava olyan furcsa, olyan érthetetlen.

— Elhiszem — folytatta a kis emberke — de hiszen éppen itt kezdődik az én szerepem, hogy megértessem önnel mindazokat a dolgokat, amiket ön nem ért?»

— Jól van — szólt Jóvel — de ezek után hadd szabadjon nekem megkérdezni azt, hogy ön kicsoda, mert ugyebár ha ön mindent tud rólam, nemcsak azt, hogy ki vagyok és hogy mivel foglalkozom, hanem még azt az időpontot is tudja, amikor szükségesnek látja, hogy az én magánéletembe beavatkozzék, akkor kell, hogy nekem is legyen annyi jogom, hogy egész pontosan tudjam, hogy ön kicsoda?

Az emberke felfujta magát nagy büszkén és így válaszolt:

— Én vagyok a boltzáró retesz!

Jóvel nevetni kezdett:

— Ja, tudom, az, aki a dalai Láma lelkét őrzi!

— Nem, szegény barátom! — felelt az emberke — hanem az, aki az ön kimerült lelkét őrzi!

— Az én lelkem nincs kimerülve — pattogott Jóvel.

— Ezt nem meggyőződésből mondja, hanem azért, hogy a csalás egy fajához, az önámításhoz folyamodjék!

— Miért volna nekem erre szükségem!

— Mert ezzel könnyít a saját lelkén és ezzel csitítja el lelkiismeretét, amely ugyanazt mondja önnek, amit én!

— Az én lelkiismeretem nyugodt, annak nincs semmi mondanivalója az én számomra!

— Már nekem sem sok van, legfeljebb annyi, hogy sohase térjen le a tisztesség útjáról!

— Mit akar ezzel mondani — dühöngött Jóvel.

— Csak azt, hogy őrizze meg jó hírnevét, csáláshoz ne folyamodjon, vagyis ne áruljon rossz portékát jó cégér alatt!

— A multban nem, de most eljött a pillanat, mikor az ön boltjából minden értékes portéka elfogyott,

ezért szolgáltam én önnek azzal a jóakaratu tanáccsal, hogy zárja be a boltját!

— Na, ne érzelegjünk, kedves Jóvel, hanem tegyünk egy őszinte vallomást. Nézzünk szépen a dolog mélyére, azaz vizsgáljuk meg szépen az ön lelkét. Ugyebár fáradtnak, üresnek érzi azt.

— Ez igaz! — szólt Jóvel.

— Na látja, kedves barátom. Ez az üresség pedig abból származik, hogy nincs már anyag, amit a lelke feldolgozzon!

— Oh, nem, nem, én még munkabíró vagyok — tiltakozott Jóvel.

— Mi az a munkabírás? — kérdezte az öreg.

— Minden reggel már hajnalban az íróasztalnál ülök!

— Nem kell korán kelni — szólt az emberke.

— Hát mikor? — kérdezte Jóvel.

— Az ihlet percében! — hangzott a válasz — abban a percben, mikor az anyag kifermálódik az ember lelkében, érzi, hogy képes azt kifejezni, de kedves barátom, ahol az anyag elfogyott, mit keres ott a forma. Ahol az ihlet nem jelentkezik, mit akar ott a szorgalom. Higgyen nekem — én szeretem magát — nincs más hátra, mint a férfias beismerés. Szépen bezárni a boltot, aztán azt mondani: nincs mit adjak, értéktelen dologgal nem állok elő, így inkább nem adok semmit. A nagy hegyekben levő nemes érc is kiapad, hát miért tartana éppen az emberi lélekben zárt költői véna örökké. Be kell ismerni, hogy az elapadt.

— De hogyan ismerjem be? — kérdezte Jóvel.

— Hallgasson el — felelt az emberke — aki elhallgat, az finom, uri módon adja a világ értésére, hogy nincs több mondanivalója, aki pedig tovább erőlködik és be akarja csapni a világot azzal, hogy régi dolgokat dadogva, azt ő mint új dolgokat hirdeti, annak aztán a világ elég durva módon adja értésére, hogy hallgasson el, azért mit gondol, nem-e szebb, nem-e nobilisabb az önkéntes némaság, mint a némaságra való kárhoztatás, azért fogadja meg az én tanácsomat

és zárja be a boltot. Most még megteheti azt, feltűnés nélkül, sőt azzal a szent hittel, hogy ki tudja? ha nem lettem volna önmagammal szemben oly tulszigoru, talán még alkothattam volna!

— Ki tudja... talán?...

— Ez így van, ez az igazság és ezen változtatni nem lehet, ezt én mondom önnek, én, a kis »Boltzáró retesz«, aki magamra vállaltam azt a nagy felelősséget, hogy önnel ezt tudassam!

— Jó, jó, hát mi lesz velem?

— Semmi különös. Élni fog szépen, sokkal nyugodtabban, mint idáig, mert lelki emóciói nem lesznek. A világ nem fogja tudni azt, hogy maga minő lelki változáson ment át, hanem csak arra fog visszaemlékezni, hogy volt egyszer egy derék Jóvel nevű költő, aki sohasem irt le egy olyan sort sem, amely ne lett volna igaz, amely ne az igazságot hirdetné.

— Egy szóval én ön szerint meghaltam, uram!

— Dehogy — felelt az emberke — ön csak becsületesen bevégezte azt a munkát, amelyre lelke képes volt!

— És aztán?

— És aztán élt egy olyan életet, amilyent a többi sok millió ember él, akiknek a lelke soha, semmiféle munkára nem képes.

— Most már tudom, hogy miről van szó. Ön tulajdonképpen egy halottkém!

— Ugyan miért?

— Mert bár különös módon, de tudatja velem, hogy a lelkem meghalt!

— Ez igaz — felelte az emberke — az ön lelkének egy része tényleg meghalt. Az alkotó rész, de a többi meg van és elég lesz önnek arra, hogy önt az életen átsegítse. Ön most már mindent tud. Ezért Isten önnel!

És mire Jóvel feleszmélt volna, az emberke eltűnt szeme elől. Ő egész megzavarodva állott. Aztán az éji sötétetl visszatekintett lakására. Kim-rülve ült le karosszékébe és elgondolkozott a történeteken:

— Vajjon mi volt ez? Élő ember vagy látomány?

Várt napokig, hetek multak aztán el, de ő nem dolgozott, ő nem tudott dolgozni. A kiadója sürgette. Ő nem reagált a sürgetésre. Hosszu idő mulva az felkereste őt, megkérdezte, hogy mit csinál?

Jóvel válasza az volt:

— Bezártam a boltot!

— Ugyan, micsoda gyerekség — szólt a kiadó — hogy tehet valaki ilyet!

— Nem önszántamból tettem — felelt Jóvel — úgy parancsolták azt nekem.

— Ki az, aki magának parancsol? — érdeklődött a kiadó.

— A »Boltzáró rekesz!« — válaszolt Jóvel.

A kiadó meghökkent a feleletre és megdöbbenve nézett Jóvelre, de minthogy látta, hogy az nyugodtan viselkedik így szólt:

— Ilyen nevű egyént nem ismerek. Nem mondhatná meg, hogy hol lakik ő?

— Itt a bensőmben, a lelkem mélyén — szólt Jóvel — eltávolítani többé onnét őt nem lehet. Azért hagyjon fel azzal, hogy én újra megváltozom, keressen új embereket, akik önnek majd új anyagot visznek, mert én tisztességes kereskedő voltam, mindig jó portékát szállítottam, de most, hogy az elfogyott, bezártam a boltot!

A kiadó meghajtotta magát és magára hagyta Jóvelt.

IFJ. HEGEDÜS SÁNDOR MUNKÁI:

	Ara korona
Az arany nap hazája	3.—
Ikaros. Dráma 3 felvonásban	—,60
A lélekbuvár. Regény	4.—
Az élet tüze. Kelet regéje	—,60
A réztornyú kastély	4,50
A rab. Dráma 3 felvonásban	—,40
Vesztett csata. Regény	2,80
Alakok a ködhomályban	2.—
Hanna. Dráma 1 felvonásban	—,40
Az összerelem. Elbeszélések	2.—
Narancsvirág. Dráma 1 felvonásban	—,40
Beszélő Éjszakák. Husz elbeszélés	3,50
Az élvetemetkező. Dráma 1 felvonásban	—,30
A rádza. Husz elbeszélés	3,50
A kalandor. Színmű 3 felvonásban	—,80
Az óriások világa. Tul a tengeren	2.—
A trombitás süvege. Elbeszélések	—,30
Déli fjordok. Dalmácia álmképekben	3.—
Amerikai színek. Tanulmányok	2,80

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSAI.

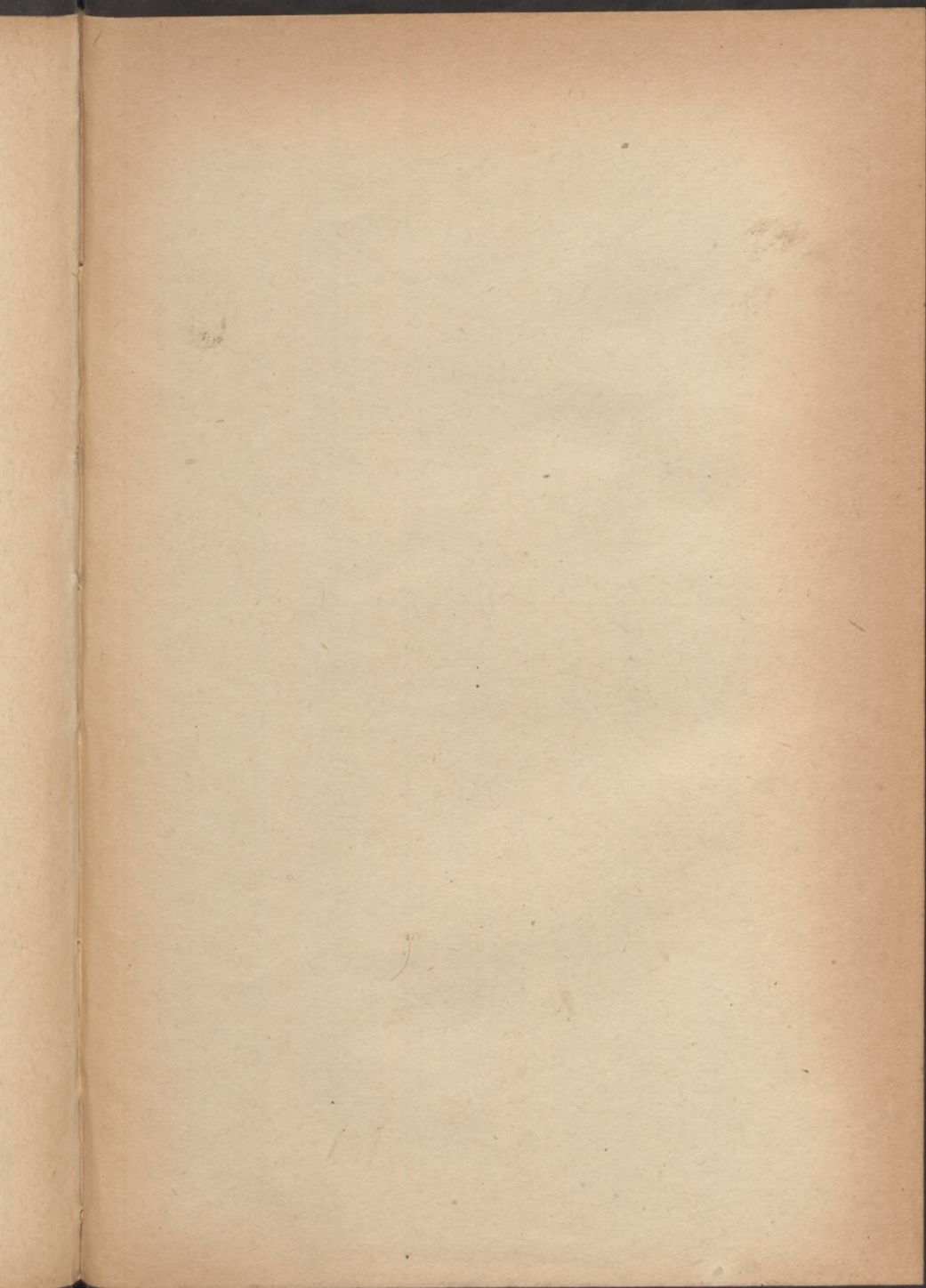

TARTALOM.

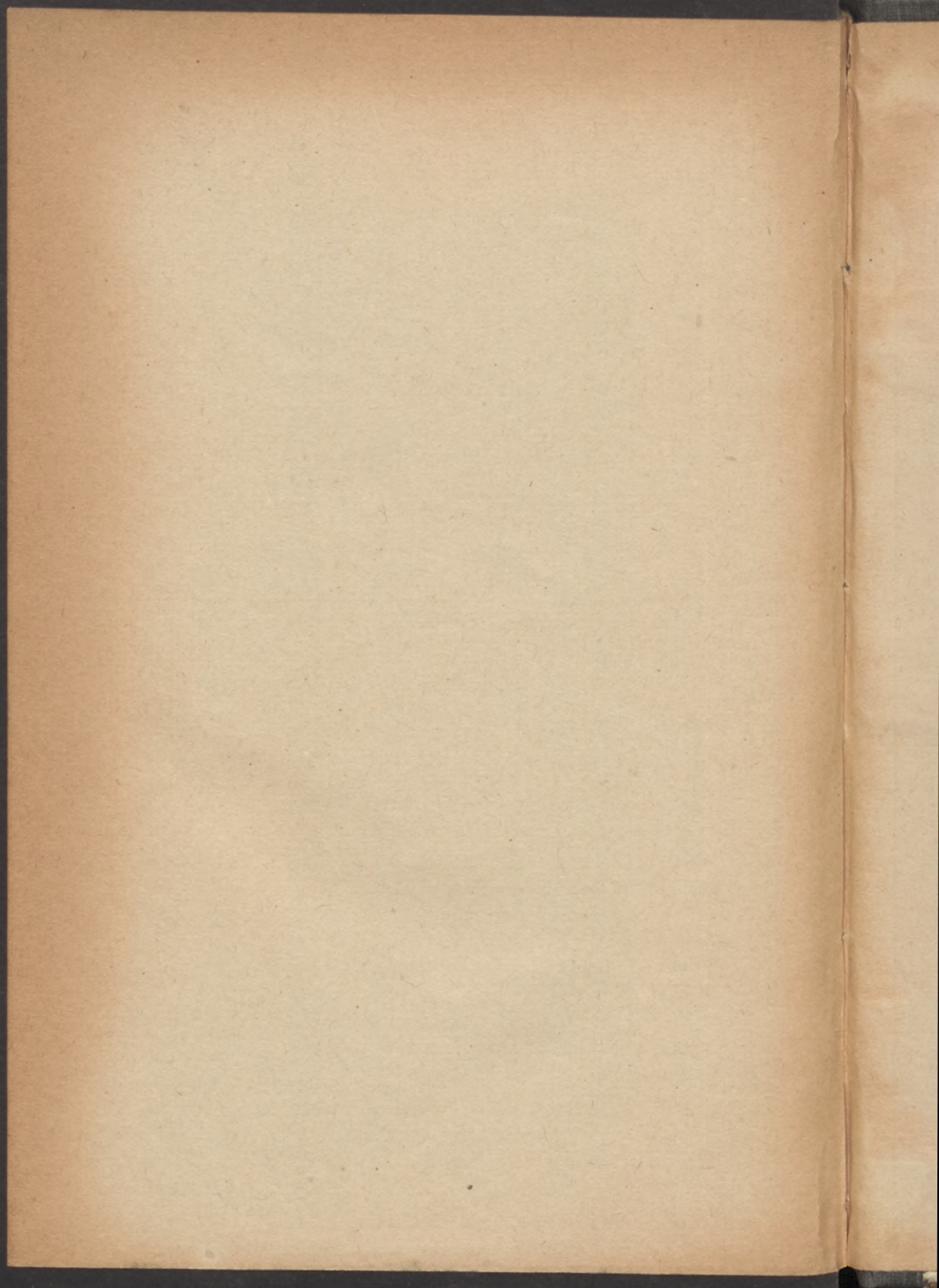
	Oldal
A pénzmaszagu ember	3
A szakácsné habverője	10
A mécses és a fabuzogány	15
A fekete fecske	20
Mantua hercege	25
Az én barátom	31
A visszatérő múlt	39
Hajó az éjszakában	44
A hű kutya	49
A lég szüzei	56
Orchidea	62
A haldokló ajándéka	70
Mihály bácsi terve	78
A csodálatos sziget	83
A szerző és barátja	89
A gyémántcsiszoló	95
A cigaretta	100
A sarkantyuk	105
Az élet tüze	110
Az öreg és az ifju	116
Az ifju király	123
Az időmérő	128
Az öreg csengetyű	133
A boltzáró retesz	137

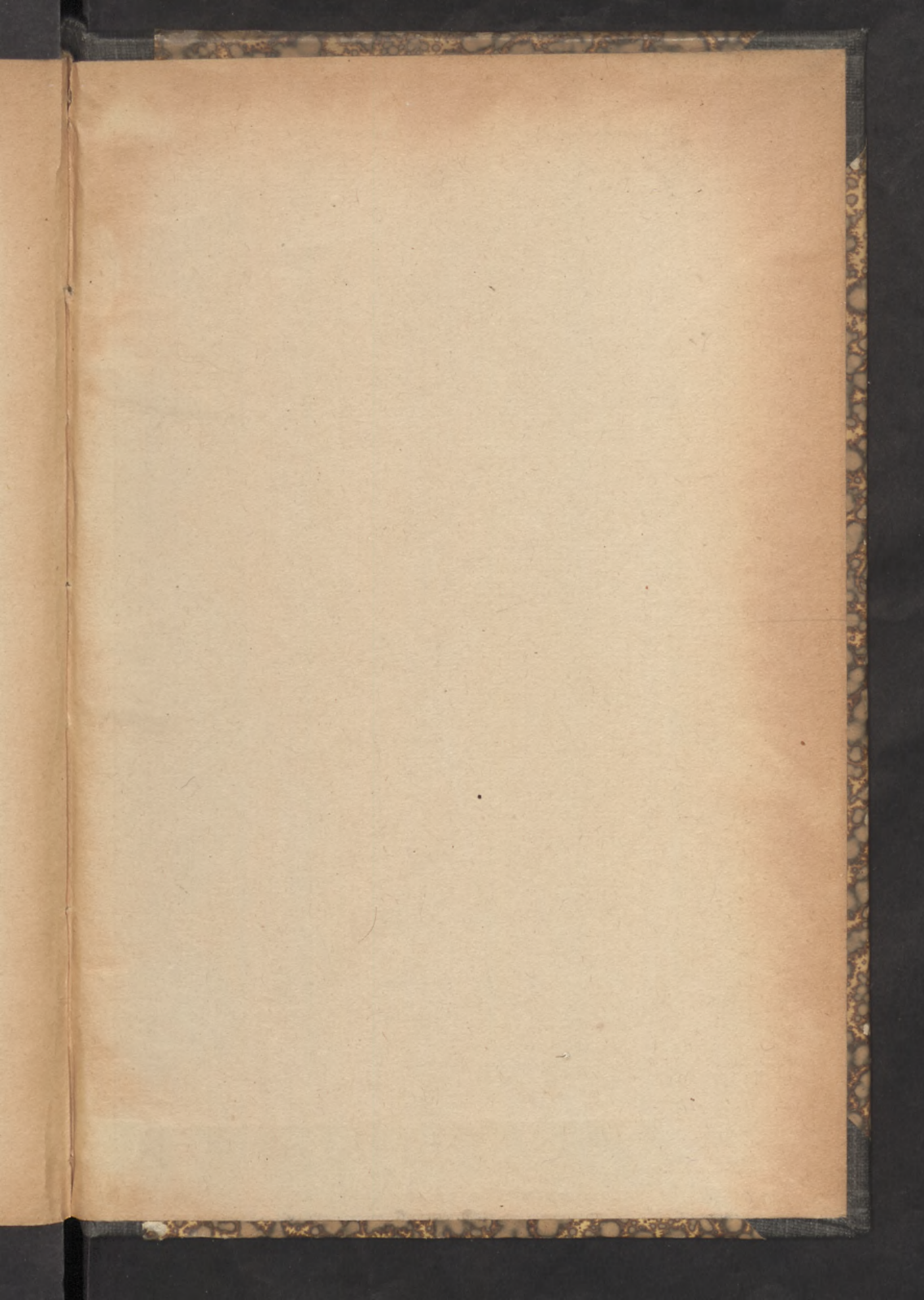

Fegyedős

A

Xésmaszaq

ember

N. M